

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ДНІПРОВСЬКИЙ ЛІЦЕЙ БЕЗПЕКОВОГО СПРЯМУВАННЯ
ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ім. О. ГОСТИЩЕВА

О. А. Моргунов,
А. С. Кийко, С. С. Дідик

СПЕЦКУРС
ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ
ПІДГОТОВКИ

Навчально-методичний посібник

Дніпро
2025

УДК 355.233 (075)

М 79

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 5 від 24.01.2025)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Михайло ЛОШИЦЬКИЙ, професор кафедри спеціальної підготовки Національного університету оборони України, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки, полковник;

Олексій ЛУНЬОВ, т.в.о. начальника Національної академії Національної гвардії України, кандидат військових наук, доцент, полковник;

Юлія ВОЛКОВА, завідувач кафедри медицини катастроф та військової медицини Харківського національного медичного університету, працівник ЗСУ, лейтенант запасу Медичної служби ЗСУ, академік Національної академії наук вищої освіти України, доктор медичних наук, професор, заслужений лікар України.

Моргунов О. А., Кийко А. С., Дідик С. С.

М 79 Спецкурс загальновійськової підготовки : навч.-метод. посіб. / О. А. Моргунов, А. С. Кийко, С. С. Дідик. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 168 с.

ISBN 978-617-560-079-5

Видання підготовлено у відповідь на нагальну потребу формування багаторівневої системи загальновійськової підготовки у ліцях безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання МВС України. Одним із завдань цих закладів є військово-патріотичне виховання ліцеїстів та підготовка їх до проходження служби в підрозділах системи МВС і Сил безпеки та оборони України.

Також може бути використане в межах базової загальновійськової підготовки здобувачів закладів вищої освіти.

АВТОРИ:

Олександр МОРГУНОВ, ректор Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції;

Андрій КИЙКО, заступник директора з виховної роботи Дніпровського ліцею безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання імені Олександра Гостіщева, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, старший лейтенант;

Сергій ДІДИК, старший вихователь Дніпровського ліцею безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання імені Олександра Гостіщева, кандидат історичних наук, молодший лейтенант.

ISBN 978-617-560-079-5

© Автори, 2025

© ДДУВС, 2025

З М І С Т

ВСТУП	4
1. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ПІДГОТОВКИ	15
2. ПРЕДМЕТИ НАВЧАННЯ І РОЗПОДІЛ ЧАСУ	20
3. КУРС ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ	22
3.1. Статути Збройних Сил України	23
3.2. Підготовка зі зв'язку та кібербезпеки	26
3.3. Безпілотні системи і комплекси	29
3.4. Військова топографія та виживання	31
3.5. Інженерна підготовка (мінна безпека)	36
3.6. Підготовка з РХБЗ	40
3.7. Психологічна підготовка	43
3.8. Тактична медицина	46
3.9. Вогнева підготовка	53
3.10. Тактична підготовка	64
4. НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ЗБОРИ (ІНДИВІДУАЛЬНА ПІДГОТОВКА)	77
5. КУРС ВИВЧЕННЯ ДІЙ У СКЛАДІ ПІДРОЗДІЛУ (ВІДДІЛЕННЯ, ВЗВОДУ)	81
5.1. Бойові статути ЗС України	82
5.2. Тактичні умовні знаки НАТО. Бойова система управління тактичної ланки «Кропива»	85
5.3. Розвідувальна підготовка	94
5.4. Основи аеророзвідки	103
5.5. Інженерна підготовка (мінна безпека)	107
5.6. Тактична медицина	112
5.7. Вогнева підготовка	118
5.8. Тактична підготовка	124
6. НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ЗБОРИ (ДІЇ У СКЛАДІ ПІДРОЗДІЛУ)	134
ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	139
ПОСИЛАННЯ НА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ	142
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	146
ДОДАТКИ	149

ВСТУП

Повномасштабна війна російської федерації проти України сформувала потребу у високопрофесійних військових, які будуть спроможні захистити державу та український народ. Війна повністю змінила підходи до системи підготовки майбутніх солдатів і офіцерів.

Особливої актуальності набули структурні та системні зміни в організації та підходах до підготовки молоді, як майбутніх військовослужбовців, впровадження новітніх методів викладання та тренування, створення багаторівневої системи підготовки, що дасть змогу зменшити часові показники для підготовки за рахунок системного повторення теоретичного та практичного матеріалів, відпрацювання базових навичок на кожному з наступних рівнів підготовки, сформувані чіткі алгоритми дій та в майбутньому пришвидшити бойове злагодження.

Виходячи з викладеного та зважаючи на створення в системі МВС України ліцеїв безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання, одним із завдань яких є військово-патріотичне виховання ліцеїстів та підготовка їх до проходження служби в підрозділах Сил безпеки і оборони України, виникла потреба в розробці спецкурсу загальновійськової підготовки для ліцеїстів та методичних рекомендацій до нього. «Спецкурс загальновійськової підготовки» розроблений на підставі типової програми «Базова загальновійськова підготовка (для підготовки мобілізаційних ресурсів, версія 5) (термін навчання 1,5 місяця) (грудень 2024 р.), яка була розроблена робочою групою офіцерів Головного управління доктрин та підготовки Генерального штабу ЗС України спільно з Центром оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України та командуваннями видів (родів), військ (сил) Збройних Сил України, що надасть змогу

сформувати багаторівневу систему підготовки і уникнути розбіжностей у викладанні. Також під час розробки спецкурсу враховувалися вимоги та кількість годин, які передбачені навчальною програмою «Захист України» (10-11 класи, профільний рівень для закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти військового профілю: військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою).

Під час розробки спецкурсу «Загальновійськова підготовка» основна увага була зосереджена на формуванні базових навичок вогневої та тактичної підготовки, застосуванні новітніх технологій. Значна увага приділена психологічній та фізичній готовності до ведення швидкоплинних бойових дій в умовах постійної зміни характеру та тактики ведення бою. Методичні рекомендації до проведення занять з ліцеїстами за програмою спецкурсу загальновійськової підготовки враховували вікові особливості та вимоги законодавства, а саме: неможливість використання для навчання та тренування бойової зброї та набоїв тощо. Під час тренувань і практичних занять передбачено використання малокаліберної зброї калібру 22LR, навчальної зброї, масогабаритних макетів, страйкбольної зброї, зброї лазер-таг та зброї, яка використовується в мультимедійному тирі. Бойові гранати будуть замінені на навчально-імітаційні. За потреби умови виконання вправ курсу «Стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин» та підготовчих вправ стрільб (описані в додатку до посібника) можуть бути спрощені та адаптовані під ліцеїстів, враховуючи їх вік і фізіологічні особливості.

Мета спецкурсу: набуття ліцеїстами ліцеїв безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання МВС України знань, умінь і навичок, необхідних для подальшого проходження курсу базової загальновійськової підготовки, успішного навчання у вищих військових навчальних закладах та закладах вищої освіти системи МВС.

Завдання спецкурсу:

1. Формування патріотичних цінностей та виховання почуття обов'язку перед Батьківщиною.
2. Усвідомлення ролі Збройних Сил у забезпеченні безпеки, незалежності, суверенітету держави та територіальної цілісності.
3. Вивчення структури Збройних Сил України, їх завдання і ролі.
4. Вивчення військових статутів, ознайомлення з основами військової служби, правилами поведінки та військової дисципліни.
5. Навчання поводження зі зброєю (стрільба, збірка-розбірка зброї, заходи безпеки тощо).
6. Формування основних тактичних умінь (пересування на полі бою, укриття тощо).
7. Розвиток фізичної витривалості та сили.
8. Ознайомлення зі структурою організації надання домедичної допомоги, набуття навичок надання домедичної допомоги.
9. Набуття навичок надання першої домедичної допомоги на полі бою та евакуації поранених.
10. Психологічна підготовка до стресових умов, психофізична підготовка.
11. Набуття навичок виживання у складних умовах та орієнтування на місцевості.

Після проходження спецкурсу ліцеїсти повинні:

знати:

- основні віхи історії українського народу та аспекти його боротьби за незалежність;
- основні етапи українського державо- та націотворення;
- військові досягнення попередніх поколінь захисників України та історію сучасної боротьби Збройних Сил України проти агресії РФ;
- видатних історичних діячів, які зробили значний вклад у

формування та становлення української нації;

- способи та методи психічної саморегуляції;
- розвідувальні ознаки розташування ділянки місцевості (території), на якій розташоване озброєння та бойова техніка, танки, гармати, пункти управління FPV БпЛА, установок ПТКР, кулемети, гранатомети, станції радіолокаційної розвідки;

- основні засоби ураження, які застосовує противник у війні проти України;

- основні способи зв'язку, тактичні сигнальні жести;
- правила ведення переговорів;
- правила користування засобами зв'язку;
- порядок дій під час застосування противником засобів РЕБ;

- ознаки ядерного вибуху, хімічної атаки й застосування бойових біологічних речовин;

- засоби індивідуального захисту;
- дії на зараженій місцевості;
- орієнтуватися на місцевості за допомогою небесних світил, компаса, годинника, карти та місцевих предметів;

- інженерне обладнання та маскування позицій в умовах застосування противником ударних БпЛА;

- протитанкові та протипіхотні міни, їх характеристику, будову, інженерні загородження, їх утримання та подолання;

- заходи безпеки при поводженні з вибуховими речовинами;

- вимоги статутів ЗСУ;
- загальні обов'язки, права та відповідальність військовослужбовців;

- алгоритм домедичної допомоги на етапі «допомога під вогнем/ під загрозою» (Care under fire/Threat, CUF);

- способи та методи евакуації;
- принципи застосування допомоги в польових умовах;
- основи загальновійськового бою;
- призначення та бойові можливості механізованих,

танкових, артилерійських підрозділів і підрозділів ППО СВ ЗС України;

- організаційно-штатну структуру та озброєння механізованого відділення;

- призначення, класифікацію, бойові можливості, форми, способи, основні тактичні прийоми застосування БпЛА та можливості їх виявлення;

- порядок дій солдата в оборонному бою, під час ведення вогню та відбиття наступу противника;

- порядок знищення бронеоб'єктів противника на передньому краї оборони;

- порядок дій під час маневру (переміщення) з тимчасової на основну вогневу позицію (з основної на запасну);

- алгоритм дій у випадку обходу противником з флангу або виходу противника з тилу, прориву переднього краю танками (ББМ) противника;

- порядок дій у наступальному бою;

- призначення, тактико-технічні характеристики, бойові властивості, загальну будову, принцип дії, порядок неповного розбирання і збирання після неповного розбирання, а також порядок обслуговування після стрільби стрілецької зброї;

- алгоритм перевірки бою стрілецької зброї та приведення її до нормального бою на різних відстанях;

- призначення та визначення вихідних установок (вибір прицілу і точки прицілювання) для ведення вогню зі стрілецької зброї; нормальні (табличні) умови стрільби;

- призначення, будова та принцип дії ручних гранат;

- порядок спостереження за полем бою та вибору цілі, вихідні установки для кожного виду зброї, порядок ведення та коректування вогню, способи цілевказівки;

- основи управління вогнем та порядок постановки вогневих завдань підрозділу; порядок застосування нічних стрілецьких прицілів та приладів спостереження; заходи безпеки при поводженні зі стрілецькою зброєю та гранатами;

- порядок організації переміщення пересування по території, яка контролюється противником;
- основні заходи забезпечення життєдіяльності в автономних умовах;

уміти:

- надавати першу психологічну допомогу та принципи самодопомоги;
- аналізувати інформацію, отриману в ході спостереження;
- використовувати основні способи зв'язку, тактичні сигнальні жести;
- використовувати бойову систему управління тактичної ланки «Кропива»;
- протидіяти кіберзагрозам;
- усувати типові помилки під час експлуатації радіостанцій, що виводять їх з ладу;
- користуватися протигазом та загальновійськовим захисним комплектом;
- одягати протигаз, загальновійськовий захисний комплект;
- діяти за сигналом «Хімічна тривога»;
- орієнтуватися на незнайомій місцевості за картою та без карти, здійснювати планування та рухатися за визначеним маршрутом;
- обирати місця для обладнання одиночного/парного окопу для стрільби, вміти маскуватися;
- особисто виконувати вимоги статутів ЗСУ;
- застосовувати вимоги статутів ЗСУ в повсякденній діяльності підрозділу;
- здійснювати евакуацію одним/двома рятувальниками;
- надавати першу допомогу при пораненнях, кровотечах, отруєннях та інших бойових ураженнях;
- готувати та здійснювати медичну евакуацію;
- здійснювати огляд постраждалого на наявність масивних

кровотеч у тактичних умовах;

- перевіряти прохідність дихальних шляхів;
- виконувати обов'язки стрільця в оборонному бою, під час ведення вогню та відбиття наступу противника;
- знищувати бронеоб'єкти противника на передньому краю оборони;
- виконувати порядок дій під час маневру (переміщення) з тимчасової на основну вогневу позицію (з основної на запасну) у випадку обходу противником з флангу або виходу противника з тилу, прориву переднього краю танками (ББМ) противника або вогневої (маневреної) групи;
- виконувати завдання стрільця у складі відділення під час ведення наступального бою; завдання вогневої групи;
- займати вихідне положення до наступу й підготовки до атаки;
- виконувати порядок дій у випадку виходу у фланг противника та штурму траншеї, а також при застосуванні наступальних (оборонних) гранат під час наступу;
- застосовувати зброю;
- виконувати вправи «Курсу стрільб...» та підготовчі вправи стрільб, які не визначені «Курсом стрільб...», що передбачені цим курсом;
- організовувати та облаштовувати місця розташування для малого підрозділу в умовах можливої зустрічі з противником;
- протидіяти впливу природних умов на організм людини.

Спецкурс загальновійськової підготовки спрямований на формування низки компетентностей, необхідних для успішного проходження служби, виконання завдань у військовій сфері та сфері сектору безпеки і оборони України, а також для базового розуміння військової справи. Серед них:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим.

ЗК 2 – Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 4 – Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 5 – Здатність приймати обґрунтоване рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 7 – Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 8 – Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК 9 – Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Військово-професійні компетентності (ВПК):

ВПК 1 – Здатність планувати, організовувати та вести основні види бою (бойових дій), приймати оптимальні рішення на основі аналізу отриманої інформації, орієнтуватися в складних умовах бойової обстановки.

ВПК 3 – Здатність впевнено діяти та виконувати завдання інженерного забезпечення в різних видах бою, організовувати РХБ захист у підрозділі, впевнено орієнтуватися на місцевості, оформляти бойові графічні документи для підтримки прийняття рішення на ведення бойових дій.

Військово-спеціальні компетентності за спеціалізацією (ВСК):

ВСК 1 – Здатність формувати процес реалізації складових підготовки в умовах повсякденної службової діяльності військовослужбовців.

ВСК 3 – Здатність застосовувати отримані знання в умовах повсякденної службової діяльності військовослужбовців.

Військово-професійна підготовка:

РНвп 1 – Застосовувати отримані знання та розуміння процесів планування, підготовки, ведення і забезпечення бою загальновійськовим підрозділом (тактичною групою) для прийняття обґрунтованих рішень у бойових умовах, вирішення нетипових завдань, підтримання постійної бойової готовності, віддання наказів (розпоряджень) та несення відповідальності за їх виконання.

РНвп 2 – Використовувати практичні навички щодо обладнання та маскування окопів й укриттів, обладнання взводного опорного пункту та блок-поста, планувати та організовувати РХБ захист в основних видах бою, використовувати засоби індивідуального й колективного захисту від зброї масового ураження, запалювальної та високоточної зброї противника.

РНвп 3 – Використовувати базові знання та практичні навички орієнтування на незнайомій місцевості за картою та без карти, вдень і вночі, за будь-якої погоди та пори року, знання і розуміння сутності розграфки і номенклатури топографічних карт, знання щодо основних систем координат, навички оформлення бойових графічних документів.

РНвп 4 – Застосовувати знання щодо забезпечення потреб військовослужбовця під час дій в автономних умовах за рахунок природних ресурсів, захисту від впливу фізико-географічних умов за допомогою природних та підручних засобів та з використанням стандарту підготовки з тактичної медицини.

РНвп 5 – Застосовувати знання бойових властивостей, будови, принципів дії зброї та військової техніки, правил стрільби з неї, організовувати та приводити зброю до нормального бою, застосовувати знання щодо організації вогню та роботи командира щодо управління вогнем.

РНвп 6 – Використовувати основні штатні засоби зв'язку, які перебувають на озброєнні підрозділів ланки взвод – батальйон, для організації управління та взаємодії підрозділів.

Військово-спеціальна підготовка:

РНвс 4 – Знати обсяг та завдання всіх складових теоретичної та практичної складових спецкурсу.

РНвс 5 – Знати вимоги щодо заходів з планування, організації та проведення будівництва, ремонту та експлуатації інженерних споруд.

Загальний обсяг спецкурсу складає 430 академічних годин: лекційні заняття – 48 годин, семінарські заняття – 16 год., практичні заняття – 176 годин, самостійні заняття – 120 годин, навчально-польові збори – 70 годин.

Спецкурс розрахований на викладання впродовж двох навчальних років і складається з двох частин:

- перший рік навчання – курс індивідуальної підготовки, що розрахований на 180 академічних годин і на 35 годин навчально-польових зборів;

- другий рік навчання – курс вивчення дій у складі підрозділу розрахований на 180 академічних годин і на 35 годин навчально-польових зборів у форматі комплексного тактичного завдання.

Особливості, методи та технології навчання. В основу навчального процесу ліцеїстів за програмою спецкурсу покладено принцип поєднання теорії з практичними заняттями і тренінгами, причому основний наголос робиться саме на практичних навичках. Цим забезпечується максимальна ефективність проведених занять.

Особливістю програми спецкурсу є нарощування практичної складової підготовки шляхом:

- нарощення змісту тактичної підготовки з акцентом на вивчення та тренування елементів ведення штурмових дій та дій в обороні;

- включення до переліку вправ з вогневої підготовки

підготовчих вправ, які виконуються окремо і в комплексі з тактичними та психологічними прийомами (переміщення, зачистка траншеї тощо);

- застосування методів симуляційного навчання;
- проведення триденного польового виходу, як елементу закріплення набутих знань, умінь та навичок;
- ознайомлення ліцеїстів з безпілотними системами і комплексами та їх можливостями використання в бойових діях;
- тренування психофізичної стійкості та розвиток фізичних якостей в ході супутнього тренування та в повсякденній діяльності.

Викладені у цьому спецкурсі положення слід застосовувати творчо, з урахуванням рівня попередньої підготовки ліцеїстів. Постійно необхідно вести роботу щодо подальшого удосконалення змісту та тематики підготовки і впровадження у практику нових, більш ефективних форм і методів навчання, методик та технологій впливу на морально-психологічний стан ліцеїстів з метою формування високого рівня патріотичної налаштованості, вмотивованості та відданості українському народові.

1. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ПІДГОТОВКИ

Підготовка ліцеїстів відбувається згідно із програмою спецкурсу «Загальновійськова підготовка». До підготовки залучаються ліцеїсти, які вступили до ліцеїв безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання та виявили бажання вчитися, пройшли медичний огляд, допущені до занять та надали згоду батьків щодо проходження підготовки за програмою спецкурсу. У разі виявлення хронічних захворювань або тих, які можуть вплинути на здоров'я ліцеїста внаслідок фізичних (психологічних) навантажень, то такий ліцеїст до навчання не допускається.

Програмою спецкурсу передбачена підготовка ліцеїстів протягом двох навчальних років. Загальний обсяг спецкурсу складає 430 академічних годин: лекційні заняття – 48 годин, семінарські заняття – 16 год., практичні заняття – 176 годин, самостійні заняття – 120 годин, навчально-польові збори – 70 годин. Перший рік навчання – курс індивідуальної підготовки, що розрахований на 180 академічних годин і на 35 годин навчально-польових зборів. Другий рік навчання – курс вивчення дій у складі підрозділу розрахований на 180 академічних годин і на 35 годин навчально-польових зборів у форматі комплексного тактичного завдання.

З метою ефективної організації та проведення спецкурсу загальновійськової підготовки необхідно дотримуватись загальних педагогічних принципів:

– систематичність і послідовність навчання є одним з основних принципів і реалізовується за двома напрямками:

структурному та методичному;

- структурний напрям обумовлює побудову системи навчання «від індивідуальної підготовки» – «до підготовки у складі відділення (взводу)», тобто навчання діям у складі відділення (взводу) слід розпочинати лише після завершення індивідуальної підготовки ліцеїста;

- методичний напрям означає формування та удосконалення у тих, хто навчається, знань, умінь і навичок шляхом послідовного ускладнення форм та методів навчання (наприклад: коротка розповідь – зразковий показ – тренування до результату – вправа (норматив, практична робота);

- свідомість, активність і самостійність тих, хто навчається, – передбачає створення інструкторсько-викладацьким складом таких умов у колективі, за яких ліцеїсти будуть свідомо прагнути до оволодіння навчальним матеріалом та проявляти активність і самостійність в удосконаленні рівня їх індивідуальної підготовки;

- наочність навчання передбачає відтворення в процесі підготовки умов фізичної і психологічної напруженості сучасного загальновійськового бою;

- колективність та індивідуальний підхід до навчання – вимагає проведення заходів підготовки на доступному рівні труднощів з урахуванням індивідуальних особливостей ліцеїстів;

- єдність військового навчання і виховання передбачає одночасне формування умінь, навичок, високих морально-бойових якостей і психологічної стійкості ліцеїстів.

Удосконалення вмінь та навичок ліцеїстів за супутніми предметами (після їх відпрацювання) здійснюється в ході проведення занять з тактичної та вогневої підготовки шляхом подання ввідних вказівок та розгортання додаткових навчальних місць з предметів навчання.

При навчанні ліцеїстів практичним діям (нормативам,

вправам тощо) необхідно дотримуватися методичної послідовності з переходом від відомого до невідомого, від простого до складного, для того, щоб поступово нарощувати фізичні та психологічні навантаження, отримувати знання, навички та вміння. Типовий алгоритм навчання дії: коротка розповідь; зразковий показ; відпрацювання по елементах (точність виконання прийому); тренування в цілому в повільному темпі; тренування на швидкість (норматив).

Розвиток фізичних якостей ліцеїстів проводиться шляхом супутніх фізичних тренувань в ході повсякденної діяльності, практичних занять з предметів навчання, переміщення особового складу до/з місць їх проведення.

Метою тренування є: розвиток та удосконалення загальних фізичних якостей, спеціальних та військово-прикладних навичок та вмінь, необхідних майбутнім військовослужбовцям для успішних дій під час виконання навчально-бойових (бойових) завдань; формування і розвиток у ліцеїстів спроможності тривалий час діяти в стані фізичної втоми в обстановці надзвичайно високої психологічної напруженості; відпрацювання згуртованих та злагоджених дій у складі своїх підрозділів.

З метою контролю якості засвоєння програми спецкурсу за суміжними предметами навчання та редагування їх змісту після проходження особовим складом відповідних тем проводяться контрольні заняття з оцінкою навчальних досягнень. Об'єктом оцінювання навчальних досягнень є знання, уміння, навички, розуміння та вміння їх застосовувати, використовувати креативний та творчий підхід.

Комплексне тактичне заняття проводиться на завершальному етапі навчання протягом 3-добового польового виходу для вдосконалення знань, умінь та навичок ліцеїстів, набутих ними під час спецкурсу загальновійськової підготовки.

З метою якісного відпрацювання змісту програми спецкурсу загальновійськової підготовки ліцеїсти до початку проведення занять забезпечуються обмундируванням, засобами індивідуального захисту та особистою навчально-тренувальною зброєю.

Керівництво навчанням за програмою спецкурсу повинно бути конкретним та забезпечувати повне і якісне виконання завдань підготовки. Для досягнення цієї мети необхідні:

- якісне планування підготовки;
- своєчасна постановка завдань і доведення їх до інструкторів та тих, хто навчається;
- здійснення систематичного контролю за підготовкою та надання дієвої допомоги ліцеїстам;
- узагальнення і впровадження досвіду ведення бойових дій та передового досвіду в практику навчання ліцеїстів.

Для вдосконалення програми спецкурсу, нарощування змістовного наповнення, збільшення практичної складової навчання, особливостей застосування майбутнього військовослужбовця в подальшому (подальше проходження служби) керівникам та інструкторам спецкурсу надається право:

- доповнювати (змінювати) зміст окремих тем та занять в обсязі не більше 20 %;
- корегувати перелік вправ стрільб (не більш як 5 вправ).

Упродовж підготовки за програмою спецкурсу керівник та інструктори постійно проводять аналіз проведених дій.

Під час аналізу проведених дій (проведених занять) керівник заняття, інструктори вказують ступінь досягнення мети та навчальних цілей, відмічають позитивні і негативні сторони, оцінюють роботу кожного з тих, хто навчався, надають рекомендації, що необхідно удосконалити.

Крім того, під час аналізу проведених дій доводяться

найбільш повчальні приклади. Зокрема:

- щодо позитивних та негативних бойових зіткнень підрозділів (їх тактичних дій у складі бойової групи (двійки-трійки), відділення (взводу) тощо з досвіду російсько-української війни;
- демонструються нові тактичні дії, способи та прийоми застосування зразків стрілецької зброї, гранат тощо;
- особливості припасовування спорядження під час підготовки до виконання бойового завдання в різних видах бою (у складних умовах місцевості), а також забезпечення прихованого пересування на місцевості;
- особливості виявлення та усунення затримок під час стрільби;
- приклади прийняття нестандартних рішень під час постановки бойових завдань до підрозділів (у складі бойової групи (двійки-трійки), відділення (взводу)).

2. ПРЕДМЕТИ НАВЧАННЯ І РОЗПОДІЛ ЧАСУ

№ з/п	Предмети навчання	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1 курс						
Курс індивідуальної підготовки						
1.	Статути ЗС України	10	2	2	-	6
2.	Підготовка зі зв'язку та кібербезпеки	12	4	-	4	4
3.	Безпілотні системи та комплекси	10	2	2	4	2
4.	Військова топографія та виживання	20	4	-	12	4
5.	Інженерна підготовка (мінна безпека)	8	2	2	-	4
6.	Підготовка з РХБЗ	10	2	-	4	4
7.	Психологічна підготовка	10	2	2	2	4
8.	Тактична медицина	16	2	-	10	4
9.	Вогнева підготовка	42	4	-	24	14
10.	Тактична підготовка	42	4	-	24	14
Всього:		180	28	8	84	60
Навчально-польові збори (індивідуальна підготовка)						
1.	Навчально-польові збори (індивідуальна підготовка)	35	-	-	35	-
Всього:		35	-	-	35	-
2 курс						
Курс вивчення дій у складі підрозділу (відділення, взвод)						
1.	Бойові статуты ЗС України	10	2	2	-	6
2.	Тактичні умовні знаки НАТО. Бойова система управління	22	4	4	6	8

СПЕЦКУРС ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

№ з/п	Предмети навчання	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні і заняття	Самостійні заняття
	тактичної ланки «Кропива»					
3.	Розвідувальна підготовка	28	2	2	14	10
4.	Основи аеророзвідки	12	2	-	6	4
5.	Інженерна підготовка (мінна безпека)	12	2	-	4	6
6.	Тактична медицина	16	2	-	10	4
7.	Вогнева підготовка	40	4	-	26	10
8.	Тактична підготовка	40	4	-	26	10
Всього:		180	22	8	92	58
Навчально-польові збори (дії у складі підрозділу)						
1	Навчально-польові збори (дії у складі підрозділу)	35	-	-	35	-
Всього:		35	-	-	35	-
РАЗОМ:		430	50	16	246	118

3. КУРС ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

Предмети навчання і розподіл часу

№ з/п	Предмети навчання	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарськ і заняття	Практичн і заняття	Самостійн і заняття
1	Статути ЗС України	10	2	2	-	6
2	Підготовка зі зв'язку та кібербезпека	12	4	-	4	4
3	Безпілотні системи та комплекси	10	2	2	4	2
4	Військова топографія та виживання	20	4	-	12	4
5	Інженерна підготовка (мінна безпека)	8	2	2	-	4
6	Підготовка з РХБЗ	10	2	-	4	4
7	Психологічна підготовка	10	2	2	2	4
8	Тактична медицина	16	2	-	10	4
9	Тактична підготовка	42	4	-	24	14
10	Вогнева підготовка	42	4	-	24	14
Всього:		180	28	8	84	60

3.1. СТАТУТИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**Предмет навчання і розподіл часу**

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Взаємовідносини та стосунки між військовослужбовцями	4	2	-	-	2
2.	Тема 2. Військова дисципліна, заохочення та дисциплінарні стягнення	4		2	-	2
3.	Тема 3. Внутрішній порядок та розміщення військовослужбовців	2	-	-	-	2
Всього:		10	2	2		6

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Взаємовідносини та стосунки між військовослужбовцями (4 год.: лекції – 2 год., самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Начальники та підлеглі, старші та молодші за військовим званням. Порядок віддання і виконання наказів (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться у складі навчальної групи методом обговорення матеріалу, що вивчається, у формі розповіді-бесіди під керівництвом інструктора.

Під час заняття інструктор вимагає від ліцеїстів мобілізації всіх знань, аналізу особистого досвіду, а також розвиває в них увагу, пам'ять, самостійність мислення і мову.

До ліцеїстів доводяться основні положення Статуту внутрішньої служби ЗС України у контексті теми лекції.

Самостійне заняття 1. Військова поведінка та ввічливість військовослужбовців (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Вони вивчають положення Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України в розрізі теми, що стосується заняття.

ТЕМА 2. Військова дисципліна, заохочення та дисциплінарні стягнення (4 год.: семінарські заняття – 2 год.; самостійні заняття – 2 год.)

Семінарське заняття 1. Військова дисципліна, її суть та значення. Обов'язки військовослужбовців щодо дотримання військової дисципліни. Заохочення, які застосовуються до солдатів. Дисциплінарні стягнення, які накладаються на солдатів (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться у складі навчальної групи методом обговорення матеріалу, що вивчається, в формі розповіді-бесіди під керівництвом інструктора.

До ліцеїстів доводяться основні положення Дисциплінарного статуту ЗС України стосовно теми, що стосується заняття.

Самостійне заняття 2. Вивчення обов'язків військовослужбовців щодо дотримання військової дисципліни (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Вони вивчають положення Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України в розрізі теми, що стосується заняття.

ТЕМА 3. Внутрішній порядок і розміщення військовослужбовців (2 год.: самостійні заняття)

Самостійне заняття 1. Порядок розміщення військовослужбовців у пунктах постійної дислокації. Внутрішній порядок. Обов'язки днювального роти (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, бібліотека; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Ліцеїсти самостійно опрацьовують тему заняття та повинні знати основні вимоги Статуту внутрішньої служби ЗС України з огляду теми, що стосується заняття.

3.2. ПІДГОТОВКА ЗІ ЗВ'ЯЗКУ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Основи зв'язку	6	2	-	2	2
2.	Тема 2. Основи кібербезпеки та захисту інформації	6	2	-	2	2
Всього:		12	4	-	4	4

ТЕМИ ЗАНЯТТЯ І ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Основи зв'язку (6 год.: лекції – 2 год., практичні заняття – 2 год., самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Основні способи зв'язку та вимоги до них (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться у складі навчальної групи методом обговорення матеріалу, що вивчається, у формі розповіді-бесіди під керівництвом інструктора.

До ліцеїстів доводяться види та способи зв'язку, правила користування засобами зв'язку, основні типи радіостанцій, що використовуються, загрози втрати радіостанції. Типові помилки під час експлуатації радіостанції, що виводять її з ладу.

Практичне заняття 1. Засоби радіозв'язку. Правила користування засобами радіозв'язку. Підготовка радіостанцій DP-4400, DP-4800, DM-4600 до роботи. Правила ведення переговорів (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, тактичне містечко; практично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі навчальної групи, методом показу, пояснення і практичного виконання завдань.

Інструктор демонструє практичні дії з підготовки радіостанції до роботи, пояснює та наочно демонструє ліцеїстам правила ведення радіообміну. А вони під керівництвом інструктора самостійно готують радіостанцію до роботи та ведуть радіообмін.

Самостійне заняття 1. Альтернативні способи зв'язку. Тактичні сигнальні жести (2 год.)

Умови:

Навчальний клас, бібліотека; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Ліцеїсти самостійно опрацьовують тему заняття та повинні знати альтернативні засоби зв'язку, що використовуються при втраті основного каналу зв'язку, правила їх застосування. А також самостійно вивчають тактичні сигнальні жести.

ТЕМА 2. Основи кібербезпеки та захисту інформації (6 год.: лекції – 2 год., практичні заняття – 2 год., самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Основні види кіберзагроз та заходи протидії (2 год.).

Умови:

Групове заняття; навчальний клас.

Методичні рекомендації:

Інструктор доводить інформацію щодо внутрішніх кіберзагроз, загроз для персональних мобільних та комунікаційних пристроїв, кіберзагроз при користуванні мережею Інтернет, загроз використання бездротових мереж. Розповідає про заходи виявлення та протидії кіберзагрозам.

Практичне заняття 1. Налаштування захисту смартфона під управлінням Android/iOS. Налаштування безпеки спілкування у популярних месенджерах (Telegram, Viber, WhatsApp, Messenger) (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; практично.

Методичні рекомендації:

Інструктор демонструє налаштування захисту смартфона під управлінням Android/iOS. Після чого ліцеїсти виконують дії самостійно під наглядом інструктора. Він разом з ліцеїстами встановлює та налаштовує безпечне спілкування в месенджерах Signal, Telegram, Viber, WhatsApp, Messenger.

Самостійне заняття 1. Вимоги до використання зовнішніх носіїв інформації (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, бібліотека; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Учні ліцею самостійно опрацьовують тему заняття та повинні знати правила та вимоги до використання зовнішніх носіїв інформації.

3.3. БЕЗПІЛОТНІ СИСТЕМИ ТА КОМПЛЕКСИ

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарськ і заняття	Практичн і заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Безпілотні системи та комплекси, їх роль і значення у сучасній війні	10	2	2	4	2
Всього:		10	2	2	4	2

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Безпілотні системи та комплекси, їх роль і значення у сучасній війні (10 год.: лекції – 2 год., семінарські заняття – 2 год., практичні заняття – 4 год., самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Види безпілотних систем та комплексів, їх характеристики (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти слухають лекцію. Під час лекції доцільно використовувати фото-, відеоматеріали з військовими та цивільними безпілотними комплексами, що використовуються та знаходяться на озброєнні ЗСУ.

Самостійне заняття 1. Класифікація БпЛА за своїм функціональним призначенням (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Учні ліцею самостійно опрацьовують тему заняття та повинні знати класифікацію БпЛА за своїм функціональним призначенням, вміти чітко пояснити, за якими критеріями були класифіковані БпЛА. Могти візуально розпізнавати БпЛА за їх функціональним призначенням.

Семінарське заняття 2. Основні принципи застосування БпЛА під час загальновійськового бою (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

На семінар ліцеїсти самостійно готують основні питання. Заняття проводяться у складі навчальної групи методом обговорення матеріалу, який вивчають, у формі розповіді-бесіди під керівництвом інструктора.

Ліцеїсти опрацьовують основні принципи застосування БпЛА під час загальновійськового бою, форми застосування. Затим доповнюють розповіді інструктора, систематизуючи отримані раніше знання.

Практичне заняття 1. Основи управління БпЛА DJI Mavic 3. Розгортання та налаштування комплексу (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, тактичне містечко, навчальний майданчик, практично.

Методичні рекомендації:

Інструктор демонструє елементи керування БпЛА DJI Mavic 3, доводить послідовність розгортання та налаштування

комплексу. Під керівництвом інструктора ліцеїсти самостійно розгортають і налаштовують безпілотний комплекс DJI Mavic 3.

Практичне заняття 2. Основи управління БПЛА DJI Mavic 3. Виконання польотних вправ (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, тактичне містечко, навчальний майданчик, практично.

Методичні рекомендації:

Інструктор демонструє елементи керування БПЛА DJI Mavic 3, демонструє та пояснює польотні вправи. Під його керівництвом ліцеїсти самостійно виконують польотні вправи: зліт, посадка, політ по квадрату, політ по колу на БПЛА DJI Mavic 3. Інструктор контролює виконання польоту, робить зауваження та підказки, у випадку непередбачуваних ситуацій бере керування на себе.

3.4. ВІЙСЬКОВА ТОПОГРАФІЯ ТА ВИЖИВАННЯ

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Орієнтування на місцевості	8	2	-	4	2
2.	Тема 2. Забезпечення життєдіяльності	6	-	-	4	2
3.	Тема 3. Основи слідопитства	6	2	-	4	-
Всього:		20	4	-	12	4

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Орієнтування на місцевості (8 год.: лекції – 2 год., практичні заняття – 4 год., самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Способи орієнтування на місцевості (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Під час заняття ліцеїсти дізнаються про способи визначення сторін горизонту та порядок визначення напрямків на місцевості. Прості способи визначення відстаней: окомірно, кроками, за співвідношенням швидкості світла і звуку. Розрахункові способи визначення відстаней: за кутовими розмірами предметів, за лінійними розмірами предметів, побудовою трикутника на місцевості

Самостійне заняття 1. Умовні знаки топографічних карт і планів (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично, самостійно.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Ліцеїсти самостійно опрацьовують тему заняття та повинні знати графічні символи, які використовують на картах і планах для зображення різноманітних об'єктів та явищ місцевості, а також їх характеристики. Учні ліцею повинні розуміти, що саме зображено на карті, де саме воно розташоване і які його основні властивості.

Практичне заняття 1. Орієнтування на місцевості. Визначення напрямку руху на місцевості різними способами (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практично.

Методичні рекомендації:

Практичне заняття проводиться на місцевості у складі навчальної групи методом показу, пояснення і тренування. Інструктор доводить прості способи орієнтування на місцевості, роздає кожному ліцеїсту індивідуальне практичне завдання, яке вони мають виконати під час заняття. Виконання нормативу Н-ВТоп-1 (визначення напрямку на місцевості).

Практичне заняття 2. Орієнтування на місцевості. Побудова маршруту (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, ділянка місцевості; теоретично і практично.

Методичні рекомендації:

Практичне заняття проводиться на місцевості у складі навчальної групи методом показу, пояснення і тренування. Інструктор розповідає і демонструє планування маршруту за допомогою карти, визначення довжини маршруту та час подолання маршруту з урахуванням характеру рельєфу. Ліцеїсти самостійно виконують планування маршруту. В подальшому набуті знання та навички використовуються в ході проведення занять з тактичної підготовки.

ТЕМА 2. Забезпечення життєдіяльності (6 год.: практичні заняття – 4 год., самостійні заняття – 2 год.)

Практичне заняття 1. Вибір місця для обладнання укриттів. Організація місця денного та нічного відпочинку. Організація охорони, оборони та спостереження (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практичне.

Методичні рекомендації:

Інструктор під час проведення занять ознайомлює ліцеїстів з варіантами вибору місць розташування та обладнання укриттів та наметів, структуру табору, місць для денного та нічного відпочинку на загальному тактичному фоні. Ліцеїсти під керівництвом інструктора встановлюють намети, будують укриття з табельних та підручних засобів, планують та організовують оборону та охорону місць відпочинку.

Самостійне заняття 1. Добування вогню без сірників. Види багаття та способи його розведення в різних погодних умовах. Забезпечення маскуванню багаття. Способи запобігання обмороженню (перегріванню). Основні способи приготування та добування їжі при виконанні бойового завдання (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка; консультації з інструкторами.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійних занять ліцеїсти вивчають основні правила щодо порядку дій на місцевості в різних погодних умовах. Вони ознайомлюються із способами розведення багаття в різних погодних умовах. Вивчають, як готувати їжу із сухих пайків, з'ясовують можливості приготування їжі з підручних продуктів та рослин.

Практичне заняття 2. Водозабезпечення військовослужбовців при виконанні бойових завдань. Добова норма води, порядок її використання. Природні джерела води та їх використання. Пошук джерел водопостачання. Способи очищення та знезараження води. Створення і підтримання запасів води (2 год.).

Умови:

Теоретично і практично; у класі, спортзалі, на ділянці місцевості.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться у складі навчальної групи під керівництвом інструктора. Ліцеїстів ознайомлюють з порядком водозабезпечення при виконанні бойових завдань, доводять добові норми води та порядок її використання, вчать пошуку джерел водопостачання. Інструктор демонструє способи очищення та знезараження води, навчає створенню запасів води. Вихованці ліцею самостійно проводять знезараження та очищення води під керівництвом інструктора.

ТЕМА 3. Основи слідопитства (6 год.: лекція – 2 год., практичне заняття – 4 год.)

Лекція 1. Основи слідопитства (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться в класі під керівництвом інструктора (викладача). Ліцеїстам розповідають про основи слідопитства. Їм надається загальна інформація про утворення слідів, демонструються зразки слідів, що були залишені людиною та технікою на місцевості, звірів та птахів.

Практичне заняття 1. Прийоми і правила слідопитства. Характерні особливості поведінки звірів та птахів (2 год.).

Умови:

Теоретичне і практичне заняття; ділянка місцевості.

Методичні рекомендації:

Заняття проходять на ділянці місцевості під керівництвом інструктора. Ліцеїсти тренуються в читанні слідів. Заняття

проводяться методом ігор: «Куди ведуть сліди», «Чиї сліди». Кожному ліцеїсту призначається завдання щодо розпізнавання слідів та перевіряється вміння їх читати.

Практичне заняття 2. Читання слідів, що були залишені на місцевості людиною, технікою, звірами та птахами (2 год.).

Умови:

Теоретичне і практичне заняття; ділянка місцевості.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться на ділянці місцевості під керівництвом інструктора методом моделювання ситуаційних завдань (аналіз місцевості, пошук визначених завданням слідів, визначення напрямку руху та інше). Кожен ліцеїст виконує завдання щодо розпізнавання слідів та перевіряється його вміння їх читати.

3.5. ІНЖЕНЕРНА ПІДГОТОВКА (МІННА БЕЗПЕКА)

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Інженерне обладнання та маскування позицій	2	2	-	-	-
2.	Тема 2. Протитанкові та протипіхотні міни. Інженерні загородження, їх улаштування та подолання	2	-	-	-	2
3.	Тема 3. Мінна безпека	2	-	2	-	2
Всього:		8	2	2	-	4

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

**ТЕМА 1. Інженерне обладнання та маскування позицій
(2 год.: лекція – 2 год.)**

Лекція 1. Порядок вибору місця обладнання одиночного окопу для стрільби. Послідовність його фортифікаційного обладнання та маскування. Вибір місця для обладнання одиночного окопу для стрільби. Відривання і маскування одиночного окопу для стрільби лежачи, з коліна (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Під час теоретичного заняття інструктор розповідає порядок та послідовність фортифікаційного обладнання (розміри) та порядок маскування одиночного окопу. Ліцеїстам доводиться порядок вибору місця для обладнання одиночного окопу для стрільби. В подальшому знання, одержані на занятті, застосовуються на навчально-польовому зборі, під час практичних занять з обладнання одиночного окопу та виконання нормативу.

ТЕМА 2. Протитанкові та протипіхотні міни. Інженерні загородження, їх облаштування та подолання (2 год.: самостійні заняття – 2 год.)

Самостійне заняття 1. Порядок встановлення та маскування одиночних протитанкових та протипіхотних мін. Невибухові інженерні загородження, їх обладнання та встановлення. Засоби і способи здійснення проходів в невибухових інженерних загородженнях (2 год.).

Умови:

Теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Ліцеїсти самостійно опрацьовують матеріал заняття. Рекомендовано інструкторам заздалегідь підготувати навчальний матеріал для ліцеїстів у вигляді презентацій, відеоматеріалів тощо. Учні вивчають характеристики протитанкових та протипіхотних мін, ознайомлюються з порядком їх встановлення. Також вони розглядають види невибухових інженерних загороджень та порядок їх обладнання та встановлення. Аналізують відеоматеріали, які демонструють основні засоби і способи пророблення проходів у невибухових інженерних загородженнях. Ліцеїсти самостійно підбивають підсумки.

У подальшому знання та навички, отримані на занятті, вдосконалюються в ході тактичної підготовки та навчально-польового збору.

ТЕМА 3. Мінна безпека (4 год.: семінарські заняття – 2 год., самостійні заняття – 2 год.)

Семінарське заняття 1. Призначення, тактико-технічні характеристики, загальна будова, принцип дії протипіхотних та протитанкових мін. Саморобні вибухові пристрої (2 год.).

Умови:

Теоретично; практично.

Методичні рекомендації:

Семінарські заняття проводяться в класі під керівництвом інструктора. Учням демонструють вибухонебезпечні предмети (макети, навчальні міни, саморобні вибухові пристрої тощо),

доводять їх класифікацію та заходи безпеки при поводженні з вибуховими речовинами.

Кожному ліцеїсту визначається завдання: розрізнити вибухонебезпечні предмети (саморобні вибухові пристрої) та виставити відповідний знак.

Самостійне заняття 1. Підривники різних модифікацій, різновиди детонуючих шнурів. Заходи безпеки при поводженні з вибуховими речовинами (2 год.).

Умови:

Теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійної підготовки для закріплення набутих знань ліцеїсти самостійно вивчають: класифікацію вибухонебезпечних предметів (саморобних вибухових пристроїв); призначення, тактико-технічні характеристики, загальну будову, принцип дії протипіхотних та протитанкових мін; види тротилових шашок, підривники різних модифікацій, різновиди детонуючих шнурів; заходи безпеки при поводженні з вибуховими речовинами.

3.6. ПІДГОТОВКА З РХБЗ

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Уражаючі фактори зброї масового ураження	2	2	-	-	-
2.	Тема 2. Засоби індивідуального захисту. Дії особового складу на зараженій місцевості	8	-	-	4	4
Всього:		10	2	-	4	4

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Вражаючі фактори зброї масового ураження (2 год.: лекція – 2 год.)

Лекція 1. Ознаки застосування ядерної зброї, хімічної атаки і бойових біологічних речовин. Вражаючі фактори ядерної зброї та способи захисту від них. Розпізнання та позначення районів забруднення (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в складі навчальної групи в класі.

Інструктор пояснює, які бувають ознаки ядерного вибуху, хімічної атаки і застосування бойових біологічних речовин. Доводить інформацію про вражаючі фактори ядерної зброї і як від них захиститись. Демонструє знаки, які використовуються для позначення районів забруднення, і як визначити рівень забруднення за допомогою приладів і пристосувань.

ТЕМА 2. Засоби індивідуального захисту. Дії особового складу на зараженій місцевості (6 год.: практичні заняття – 4 год., самостійні заняття – 4 год.)

Практичне заняття 1. Протигаз, загальновійськовий захисний комплект та їх використання (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, навчальний клас; практичне заняття.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в комплексі з тактичною підготовкою. Воно ділиться на дві частини. Для проведення занять додатково призначаються два інструктори. У першій частині заняття керівник пояснює навчальний матеріал, а інструктори показують як одягнути і зняти протигаз. У другій частині заняття керівник ділить навчальну групу на відділення і дає вказівку інструкторам практично навчати ліцеїстів одягнути і зняти протигаз. Призначені інструктори навчають вихованців ліцею, контролюють, роблять зауваження, радять і пояснюють їх помилки. Наприкінці заняття ліцеїсти виконують норматив: Н-РХБЗ-1 (одягання протигазу).

Самостійне заняття 1. Сигнали оповіщення про радіаційне, хімічне зараження та дії за ними. Порядок використання захисних властивостей штатної техніки та місцевості (2 год.).

Умови:

Теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Самостійну підготовку рекомендовано проводити в класі у складі навчальних груп під керівництвом інструктора. Учні ліцею самостійно ознайомлюються з сигналами оповіщення про радіаційне, хімічне зараження та порядком дій за ними. Наприкінці заняття самостійно підбивають підсумки та роблять висновки.

Самостійне заняття 2. Дії особового складу на зараженій місцевості (2 год.).

Умови:

Теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійної підготовки для закріплення набутих знань ліцеїсти самостійно вивчають порядок дій особового складу при отриманні сигналів оповіщення про радіаційне, хімічне зараження та порядком дій за ними, дії особового складу на зараженій місцевості.

3.7. ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА**Предмет навчання і розподіл часу**

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Прийоми психічної саморегуляції. Перша психологічна допомога та самодопомога	8	2	2	2	2
2.	Тема 2. Формування та зміцнення психологічної стійкості особового складу під час подолання спеціальної смуги перешкод	2	-	-	-	2
Всього:		10	2	2	2	4

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Прийоми психічної саморегуляції. Перша психологічна допомога та самодопомога (8 год.: лекція – 2 год., семінарські заняття – 2 год., практичне заняття – 2 год., самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Вплив бою на психіку військовослужбовців (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, використання мультимедійної презентації; теоретично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в навчальному класі у складі навчальної групи під керівництвом офіцера-психолога. Ліцеїсти ознайомлюються зі стресовими станами, прийомами саморегуляції, з психічними реакціями людини, вивчають картки надання першої психологічної допомоги.

Семінарське заняття 2. Надання першої психологічної допомоги (самодопомоги) при негативних психічних станах, виконання вправ з формування довіри та сміливості. Прийоми та засоби саморегуляції для відновлення психіки. Прийоми та засоби саморегуляції для відновлення психіки (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; консультації з офіцером-психологом.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в навчальному класі у складі навчальної групи під керівництвом офіцера-психолога. Ліцеїсти дізнаються про психологічну допомогу і самодопомогу, вивчають прийоми формування довіри та сміливості, прийоми та засоби саморегуляції для відновлення психіки. Самостійно стараються виконати вправи психологічної допомоги. Також під керівництвом офіцера-психолога виконують вправи на дихання, заспокоєння, переключення уваги, зняття емоційного напруження, аутогенного тренування. У разі потреби вони можуть отримати консультацію в офіцера-психолога.

Практичне заняття 1. Прийоми та засоби саморегуляції для відновлення психіки (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; практично, під керівництвом офіцера-психолога.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в навчальному класі у складі навчальної

групи під керівництвом офіцера-психолога. Ліцеїсти дізнаються про психологічну допомогу і самодопомогу, вивчають прийоми формування довіри та сміливості, прийоми та засоби саморегуляції для відновлення психіки. Під керівництвом офіцера-психолога ліцеїсти виконують вправи на дихання, заспокоєння, переключення уваги, зняття емоційного напруження, аутогенного тренування. У разі потреби вони можуть отримати консультацію в офіцера-психолога.

Самостійне заняття 1. Психологічна підготовка військовослужбовців до ведення бойових дій (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійно.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійної підготовки ліцеїсти ознайомлюються з методами формування психологічної готовності до ведення бойових дій у динамічних умовах сучасної війни. У разі потреби вони звертаються за консультацією до офіцера-психолога.

ТЕМА 2. Формування та зміцнення психологічної стійкості особового складу під час подолання спеціальної смуги перешкод (2 год.: самостійні заняття – 2 год.).

Самостійне заняття 1. Подолання військовослужбовцями спеціальної смуги перешкод із застосуванням засобів імітації умов бою (2 год.).

Умови:

Теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи ліцеїсти дізнаються про

використання спеціальної смуги перешкод для зміцнення психологічної стійкості військовослужбовців, вивчають психічні реакції військовослужбовців, які долають спеціальну смугу перешкод в умовах обмеження часу та психологічного навантаження. Ознайомлюються з поняттям «психофізична підготовка». У ході самостійної роботи вони мають підбити підсумки та дійти аргументованих висновків про ефективність використання смуги перешкод, як засобу зміцнення психологічної стійкості військовослужбовців.

3.8. ТАКТИЧНА МЕДИЦИНА

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Домедична допомога в умовах бойових дій. Алгоритм MARCH	16	2	-	10	4
Всього:		16	2	-	10	4

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Домедична допомога в умовах бойових дій. Алгоритм MARCH (16 год.: лекція – 2 год.; практичні заняття – 10 год.; самостійні – 4 год.)

Лекція 1. Заходи домедичної допомоги в умовах бойових дій. Призначення, склад, правила використання аптечки медичної загальновійськової індивідуальної (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; використання мультимедійного проєктора;

теоретично.

Методичні рекомендації:

Під час проведення теоретичних занять інструктор для якісної організації заняття використовує наявні матеріальні засоби: комп'ютер, відеопроєктор, екран для відображення інформації; інформаційний та методичний матеріал, фото-, відеоматеріали, матеріали за завданням; плакати, слайди тощо. Ліцеїсти повинні оволодіти знаннями про фази (етапи) надання домедичної допомоги в умовах бойових дій, основні причини смертності на полі бою, загальну характеристику надання домедичної допомоги в умовах бойових дій, комплектність та застосування індивідуальної аптечки.

Самостійне заняття 1. Принципи надання домедичної допомоги на етапі під вогнем (2 год.).

Умови:

Теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи ліцеїсти вивчають принципи домедичної допомоги на етапі під вогнем. Вони повинні усвідомити важливість дотримання вивчених принципів. У разі потреби звертаються за консультацією до інструктора.

Самостійне заняття 1. Особливості комунікації під час надання домедичної допомоги на етапі під вогнем (2 год.).

Умови:

Теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи ліцеїсти вивчають особливості комунікації військовослужбовців під час надання домедичної допомоги на етапі під вогнем, а саме: особливості спілкування з пораненим, доповідь командуванню з оцінкою ситуації, запит на евакуацію та отримання дозволу на самостійні дії. Ліцеїсти повинні усвідомити важливість якісної комунікації під час

надання домедичної допомоги на етапі під вогнем. У разі потреби вони звертаються за консультацією до інструктора.

Практичне заняття 1. Принципи організації евакуації поранених (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, спортзал, клас; практично.

Методичні рекомендації:

Практичне заняття проводиться у складі навчальної групи під керівництвом інструктора з використанням наочних засобів навчання.

Під час заняття ліцеїсти використовують наявні матеріальні засоби: аптечку медичну загальновійськову індивідуальну; засоби імітування поранень, засоби для зупинки кровотечі механічні. Зазначені матеріали мають бути заздалегідь підготовлені інструктором. Учні ліцею повинні мати спорядження відповідно до штату. Інструктор демонструє способи переміщення пораненого: витягування пораненого однією особою, двома особами, перенесення пораненого однією особою на плечі або на спині, перенесення пораненого удвох. Ліцеїсти під керівництвом інструктора відпрацьовують продемонстровані прийоми.

Практичне заняття 2. Алгоритм MARCH, зупинка критичних кровотеч (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, спортзал, клас; практично.

Методичні рекомендації:

Практичне заняття проводиться у складі навчальної групи під керівництвом інструктора з використанням наочних засобів навчання.

Інструктор на прикладі одного ліцеїста (або манекена у повний зріст) доводить порядок проведення огляду пораненого за алгоритмом MARCH.

Довідково. MARCH:

M – Massive bleeding, масивна кровотеча.

A – Airway, прохідність дихальних шляхів.

R – Respiration, оцінка дихання та ознак напруженого пневмотораксу.

C – Circulation, кровообіг та оцінка пораненого з підозрою на шок.

H – Head trauma / Hypothermia prevention, оцінка пораненого з підозрою на травму голови та заходи щодо попередження переохолодження.

Інструктор детально доводить алгоритм зупинки критичної кровотечі (літера M з алгоритму MARCH) в польових умовах засобом для її зупинки. З використанням манекена для відпрацювання тампонування ран керівник доводить методику тампонування ран хімічними гемостатичними засобами (на тканинній основі) з подальшим накладанням компресійної пов'язки для зупинки критичної кровотечі з судин шиї, під пахвами або в паховій ділянці (літера M з алгоритму MARCH). Ліцеїсти практично під керівництвом інструктора відпрацьовують алгоритми зупинки кровотечі.

Наприкінці заняття виконують норматив: Н-ВМП-1 (накладання первинної пов'язки); Н-ВМП-2 (накладання турнікету на стегно або руку).

Практичне заняття 3. Алгоритм MARCH, забезпечення прохідності верхніх дихальних шляхів (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, спортзал, клас; практично.

Методичні рекомендації:

Практичне заняття проводиться у складі навчальної групи під керівництвом інструктора з використанням наочних засобів навчання.

Інструктор на прикладі одного ліцеїста (або манекена у повний зріст) доводить порядок проведення огляду пораненого за

алгоритмом MARCH.

Довідково. MARCH:

M – Massive bleeding, масивна кровотеча.

A – Airway, прохідність дихальних шляхів.

R – Respiration, оцінка дихання та ознак напруженого пневмотораксу.

C – Circulation, кровообіг та оцінка пораненого з підозрою на шок.

H – Head trauma / Hypothermia prevention, оцінка пораненого з підозрою на травму голови та заходи щодо попередження переохолодження.

Інструктор доводить порядок забезпечення прохідності верхніх дихальних шляхів (літера A з алгоритму MARCH):

- визначення наявності самостійного дихання;
- визначення ознак та симптомів обструкції дихальних шляхів;
- перевірка та звільнення порожнини рота від сторонніх тіл;
- проведення прийому розгинання голови та відкривання рота; проведення прийому висування нижньої щелепи;
- надання пораненому стабільного бокового положення.

Ліцеїсти під керівництвом інструктора відпрацьовують прийоми забезпечення прохідності дихальних шляхів.

Практичне заняття 4. Алгоритм MARCH, порядок оцінки дихання та огляду пораненого при підозрі на напружений пневмоторакс (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, спортзал, клас; практично.

Методичні рекомендації:

Практичне заняття проводиться у складі навчальної групи під керівництвом інструктора з використанням наочних засобів навчання.

Інструктор на прикладі одного ліцеїста (або манекена у

повний зріст) доводить порядок проведення огляду пораненого за алгоритмом MARCH.

Довідково. MARCH:

M – Massive bleeding, масивна кровотеча.

A – Airway, прохідність дихальних шляхів.

R – Respiration, оцінка дихання та ознак напруженого пневмотораксу.

C – Circulation, кровообіг та оцінка пораненого з підозрою на шок.

H – Head trauma / Hypothermia prevention, оцінка пораненого з підозрою на травму голови та заходи щодо попередження переохолодження.

Показує порядок оцінки дихання та огляду пораненого при підозрі на напружений пневмоторакс (літера R з алгоритму MARCH):

- проведення огляду грудної клітки;
- особливості огляду пораненого з підозрою на травму таза або хребта;
- проведення огляду задньої поверхні грудної клітки;
- виявлення проникаючих поранень грудної клітки;
- визначення частоти дихання за 15 секунд та за 1 хвилину;
- визначення підозри на напружений пневмоторакс.

Доводить порядок оцінки стану кровообігу в пораненого у разі підозри на геморагічний шок (літера C з алгоритму MARCH):

- визначення наявності пульсу на променевій артерії;
- визначення частоти пульсу за 15 секунд та за 1 хвилину;
- визначення стану свідомості;
- проведення повного огляду пораненого.

Ліцеїсти під керівництвом інструктора відпрацьовують порядок оцінки дихання та огляду пораненого при підозрі на напружений пневмоторакс та порядок оцінки стану кровообігу в пораненого у разі підозри на геморагічний шок.

Практичне заняття 5. Алгоритм MARCH, порядок оцінки стану кровообігу в пораненого у разі підозри на геморагічний шок та попередження переохолодження у поранених в польових умовах (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, спортзал, клас; практично.

Методичні рекомендації:

Практичне заняття проводиться у складі навчальної групи під керівництвом інструктора з використанням наочних засобів навчання.

Керівник (інструктор) заняття на прикладі одного ліцеїста (або манекена у повний зріст) доводить порядок проведення огляду пораненого за алгоритмом MARCH.

Довідково. MARCH:

M – Massive bleeding, масивна кровотеча.

A – Airway, прохідність дихальних шляхів.

R – Respiration, оцінка дихання та ознак напруженого пневмотораксу.

C – Circulation, кровообіг та оцінка пораненого з підозрою на шок.

H – Head trauma / Hypothermia prevention, оцінка пораненого з підозрою на травму голови та заходи щодо попередження переохолодження.

Доводить порядок попередження переохолодження у поранених в польових умовах (літера H з алгоритму MARCH):

- застосування термоковдри;
- застосування імпровізованих методів зігрівання.

Доводить особливості проведення огляду пораненого з підозрою на черепно-мозкову травму та травму ока в польових умовах (літера H з алгоритму MARCH).

- причини та механізми виникнення черепно-мозкової травми;
- ознаки та симптоми травми голови (збудження,

дезорієнтація, головний біль, повторна блювота, витікання рідини з носа і вух тощо);

– ознаки проникаючого поранення ока; використання жорсткого щитка при ушкодженнях ока.

Інструктор доводить порядок забезпечення додаткових заходів домедичної допомоги при опіках, переломах кінцівок та інших пораненнях:

– застосування багатофункціонального (перев'язувального) биндажа; накладання захисної пов'язки при ушкодженнях кінцівки;

– накладання захисної пов'язки при ушкодженнях тулуба; правила іммобілізації переломів кінцівок.

Інструктор заняття доводить правила заповнення Медичної інформаційної картки (DD1380).

Ліцеїсти під керівництвом інструктора відпрацьовують практично доведені алгоритми дій.

3.9. ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Стрілецька зброя	10	4	-	2	4
2.	Тема 2. Основи та правила стрільби зі стрілецької зброї	12	-	-	8	4
3.	Тема 3. Прийоми та способи ведення вогню зі стрілецької зброї	16	-	-	12	4
4.	Тема 4. Ручні гранати	4	-	-	2	2
Всього:		42	4	-	24	14

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Стрілецька зброя (10 год.: лекція – 2 год.; практичні заняття – 2 год.; самостійні заняття – 6 год.)

Лекція 1. Види стрілецької зброї, що знаходиться на озброєнні механізованих (мотопіхотних) військових частин Сухопутних військ (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретичне, лекційне заняття.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в класі методом розповіді і показу. У класі демонструються зразки зброї, що є на озброєнні механізованих (мотопіхотних) військових частин. У ході заняття інструктор розповідає про види стрілецької зброї, в яких підрозділах вони є на озброєнні, показує представлені зразки зброї. У кінці заняття тим, хто навчається, надається можливість оглянути зразки зброї та підбиваються підсумки заняття.

Самостійне заняття 1. Тактико-технічні характеристики стрілецької зброї, що знаходиться на озброєнні механізованих (мотопіхотних) військових частин Сухопутних військ та принципи її застосування (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретичне, самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійної підготовки ліцеїсти вивчають тактико-технічні характеристики стрілецької зброї, що знаходиться на озброєнні механізованих (мотопіхотних) військових частин Сухопутних військ та принципи її застосування. У разі потреби звертаються за консультацією до інструктора.

Лекція 2. Призначення, будова автомата АК-74 та його модифікацій. Робота частин та механізмів при заряджанні та пострілі. Догляд за індивідуальною зброєю, її утримання та зберігання (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретичне, лекційне заняття.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійної підготовки ліцеїсти вивчають будову автомата АК-74 та його модифікацій, що знаходяться на озброєнні механізованих (мотопіхотних) військових частин Сухопутних військ. Переглядають відео, де демонструється робота частин і механізмів при заряджанні та пострілі. Дізнаються про періодичність догляду за індивідуальною зброєю, про порядок утримання та зберігання табельної зброї в місцях постійної дислокації та під час виконання бойового завдання. Якщо потрібно, ліцеїсти звертаються за консультацією до інструктора.

Самостійне заняття 2. Призначення, характеристика та будова коліматорних, оптичних денних та нічних прицілів (зокрема іноземного виробництва). Порядок користування прицілами, догляд за ними та зберігання (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійної підготовки ліцеїсти вивчають характеристику та будову коліматорних, оптичних денних та

нічних прицілів, їх призначення. У разі потреби ліцеїсти звертаються за консультацією до інструктора.

Практичне заняття 1. Огляд і підготовка автомата АК-74 до стрільби. Спорядження магазина, заряджання і розряджання автомата, постановка на запобіжник. Можливі затримки і несправності, що виникають під час стрільби, способи їх усунення (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; практично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться методом розповіді з практичним виконанням завдань. На допомогу керівникові заняття додатково виділяються два інструктори. У ході практичного заняття ліцеїсти виконують нормативи Н-Вог-13, 14 (неповне розбирання та збирання зброї після неповного розбирання) та Н-Вог-16 (спорядження магазина патронами).

ТЕМА 2. Основи та правила стрільби зі стрілецької зброї (12 год.: практичні заняття – 8 год., самостійні заняття – 4 год.)

Практичне заняття 1. Стрілецькі тренування (маніпуляції зі зброєю) (2 год.).

Умови:

Навчальне місце, ділянка місцевості, спортзал, плац; практичне заняття. Використовуються: навчальна зброя і масогабаритні макети.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі навчальної групи з практичним виконанням завдань. На допомогу керівнику заняття додатково виділяються два інструктори.

Керівник заняття пояснює, які положення для стрільби з автомата використовуються, а інструктори показують, як це

здійснюється практично. Потім навчальна група поділяється на частини, які навчаються практично виконувати навчальні завдання:

- відпрацювання утримання зброї в положенні для стрільби стоячи при діях в пішому порядку;
- розряджання зброї після виконання стрільби з положення стоячи і надання до огляду зброї після розряджання.

Інструктори вчать ліцеїстів, контролюють їх дії, коментують помилки і дають поради.

Практичне заняття 2. Стрілецькі тренування (маніпуляції зі зброєю) (2 год.).

Умови:

Навчальне місце, ділянка місцевості, спортзал, плац; практичне заняття. Використовуються: навчальна зброя і масогабаритні макети.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі групи з практичним виконанням завдань. На допомогу керівнику заняття додатково виділяються два інструктори.

Керівник заняття пояснює, які положення використовуються для стрільби з автомата, а інструктори показують, як це здійснюється практично. Навчальна група поділяється на відділення, які навчаються практично виконувати навчальні завдання:

- відпрацювання утримання зброї в положенні для стрільби з коліна при діях в пішому порядку;
- відпрацювання утримання зброї в положенні для стрільби сидячи при діях в пішому порядку.

Інструктори навчають ліцеїстів, контролюють їхні дії, коментують помилки і надають поради. Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

Практичне заняття 3. Стрілецькі тренування (маніпуляції зі зброєю) (2 год.).

Умови:

Навчальне місце, ділянка місцевості, спортзал, плац; практичне заняття. Використовується навчальна зброя, а також масогабаритні макети.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в складі групи з практичним виконанням завдань. На допомогу керівнику заняття додатково виділяють двох інструкторів.

Керівник заняття пояснює, які положення використовуються для стрільби з автомата, а інструктори показують, як це здійснюється практично. Навчальна група поділяється на відділення, які вчаться практично виконувати такі навчальні завдання:

- відпрацювання утримання зброї в положенні для стрільби лежачи на ліктях при діях в пішому порядку;
- відпрацювання поворотів і розворотів з мінімізацією стрільця в різних положеннях;
- відпрацювання спорядження магазина набоями;
- відпрацювання дій особового складу на початковому рубежі (виконання різних ступенів готовності зброї до застосування), прийняття вказаного положення для стрільби; заміна магазина (порожнього на повний) різними способами (накладка, екстрене скидання тощо), розряджання зброї після умовної стрільби, надання зброї до огляду.

Інструктори навчають ліцеїстів, контролюють їхні дії, коментують помилки і надають поради. Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

Практичне заняття 4. Стрілецькі тренування (маніпуляції зі зброєю) (2 год.).

Умови:

Навчальне місце, ділянка місцевості, спортзал, плац; практичне заняття. Використовується: навчальна зброя, масогабаритні макети.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в складі групи з практичним виконанням завдань. На допомогу керівнику заняття додатково виділяють двох інструкторів.

Учні ліцею вчаться практично виконувати такі практичні завдання:

- відпрацювання плавного спуску гачка при виконанні стрільби з різних положень.
- виконання розряджання зброї після виконання стрільби з різних положень і надання до огляду зброї після розряджання.
- Виконання вправ:
- Н-Вог-16 (спорядження магазина патронами);
- Н-Вог-26 (тактична заміна магазина в автоматі в положенні стоячи, навприсядки, з коліна).

Інструктори навчають ліцеїстів, контролюють їхні дії, коментують помилки і дають поради. Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

Самостійне заняття 1. Призначення та визначення вихідних установок (вибір прицілу і точки прицілювання) для ведення вогню зі стрілецької зброї. Умови стрільби (нормальні, табличні). Особливості визначення вихідних установок для стрільби з автомата по повітряних цілях. Вивчення правил стрільби та рішення вогневих завдань з використанням обладнання командирського ящика (КЯ) (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, теоретичне заняття.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти самостійно ознайомлюються з призначенням вихідних установок для ведення вогню зі стрілецької зброї та порядком визначення поправок на відхилення метеорологічних умов від нормальних і їх врахування при призначенні вихідних установок для стрільби. Вивчають правила стрільби та здійснюють заходи щодо рішення вогневих завдань. За потреби

вихованці звертаються за роз'ясненнями до інструкторів, викладачів.

Самостійне заняття 2. Приведення автомата АК-74 до нормального бою (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, теоретичне заняття.

Методичні рекомендації:

На ділянці місцевості, у тирі або навчальному класі наочно демонструється приведення автомата АК-74 до нормального бою. Інструктори показують і пояснюють ліцеїстам як слід приводити стрілецьку зброю до нормального бою у відповідності до методики, викладеної в інструкції зі стрілецької справи, затвердженій командувачем Сухопутних військ ЗС України (ВКДП 7-00(01).01). Ліцеїсти спостерігають за порядком приведення зброї до нормального бою, теоретично його вивчають та занотовують важливі моменти.

В подальшому тренування та удосконалення навичок з приведення автомата до нормального бою здійснюється під час занять з вогневої підготовки на військовому стрільбищі.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

ТЕМА 3. Прийоми та способи ведення вогню зі стрілецької зброї (12 год.: практичні заняття – 12 год., самостійна підготовка – 4 год.)

Самостійне заняття 1. Теоретичні засади кучності стрільби на коротких та середніх відстанях з різних положень (4 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретична підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами

індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійної підготовки ліцеїсти вивчають основні види ручних гранат та їх характеристику, призначення, загальну будову і класифікацію, запали до ручних гранат. Розглядають застосування ручних гранат, підготовку їх до метання, вимоги заходів безпеки під час поводження з ручними гранатами. Якщо потрібно, то звертаються за консультацією до інструктора.

Практичне заняття 1. Навчання кучності стрільби на коротких відстанях з різних положень (6 год.).

Умови:

Мультимедійний тир; стрілецький тир, практично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться в мультимедійному або в стрілецькому тирі, в залежності від наявності малокаліберної зброї, у складі груп до 10 осіб під керівництвом інструктора. Ліцеїсти виконують підготовчу вправу № 1 «Навчання кучності стрільби на відстані 25 м» (виконується не менше двох разів) та підготовчу вправу № 2 «Навчання кучності стрільби з різних положень на відстані 25 м» (виконується не менше двох разів). Умови виконання підготовчої вправи визначено в додатку 1 до спецкурсу.

Ліцеїсти на ділянці стрільби виконують відповідні вправи стрільб з автоматичної гвинтівки калібру 22LR аж до отримання позитивного результату. Паралельно з виконанням підготовчих вправ інструктор приймає норматив Н-Вог-31,32,33 (приготування до стрільби з різних положень). У разі отримання системних незадовільних результатів проводиться аналіз практичних навичок ліцеїста. За необхідності у нього перевіряється елемент «одноманітність прицілювання».

З метою вдосконалення вмінь та навичок ліцеїстів на занятті обов'язково додатково розгортаються навчальні місця з використанням КЯ. Кількість навчальних місць визначає керівник заняття з урахуванням кількості тих, хто навчається, та їх рівня

навченості.

У кінці заняття підбиваються його підсумки.

Практичне заняття 2. Навчання кучності стрільби на середніх відстанях з різних положень (6 год.).

Умови:

Мультимедійний тир, військове стрільбище, вогневе містечко; практично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться у мультимедійному тирі або на військовому стрільбищі в залежності від наявних можливостей. Склад групи – до 10 осіб. Заняття проходять під керівництвом інструктора. Ліцеїсти виконують підготовчу вправу № 3 «Навчання кучності при стрільбі з різних положень на відстані 100 м».

Ліцеїсти в мультимедійному тирі виконують відповідні вправи стрільб з автомата. Заняття на військовому стрільбищі проходять з використанням напівавтоматичної гвинтівки калібру 22LR. Вправи початкових стрільб КС 1.01.1.7 «Стрільба по цілях, що з'являються, з різних положень та зі швидкісною заміною магазина під час стрільби». Вправи стрільб виконуються до отримання ліцеїстом позитивного результату.

У разі отримання системних незадовільних результатів ліцеїстом проводиться аналіз його практичних навичок. За необхідності у нього перевіряється елемент «одноманітність прицілювання».

З метою вдосконалення вмінь та навичок ліцеїстів на занятті обов'язково додатково розгортаються навчальні місця. Чисельність цих місць визначає керівник заняття з урахуванням кількості тих, хто навчається, та їх рівня навченості.

Інструктор оцінює виконання ліцеїстами нормативів Н-Вог-16 (спорядження магазина) та Н-Вог-26,27,28,29 (бойова заміна магазина з різних положень).

ТЕМА 4. Ручні гранати¹ (4 год.: практичні заняття – 2 год., самостійні заняття – 2 год.)

Самостійне заняття 1. Ручні гранати. Основні види, характеристика, призначення, загальна будова і класифікація ручних гранат і запалів до них. Застосування ручних гранат (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретична підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійної підготовки ліцеїсти вивчають основні види ручних гранат та їх характеристику, призначення, загальну будову і класифікацію, запали до ручних гранат. Розглядають застосування ручних гранат, їх підготовку до метання. Засвоюють вимоги заходів безпеки під час поводження з ручними гранатами. За потреби ліцеїсти звертаються за консультацією до інструктора.

Практичне заняття 1. Метання гранати з різних положень (2 год.)

Умови:

Відкрита ділянка місцевості, футбольне поле, полігон; практична підготовка.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в складі навчальної групи з практичним виконанням вправи метання імітаційної гранати. Воно організовується у відповідності з вимогами курсу стрільб.

З метою наочності, послідовності та щільності підготовки заняття проводиться в комплексі з розгортанням навчальних місць. Чисельність навчальних місць визначає керівник заняття з урахуванням кількості тих, хто навчається, і кількості задіяних

¹ Під час тренувань і практичних занять передбачено використання навчально-імітаційних гранат.

інструкторів. Ліцеїсти поділяються на дві групи.

Рекомендовані навчальні місця:

Навчальне місце № 1. Метання навчально-імітаційних гранат у пішому порядку.

Виконання:

– початкової вправи КС 4.16.1.1 «Метання ручної оборонної гранати з місця в пішому порядку» (не менше двох разів);

– початкової вправи КС 4.16.2.6 «Метання наступальної ручної гранати на ходу в пішому порядку» (не менше двох разів);

Навчальне місце № 2. Особливості метання ручних гранат в лісі, урбанізованій місцевості.

Виконання:

– початкової вправи КС 4.16.2.8 «Метання ручної наступальної гранати з місця в пішому порядку в лісистій місцевості» (не менше двох разів);

– початкової вправи КС 4.16.2.5 «Метання ручної гранати в будівлі (в будівлю)» (не менше двох разів).

3.10. ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Організація та структура підрозділів родів військ СВ ЗС України	6	4	-	-	2
2.	Тема 2. Основні індивідуальні навички солдата в бою	14	-	-	8	6
3.	Тема 3. Дії солдата в оборонному бою	10		-	8	2
4.	Тема 4. Дії солдата в наступі	12	-	-	8	4
Всього:		42	4	-	24	14

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Організація та структура підрозділів родів військ Сухопутних військ Збройних Сил України (6 год.: лекція – 4 год., самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Призначення та бойові можливості механізованих, танкових, артилерійських підрозділів і підрозділів ППО СВ ЗС України (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретичне, лекційне заняття з використанням презентації та відеоматеріалів.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться в класі у складі навчальної групи під керівництвом інструктора. Ліцеїсти ознайомлюються з призначенням

та бойовими можливостями механізованих, танкових, артилерійських підрозділів і підрозділів ППО СВ ЗС України.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

Лекція 2. Організаційно-штатна структура механізованого відділення. Роль та місце солдата в загальновійськовому бою (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретичне, лекційне заняття з використанням презентації та відеоматеріалів.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться в класі під керівництвом інструктора. Ліцеїсти ознайомлюються з організаційно-штатною структурою механізованого відділення, вивчають роль та місце солдата в загальновійськовому бою.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

Самостійне заняття 1. Вивчення обов'язків солдата в бою, спостерігача, піднощика боєприпасів (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час. Вони вивчають обов'язки стрільця в бою, піднощика боєприпасів, спостерігача.

Наприкінці заняття аналізуються результати.

ТЕМА 2. Основні індивідуальні навички солдата в бою (14 год.: практичні заняття – 8 год., самостійні заняття – 6 год.)

Практичне заняття 1. Склад, припасування спорядження, догляд за ним. Бойовий комплект і його розміщення в предметах екіпірування (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, ділянка місцевості; практичне.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в класі або на ділянці місцевості (у полі) у складі взводу. Ліцеїстам показують і пояснюють порядок комплектування видів спорядження з розрахунку індивідуального боєкомплекту (учбові гранати і набойі: 5,45 мм боєприпаси, гранати Ф-1, РГД-5, РГН). Ліцеїсти повторюють порядок припасування та укладання спорядження.

На занятті мають бути присутні помічники інструкторів, які контролюють і допомагають учням ліцею правильно укомплектовувати екіпірування. Їм пояснюють правила утримання спорядження і догляду за ним.

У кінці заняття підбиваються підсумки.

Практичне заняття 2. Індивідуальне маскуванню, маскуванню на місцевості. Порядок використання підручних засобів маскуванню (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практичне.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться практично у складі навчальної групи під керівництвом інструктора. Для проведення заняття додатково залучаються двоє додаткових інструкторів.

Інструктор пояснює та показує демаскуючі ознаки різних предметів. Показує, як застосовувати маскувальний крем для маскуванню рук та інших відкритих частин тіла, як правильно замаскувати шолом, які підручні матеріали можна для цього використати. Показує і розповідає, як маскувати зброю і спорядження.

Інструктор розподіляє ліцеїстів парами і ставить завдання протягом 10-15 хв. замаскуватися підручними засобами на певній місцевості. Додаткові інструктори контролюють виконання поставленого завдання і допомагають тим, хто хоче усунути недоліки.

Окремо акцентується увага на відпрацюванні питань введення противника в оману (створення хибних вогневих позицій вогневих засобів, відтворення демаскуючих факторів обладнання вогневих позицій, імітація пошкодження озброєння після обстрілу, імітація діяльності на вогневих позиціях).

Наприкінці заняття керівник визначає кращих ліцеїстів і вказує на характерні помилки.

Практичне заняття 3. Способи носіння зброї. Прийняття різних положень для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи). Прості способи пересування на полі бою (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, навчальний клас, спортзал, плац; практичне.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться на ділянці місцевості у складі груп по 5-6 осіб під керівництвом інструктора.

Учні ліцею вивчають різні способи носіння зброї, прості способи пересування на полі бою з одночасним тренуванням прийняття різноманітних положень для стрільби.

Виконують нормативи:

- Н-Вог-1 (приготування до стрільби з різних положень (лежачи, з коліна, стоячи і з укриття) під час дій у пішому порядку);
- Н-Вог-30 (приготування до стрільби в положенні лежачи з місця);
- Н-Вог-32 (приготування для стрільби стоячи);
- Н-Вог-33 (приготування для стрільби з коліна (з колін)).

Проводять заходи особистого маскуванню на різноманітній місцевості за допомогою підручних засобів.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

Практичне заняття 4. Пересування солдата в бою різними способами: прискореним кроком, перебіжками (у повний зріст, пригнувшись). Вибір та заняття вогневої позиції (місця для стрільби) з використанням для стрільби ям, канав, пагорбів, дерев та інших предметів місцевості. Розчищення сектора стрільби, підготовка зброї та боеприпасів до бою (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, плац; практично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться на ділянці місцевості, у спортзалі, на плацу у складі групи під керівництвом інструктора (викладача).

Ліцеїсти вивчають пересування солдата на полі бою різними способами: прискореним кроком, перебіжками (в повний зріст, пригнувшись), враховуючи способи прихованої діяльності (маскування позиції (об'єктів), особового складу та озброєння); практично відпрацьовують способи пересування та носіння зброї

(змiна вогневої позицiї, технiка швидкiсної замiни магазинiв, розвантаження ящикiв з боеприпасами та перенесення їх на вогневий рубiж). Тренування можуть супроводжуватися застосуванням засобiв iмiтацiї (в тому числi пiротехнiчної i звукової); теоретично вивчаються питання прихованої дiяльностi (маскування позицiї (об'єктiв), особового складу та озброєння, порядок використання табельних (штатних) засобiв маскування, пiдручних засобiв та аерозолiв, використання цивiльного одягу, заборона використання стiльникових телефонiв тощо).

Виконують нормативи:

- Н-Тк-1 (заняття окопу, траншеї, позицiї);
- Н-Тк-10 (пересування на полi бою:
 - а) переповзанням (по-пластунськи, на боку, напiвчетвереньках),
 - б) перебiжками (з прийняттям рiзних положень для стрiльби)
- і переповзанням (по-пластунськи, на боку, напiвчетвереньках);
- Н-Тк-32 (пересування на полi бою з використанням штучних та природних укриттiв).

Наприкинцi заняття пiдбиваються пiдсумки, в тому числi з питань предметiв, якi вiдпрацьовувалися в комплексi.

Самостiйне заняття 1. Вибiр орієнтирiв. Сигнали i команди, якi подаються в бойовiй обстановцi (команди на вiдкриття вогню, цiлевказання рiзними способами). Сигнальнi жести та сигнали (встановленi командиром): сигнальними ракетами, димами, рукою, зброєю, променем свiтла (прожектором, лiхтарем), звуковими засобами. Команди i сигнали, що подаються голосом i засобами зв'язку. Навчання дiям за сигналами i командами у свiтлу пору доби i в темну (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, бiблiотека або робоче мiсце лiцеїста; самостiйно.

Методичнi рекомендацiї:

Вихованцi лiцею вивчають сигнали i команди, якi подаються в бойовiй обстановцi (наприклад: «До бою», «Вогонь»,

«Артилерійський обстріл», «Повітря», «В укриття» тощо).

Самостійно тренуються в подачі сигналів сигнальними жестами, рукою, зброєю, променем світла (прожектором, ліхтарем), звуковими засобами (свистом, ударами в металеві предмети), вивчають команди і сигнали, що подаються голосом і засобами зв'язку в одиночному порядку, в тому числі передача команд голосом за допомогою відтворення звуків тварин, птахів.

Самостійне заняття 2. Захист від ураження вогневими засобами противника. Способи захисту від засобів спостереження. Захист особового складу від снайперського вогню (2 год.).

Умови:

Теоретичне; самостійна робота.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти вивчають тему самостійно, використовують презентації та відеоматеріали про порядок обладнання позицій для захисту особового складу ураження вогневими засобами противника, засобами спостереження та снайперського вогню.

Питання, які рекомендовані для вивчення:

- захист особового складу та ОВТ від ураження нальоту авіацією, ракетними військами та артилерією ворога, стрілецької зброї, гранатометів, ручних осколочних гранат та озброєння бойових машин (танків);
- способи захисту від засобів спостереження (тепловізорів, біноклів, прицілів, приладів нічного бачення) за допомогою медичної теплозберігаючої накидки, скла, маскувальної сітки з нанесенням деформуючих камуфляжних плям, фольги тощо;
- захист особового складу від снайперського вогню.

Самостійне заняття 3. Прийоми і способи прихованого та безшумного пересування військовослужбовців в урбанізованій місцевості. Основи підготовки особового складу до дій в урбанізованій місцевості (2 год.).

Умови:

Навчальне тактичне поле (ділянка місцевості), вогневе містечко; практично; у світлу пору доби.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться самостійно у визначений для самопідготовки час.

Особлива увага звертається на ознайомлення з особливостями безшумного пересування в урбанізованій місцевості. Доводяться способи спостереження за вулицями, дахами, будівлями тощо.

Вивчаються дії особового складу при:

- виявленні підозрілої особи в зоні спостереження;
- виявленні особи (цивільного), що несе загрозу життю йому або його групі (відділенню);
- зустрічі з противником, в тому числі з тим, що переважає сили нашого підрозділу.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

ТЕМА 3. Дії солдата в оборонному бою (10 годин: практичні заняття – 8 год., самостійні заняття - 2 год.)

Практичне заняття 1. Порядок дій солдата в оборонному бою, під час вогневої підготовки та відбиття наступу противника. Порядок знищення бронеоб'єктів ворога на передньому краю оборони. Порядок дій під час маневру (переміщення) з тимчасової на основну вогневу позицію (з основної на запасну), дії у разі обходу противника з флангу або виходу противника з тилу, прориву переднього краю танками (ББМ) противника (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться у складі взводу під керівництвом

інструктора (командира взводу). Ліцеїсти ознайомлюються з діями солдата під час вогневої підготовки атаки ворога, вивчають порядок дій за сигналами оповіщення. Інструктор доводить порядок знищення броньованих об'єктів противника на передньому краю оборони, способи пересування залежно від рельєфу місцевості. Відпрацьовують порядок дій під час маневру (переміщення) з тимчасової на основну вогневу позицію (з основної на запасну).

Вихованцям ліцею розказують і показують, як слід діяти у разі обходу противника з флангу, виходу противника з тилу, прориву переднього краю танками (ББМ) ворога.

Насамкінець заняття підбиваються підсумки.

Практичне заняття 2. Дії в оборонному бою. Дії солдата під час вогневої підготовки та відбиття наступу ворога. Знищення броньованих об'єктів противника на передньому краю оборони. Ведення вогню за командою та самостійно: оцінка та вибір цілі, прицілу і точки прицілювання (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться на ділянці місцевості в складі груп до 10 осіб під керівництвом інструктора (командира взводу).

Ліцеїсти:

- виконують заходи під час вогневої підготовки атаки противника (займають укриття, ведуть спостереження, дії чергових вогневих засобів);

- здійснюють відбиття атаки противника; ведення вогню за командою та самостійно; тренуються в оцінюванні та виборі цілі, прицілу і точки прицілювання;

- практично відпрацьовують здійснення маневру (переміщення) з тимчасової на основну вогневу позицію (з

основної на запасну), дії у разі обходу ворога з флангу, вихід противника з тилу;

- виконують заходи щодо введення противника в оману;
- практично тренуються за сигналами оповіщення.

У ході виконання практичної складової занять з тактичної підготовки відпрацьовуються такі елементи: розвантаження ящиків з боєприпасами та перенесення їх на вогневий рубіж, зміна вогневої позиції, способи пересування залежно від рельєфу місцевості.

З особовим складом проводиться тренування щодо підготовчої вправи № 6, без використання боєприпасів, яка в подальшому буде виконуватись під час занять з вогневої підготовки.

Також учням ліцею роз'яснюються особливості дій під час вогневої підготовки атаки противника та відбиття цієї атаки у нічний час.

У ході заняття в комплексі відпрацьовуються питання інженерної, психологічної підготовки, підготовки зі зв'язку, тактичної медицини шляхом доведення ситуаційних завдань.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки, в тому числі із предметів, які відпрацьовувалися в комплексі.

Виконання:

- нормативу Н-Тк-4,5,7а (дії підрозділу в обороні із заняття (виходу) укрить, зміна вогневої позиції в обороні на нову (основну або запасну) позицію;
- нормативу Н-Тк-11 (доставка боєприпасів під ворожим вогнем: переповзанням, перебіжками);
- підготовчої вправи №6 «Стрільба з місця після пересування по піхоті, що атакує, та ведення бою в окопі (зачистка траншеї)» (використовується навчальна або страйкбольна зброя).

Самостійне заняття 1. Порядок дій під час маневру (переміщення) з тимчасової на основну вогневу позицію (з основної на запасну), дії у разі обходу ворогом наших позицій з флангу, вихід противника з тилу (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, теоретично, самостійна підготовка у світлу пору доби.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться самостійно у визначений для самопідготовки час.

Ліцеїсти самостійно вивчають порядок дій солдата під час маневру (переміщення) з тимчасової на основну вогневу позицію (з основної на запасну), дії у разі обходу ворога з флангу, вихід противника з тилу.

ТЕМА 4. Дії солдата в наступі (8 год.: практичні заняття – 8 год., самостійні заняття – 4 год.)

Практичне заняття 1. Порядок дій в наступальному бою, завдання стрільця в складі механізованого відділення під час ведення наступального бою. Зайняття вихідного положення для наступу і підготовка до атаки. Порядок дій у разі мінометного обстрілу та кулеметного вогню противника. Порядок виходу у фланг ворога та штурму траншеї (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі взводу. Інструктор пояснює теорію дій стрільця у складі механізованого відділення під час ведення наступального бою та схематично показує можливі варіанти дій.

Ліцеїстам доводять порядок дій військовослужбовця у разі

мінометного обстрілу та кулеметного вогню противника. Порядок виходу у фланг противника та штурму траншеї. Порядок застосування наступальних (оборонних) гранат в ході ведення наступу. Завдання вогневої (маневреної) групи.

Особлива увага приділяється питанням взаємовиручки узгодженості дій у складі підрозділу.

У кінці заняття підбиваються його підсумки за результатами досягнення мети заняття.

Самостійне заняття 1. Порядок застосування наступальних (оборонних) гранат в ході ведення наступу. Завдання вогневої (маневреної) групи (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, теоретично, самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться самостійно у визначений для самопідготовки час.

Учні ліцею самостійно вивчають порядок дій солдата у складі вогневої групи та порядок застосування наступальних (оборонних) гранат в ході наступу.

Практичне заняття 2. Дії в наступальному бою. Зайняття вихідного положення для наступу і підготовка до атаки. Пересування на полі бою методом «вогню і руху». Подолання інженерних загороджень та природних перешкод, прикриття один одного у ході виконання бойового завдання (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі взводу. Командир взводу (призначений інструктор) схематично показує можливі варіанти дій. Ліцеїсти практично під керівництвом інструкторів відпрацьовують дії відділення при веденні наступу.

Практичне навчання дій під керівництвом інструкторів відпрацьовується у складі відділень. Керівник заняття організовує навчання за етапами. Спочатку відпрацьовуються елементи індивідуального пересування, а потім пересування в парі, поступово нарощуючи темп дій до потрібного. У ході заняття рекомендується міняти місце їх проведення.

Потім учні навчаються діяти у складі відділення. Вони мають бути ознайомлені з діями груп прикриття і пересування, що призначаються.

Відпрацьовуються питання і щодо порядку дій особового складу у разі мінометного обстрілу та кулеметного вогню ворога, порядок виходу у фланг противника та штурму траншеї, застосування наступальних (оборонних) гранат в ході ведення наступу.

Особлива увага приділяється питанням взаємовиручки і узгодженості дій у складі підрозділу. Практична частина заняття проводиться у складі відділень з використанням імітаційних засобів. На допомогу керівникові заняття додатково виділяється група імітації (до 3-5 осіб).

У ході заняття в комплексі відпрацьовуються питання безпеки бою, інженерної, психологічної підготовки, підготовки зі зв'язку, тактичної медицини шляхом доведення ситуаційних завдань.

Наприкінці заняття підбиваються його підсумки по відділеннях за результатами досягнення мети заняття.

Самостійне заняття 2. Підготовка стрільця у складі бойової групи (двійки-трійки) до ведення наступального бою (2 год.)

Умови:

Навчальний клас, теоретично, самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться самостійно у визначений для самопідготовки час.

Ліцеїсти самостійно вивчають порядок дій солдата у складі бойової групи (двійки-трійки), особливості ведення наступального бою.

4. НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ЗБОРИ (ІНДИВІДУАЛЬНА ПІДГОТОВКА)

Під час навчально-польових зборів здійснюється індивідуальне практичне навчання ліцеїстів, які проходять спецкурс загальновійськової підготовки. Навчально-польові збори проходять на спеціально обладнаних полігонах та є частиною загальної програми підготовки, яка спрямована на закріплення теоретичних знань у реальних умовах, відпрацювання умінь і набуття навичок, які потребує програма підготовки. Навчально-польові збори дозволяють ліцеїстам розвинути впевненість у своїх силах, навчитися діяти самостійно, швидко реагувати на зміну ситуації, а також забезпечити підготовку до виконання завдань у реальних бойових умовах.

На проведення зборів відводиться сумарно **35 годин** навчального часу.

До програми навчально-польових зборів входять:

1. **Вогнева підготовка:** практичне відпрацювання навичок поводження зі зброєю (використання небойової, навчальної стрілецької зброї, страйкбольної зброї, пневматичної зброї, зброї, обладнаної системою «Лазер-таг» (гвинтівок, автоматів, кулеметів тощо); вправи початкових і навчальних стрільб; навчальні вправи з метання ручних імітаційних гранат. За наявності можливе використання гвинтівок калібру 22LR.

2. **Тактична підготовка:** пересування на полі бою; розгортання і дії у бою; ведення спостереження і коригування вогню; вибір і обладнання позицій, маскування.

3. **Тактична медицина:** принципи надання домедичної допомоги на етапі під вогнем; знання і застосування на практиці

протоколу MARCH.

4. **Військова топографія та виживання:** орієнтування на місцевості; виживання у польових умовах.

5. **Фізична та психологічна підготовка:** звикання до екстремальних умов; формування стійкості до стресу та фізичних навантажень.

6. **Безпека та дисципліна:** дотримання правил безпеки під час поводження зі зброєю та технікою; навчання бойовій дисципліні.

ТИПОВА ПРОГРАМА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВИХ ЗБОРІВ СПЕЦКУРСУ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Мета навчально-польових зборів: закріпити теоретичні знання та навички із загальновійськової підготовки на практиці, в умовах, максимально наближених до реальних бойових ситуацій.

Необхідні ресурси: полігон або навчальний центр із відповідною інфраструктурою; зброя малокаліберна (напівавтоматичний карабін калібру 22LR), зброя пневматична, зброя для страйкболу, зброя, обладнана системою «Лазер-таг», боєприпаси та гранати (тренувальні); спорядження (бронежилети, каски, засоби зв'язку тощо); транспортні засоби для навчальних маневрів; медичне забезпечення.

Вимоги до безпеки: постійний контроль інструкторів за дотриманням правил безпеки; наявність медичного персоналу на полігоні; проведення детального інструктажу перед кожним етапом.

Етапи проведення навчально-польового збору:

1. Підготовчий етап

Місце: полігон.

Інструктаж учасників: ознайомлення з метою практики; повторення правил безпеки під час проведення практичних занять зі зброєю та технікою; перевірка спорядження та екіпіровки.

Розподіл навчальних груп за напрямками практичних занять: вогнева підготовка; основи поведження та правила безпеки поведження зі зброєю; тактична підготовка; тактичні основи ведення бою; військова топографія та виживання; основи орієнтування на місцевості; виживання в польових умовах; тактична медицина; застосування алгоритму MARCH.

2. Основний етап

Місце: полігон, навчальний центр.

Заняття за напрямками:

1. *Вогнева підготовка:* правила безпеки поведження зі зброєю; основи поведження зі зброєю; розминка та перевірка екіпіровки; розбирання та збирання зброї; тренування стрільби із різних положень (стоячи, з коліна, лежачи) (використовується зброя пневматична, зброя для страйкболу, зброя, обладнана системою «Лазер-таг», зброя малокаліберна калібру 22LR).

2. *Тактична підготовка:* тактичні основи ведення бою; склад спорядження, припасування спорядження, догляд за ним; бойовий комплект і його розміщення в предметах екіпірування; правила маскування; пересування солдата в бою різними способами; вибір та заняття вогневої позиції (місця для стрільби, ям, канав, пагорбів, дерев та інших об'єктів на місцевості; розчищення сектора стрільби, підготовка зброї та боєприпасів до бою; спостереження і доповідь; вибір орієнтирів; дії військовослужбовця в умовах застосування противником та виявлення ударних та розвідувальних БпЛА.

3. *Військова топографія та основи виживання:* орієнтування на місцевості; робота з компасом та картою; орієнтування на

місцевості без компаса і карти; пошук контрольних точок на місцевості; розпалювання вогню в складних умовах; побудова укриття; пошук і очищення води.

4. *Тактична медицина. Застосування алгоритму MARCH:* заходи домедичної допомоги в умовах бойових дій; принципи надання домедичної допомоги на етапі під вогнем; знання і застосування алгоритму MARCH; відпрацювання накладання турнікета на верхні і нижні кінцівки; порядок евакуації поранених з поля бою. TACEVAC.

3. Завершальний етап

Місце: полігон, навчальний центр.

Підсумкове завдання: індивідуальне подолання смуги перешкод.

Оцінювання учасників: аналіз виконаних завдань; аналіз дій учасників; особисті рекомендації інструкторів.

Завершення: очищення та здача спорядження та зброї; підбиття підсумків; нагородження найкращих учасників; проведення фінального інструктажу.

5. КУРС ВИВЧЕННЯ ДІЙ У СКЛАДІ ПІДРОЗДІЛУ (ВІДДІЛЕННЯ, ВЗВОДУ)

Предмети навчання і розподіл часу

№ з/п	Предмети навчання	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1	Бойові статuti ЗС України	10	2	2	-	6
2	Військові умовні знаки. Бойова система управління тактичної ланки «Кропива»	22	4	4	6	8
3	Розвідувальна підготовка	28	2	2	14	10
4	Основи аеророзвідки	12	2	-	6	4
5	Інженерна підготовка (мінна безпека)	12	2	-	4	6
6	Тактична медицина	16	2	-	10	4
7	Вогнева підготовка	40	4	-	26	10
8	Тактична підготовка	40	4	-	26	10
Всього:		180	22	8	92	58

5.1. БОЙОВІ СТАТУТИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Бойові статuti Збройних Сил України	10	2	2	-	6
Всього:		10	2	2	-	6

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Бойові статuti Збройних Сил України (10 год.: лекція – 2 год., семінарські заняття – 2 год., самостійні заняття – 6 год.)

Лекція 1. Призначення та структура бойових статutів ЗСУ. Основні положення бойового статutu Сухопутних військ (батальйон, рота) (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретичне заняття; мультимедійна презентація, друковані витяги з бойового статutu.

Методичні рекомендації:

Інструктор доводить до ліцеїстів поняття бойового статutu, його роль у бойовій підготовці, управлінні підрозділами, веденні бою.

Розкриваються основні положення з підготовки та ведення загальновійськового бою, розміщення, пересування, оборонного й наступального бою, дій у миротворчих операціях.

Лекція супроводжується демонстрацією витягів з реального документа, схем, прикладів бойових ситуацій.

Особлива увага приділяється творчому застосуванню положень статutu згідно з тактичною обстановкою.

Самостійне заняття 1. Основи загальновійськового бою підрозділів. Оборонний бій (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Інструктор заздалегідь надає перелік обов'язкових для вивчення тем і питань: оборонний бій, наступальний бій, дії в місті, горах, вночі, при форсуванні водної перешкоди. Ліцеїсти вивчають задані теми, складають конспекти й намічають нотатки з основними зауваженнями. Крім того, кожен учень ліцею обирає окрему тему і готує щодо неї короткий реферат, доповідь, аналітичну таблицю або тактичну схему з посиланням на статут. Результати своєї самостійної роботи вони обговорюють на підсумковому занятті, а також використовують у процесі майбутніх практичних навчань.

Семінарські заняття 1. Практичне застосування бойових статутів у діяльності підрозділів (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; обговорення кейсів, прикладів, групова робота.

Методичні рекомендації:

Під час семінару ліцеїсти аналізують конкретні ситуації: підготовка до бою, зайняття оборони, дії підрозділу в місті, лісі, горах тощо.

Інструктор пропонує ситуаційні завдання на основі положень бойового статуту Сухопутних військ України. Вихованці ліцею шукають нормативне обґрунтування дій.

Кожна група представляє свій варіант дій згідно з положеннями бойового статуту. Ведеться обговорення, виявляються сильні сторони й помилки.

Самостійне заняття 2. Наступальний бій. Зустрічний бій (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Робота учнів над темою відбувається як індивідуально, так і по групах під контролем інструктора. Ліцеїсти отримують перелік обов'язкових для вивчення тем: підготовка і ведення наступального бою. Особливості ведення наступального бою під час різних тактичних ситуацій: рейдових дій, при виході з оточення, після форсування водної перешкоди, особливості підготовки та ведення наступального бою у місті (населеному пункті) та інше.

Ліцеїсти опрацьовують визначені теми, пишуть конспекти, занотовують головні тези. Також кожен з них обирає окрему тему і готує по ній короткий реферат, доповідь, аналітичну таблицю або тактичну схему з посиланням на статут.

Результати самостійної роботи обговорюються на підсумковому занятті, а також використовуються під час наступних практичних тренувань.

Самостійне заняття 3. Дії батальйону (роти) під час участі бригади (полку) у стабілізаційних, специфічних діях військ (сил) та спеціальній операції. Всебічне забезпечення бою (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійних занять ліцеїсти вивчають тактику дій підрозділів під час стабілізаційних, специфічних та спеціальних операціях. Також вони опрацьовують тему «Всебічне забезпечення бою» та знайомляться з основними компонентами

забезпечення бою, такими як розвідка, охорона, радіоелектронна боротьба, тактичне маскування, тилове забезпечення, медичне забезпечення.

5.2. ТАКТИЧНІ УМОВНІ ЗНАКИ НАТО. БОЙОВА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ТАКТИЧНОЇ ЛАНКИ «КРОПИВА»

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Військові умовні знаки. Бойова система управління тактичної ланки «Кропива»	10	4	4	-	2
2.	Тема 2. Практичне використання військових умовних знаків. Застосування бойової системи управління тактичної ланки «Кропива»	12	-	-	6	6
Всього:		22	4	4	6	8

ТЕМА І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Тактичні умовні знаки НАТО. Бойова система управління тактичної ланки «Кропива» (8 год.: лекції – 4 год., семінарські заняття – 4 год., самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Призначення, класифікація та застосування тактичних умовних знаків НАТО у бойових документах (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; лекційне заняття з використанням мультимедійних засобів.

Методичні рекомендації:

Інструктор на лекційному занятті подає теоретичні відомості про тактичні умовні знаки НАТО: класифікацію, стандарти позначень, використання у схемах бойових дій, штабних документах, військово-топографічних картах. Для більшої наочності ліцеїстам наводять приклади зі статутів та посібників.

Лекція 2. Структура та можливості бойової системи управління «Кропива» (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; лекційне заняття з використанням мультимедійних засобів.

Методичні рекомендації:

На другій лекції ліцеїсти знайомляться з бойовою системою «Кропива», її принципами функціонування, структурою інтерфейсу, можливостями для комунікації, нанесення обстановки, передачі координат. Демонструється відео або презентація з реального застосування системи у ЗСУ.

У кінці заняття інструктор визначає домашнє завдання: вивчити основні тактичні умовні знаки НАТО (далі – тактичні умовні знаки) та порядок їх нанесення на карту. Ці знання будуть необхідні для подальшої практичної роботи: читання бойових документів, створення військових карт та під час використання БСУ «Кропива».

Семінарське заняття 1. Практичний аналіз бойових схем із використанням тактичних умовних знаків (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; семінарське заняття з аналізом документів і відеоматеріалів.

Методичні рекомендації:

На першому семінарському занятті учні ліцею працюють із бойовими схемами та фрагментами карт, де самостійно розпізнають умовні позначення, аналізують структуру бойових порядків, пропонують варіанти нанесення бойової обстановки.

Семінарське заняття 2. Розбір функціоналу БСУ «Кропива». Приклади сценаріїв бойового управління (2 год.).

Умови:

Навчальний клас або комп'ютерний клас, комп'ютери або планшети із встановленим ПЗ БСУ «Кропива» або презентаційною моделлю; семінарське заняття з аналізом документів і відеоматеріалів.

Методичні рекомендації:

На другому семінарському занятті проводиться демонстрація системи «Кропива» (макети, відео, скріншоти). Ліцеїсти обговорюють етапи застосування системи, аналізують переваги й недоліки, порівнюють із традиційними способами управління боєм.

У кінці заняття інструктор як домашнє завдання пропонує учням повторити і запам'ятати основні тактичні умовні знаки НАТО та порядок їх нанесення на карту. Ці знання будуть необхідні на наступних практичних заняттях, на яких ліцеїсти будуть на практиці опановувати БСУ «Кропива», читати бойові документи та створювати військові карти з позначенням бойової обстановки.

Самостійне заняття 1. Умовні тактичні знаки НАТО. Порядок їх нанесення на карту (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Ліцеїсти самостійно вчать, запам'ятовують, повторюють основні тактичні умовні знаки НАТО та порядок їх нанесення на карту. Використовують рекомендований список літератури, засвоюють лекційний матеріал, шукають і опрацьовують інформацію з інтернету. Здобуті знання будуть необхідні на наступних практичних заняттях, на яких учні під керівництвом інструктора на практиці опановуватимуть БСУ «Кропива», читатимуть бойові документи та створюватимуть військові карти з позначенням бойової обстановки.

ТЕМА 2. Практичне використання тактичних умовних знаків. Застосування бойової системи управління тактичної ланки «Кропива» (8 год.: практичні заняття – 6 год., самостійні заняття – 6 год.)

Практичне заняття 1. Використання системи «Кропива» для відображення тактичної обстановки (2 год.).

Умови:

Навчальний клас або комп'ютерний клас, комп'ютери або планшети із встановленим ПЗ БСУ «Кропива» або презентаційною моделлю; практично; практична робота з картою та системою.

Методичні рекомендації:

Заняття спрямоване на отримання практичних навичок роботи з бойовою системою управління тактичної ланки «Кропива».

Інструктор коротко нагадує про призначення та можливості системи «Кропива» як інструменту для відображення та управління тактичною обстановкою. Він показує, як слід правильно інсталиувати систему. Демонструється інтерфейс програми, основні функції та інструменти для роботи з умовними знаками. У ході заняття, викладач демонструє, як в системі «Кропива» створюються, редагуються та відображаються

військові умовні знаки. Показуються приклади роботи з різними типами знаків.

Практична робота включає певні вправи:

Вправа 1. Ознайомлення з інтерфейсом. Ліцеїсти самостійно запускають систему «Кропива» та досліджують її інтерфейс, знайомляться з основними меню та інструментами.

Вправа 2. Нанесення базових умовних знаків. Учням пропонується створити на віртуальній карті в системі «Кропива» базові умовні знаки: розташування своїх підрозділів, ворожих сил, основні об'єкти.

Вправа 3. Моделювання тактичної обстановки. Ліцеїстам надається сценарій тактичної ситуації (наприклад, оборона опорного пункту, наступ підрозділу). Вони повинні максимально точно відтворити цю ситуацію на карті в «Кропиві», використовуючи відповідні тактичні умовні знаки, напрямки дій та додаткові елементи (наприклад, пункти управління, інженерні споруди).

Вправа 4. Координація та обмін даними (за наявності можливості). Якщо є можливість, організовується робота в групах, де ліцеїсти можуть обмінюватися інформацією через систему «Кропива», відображаючи зміни тактичної обстановки в режимі реального часу.

Після виконання практичних завдань проводиться спільний розбір, де викладач аналізує виконані роботи, вказує на типові помилки та відповідає на запитання. Акцентується увага на важливості точності та швидкості роботи із системою.

Самостійне заняття 1. Інсталяція та інтерфейс БСУ «Кропива» (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; планшети із встановленою презентаційною моделлю ПЗ БСУ «Кропива»; теоретично.

Методичні рекомендації:

На самостійному занятті ліцеїсти продовжують вивчати БСУ «Кропива»: вони вчаться правильно інсталиувати систему, розбирають інтерфейс програми, її основні функції та інструменти для роботи з умовними знаками. У ході самопідготовки учні створюють, редагують та відображають військові умовні знаки в системі «Кропива».

Наступний етап – створення в БСУ «Кропива» детальних схем та карт з використанням усіх необхідних тактичних умовних знаків. У разі потреби ліцеїсти можуть звертатися за консультаціями до інструктора.

Наприкінці заняття вихованці ліцею представляють результати своєї роботи. Проводиться спільний аналіз, обговорення запропонованих рішень та їх відповідності тактичній логіці. Акцентується увага на здатності учнів обґрунтовувати свої рішення та інтерпретувати створені схеми.

Практичне заняття 2. Позначення бойової обстановки на карті. Застосування БСУ «Кропива» для управління підрозділом у навчальному сценарії (2 год.).

Умови:

Навчальний клас або комп'ютерний клас, комп'ютери або планшети із встановленим ПЗ БСУ «Кропива» або презентаційною моделлю; практично; практична робота з картою та системою.

Методичні рекомендації:

Під час практичного заняття ліцеїсти виконують завдання: створення умовної бойової карти із застосуванням тактичних умовних знаків. Робота в групах: визначення бойових порядків, завдань, напрямків руху. Після цього – умовне використання системи «Кропива» для передачі даних, моделювання командування підрозділом у динамічній обстановці.

Інструктор протягом заняття надає індивідуальні та групові консультації, відповідає на запитання та допомагає учням у

вирішенні складних моментів.

Наприкінці заняття ліцеїсти представляють результати своєї роботи. Проводиться спільний аналіз, обговорення запропонованих рішень та оцінюється їх відповідність тактичній логіці. Звертається увага на здатності учнів обґрунтовувати свої рішення та інтерпретувати створені схеми.

Інструктор оцінює точність нанесення обстановки, правильність використання інструментів системи та здатність діяти як індивідуально, так і у складі групи.

Самостійне заняття 2. Позначення бойової обстановки на карті. Застосування БСУ «Кропива» для управління підрозділом у навчальному сценарії (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; планшети із встановленою презентаційною моделлю ПЗ БСУ «Кропива»; теоретично.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Ліцеїсти створюють умовні бойові карти, застосовують при цьому вже вивчені тактичні умовні знаки. Самостійна робота може проходити як індивідуально, так і по групах. Ліцеїсти визначають бойові порядки і завдання, напрямки руху.

Практичне заняття 3. Застосування тактичних умовних знаків в бойових документах (2 год.).

Умови:

Навчальний клас або комп'ютерний клас, комп'ютери або планшети із встановленим ПЗ БСУ «Кропива» або презентаційною моделлю; практично; практична робота з картою та системою.

Методичні рекомендації:

На третьому практичному занятті основна увага приділяється формуванню практичних навичок застосування тактичних умовних знаків при роботі з бойовими документами. Інструктор коротко нагадує про поняття тактичного умовного знака та його функції. Для актуалізації знань проводиться коротке опитування щодо класифікації умовних знаків за родами військ, типами об'єктів та формою дій, а також принципів їх створення. Потім викладач демонструє приклади бойових документів (карта, бойовий наказ, схема опорного пункту) з нанесеними умовними знаками, звертаючи увагу на їх правильне розташування та відповідність тактичній обстановці.

Практична робота з військовими умовними знаками включає виконання таких вправ:

Вправа 1. Розшифровка та інтерпретація знаків. Учні пропонується працювати з розданими зразками бойових карт та схем, на яких нанесені різні тактичні умовні знаки. Завдання полягає у розшифровці значення кожного знака, визначенні підрозділу, об'єкта або дії, яку він позначає.

Вправа 2. Нанесення знаків на карту. Ліцеїстам надаються чисті контурні карти або схеми та умовна тактична задача. Вони повинні самостійно нанести на карту відповідні тактичні умовні знаки, що відображають задану ситуацію (наприклад, розташування своїх та ворожих підрозділів, напрямки дій, інженерні споруди).

Вправа 3. Створення фрагментів бойових документів. Учні отримують завдання скласти невеликі фрагменти бойових наказів та розпоряджень, використовуючи надані умовні знаки. Наприклад, позначити пункт управління, підрозділ або інженерні споруди.

Корекція та зворотний зв'язок. Протягом практичної роботи викладач надає індивідуальні консультації, виправляє помилки та відповідає на запитання. Після виконання вправ проводиться

спільний аналіз виконаних робіт, обговорення типових помилок та найкращих рішень.

Самостійне заняття 3. Робота з БСУ «Кропива» (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; планшети зі встановленою презентаційною моделлю ПЗ БСУ «Кропива»; теоретично.

Методичні рекомендації:

Під час самостійної роботи ліцеїсти продовжують вдосконалювати свої навички роботи в БСУ «Кропива», розвивають здібності до самостійного аналізу та відображення тактичної обстановки. Вчаться моделювати бойові ситуації та створювати звітні документи в системі «Кропива». Для самостійної роботи інструктор може надавати учням індивідуальні або групові завдання, що моделюють складніші бойові ситуації. А саме:

- розробку маршрутів пересування підрозділів;
- відображення системи оборони та вогневого ураження противника;
- планування інженерних робіт;
- моделювання зміни обстановки в динаміці.

5.3. РОЗВІДУВАЛЬНА ПІДГОТОВКА

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні і заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Розвідувальні ознаки розташування противника на місцевості та тактики ведення ним бойових дій	10	2	2	-	6
2.	Тема 2. Ведення спостереження	10	-	-	8	2
3.	Тема 3. Розвідувальна засідка	8	-	-	6	2
Всього:		28	2	2	14	10

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Розвідувальні ознаки розташування противника на місцевості та тактики ведення ним бойових дій (10 год.: лекція – 2 год.; семінарські заняття – 2 год.; самостійні заняття – 6 год.)

Лекція 1. Розвідувальні ознаки розташування на місцевості озброєння та бойової техніки, танків, гармат, установок ПТКР, кулеметів, гранатометів, станцій радіолокаційної розвідки. Ознайомлення з тактикою дій противника (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; лекційне заняття; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться у складі взводу (роти) під керівництвом інструктора (викладача). Ліцеїстам демонструють навчальні (документальні) фільми, фото-, аерознімки з ознаками розташування на місцевості ОБТ, стрілецької зброї, станцій радіолокаційної розвідки противника.

Ознайомлюють з досвідом застосування механізованих, танкових, артилерійських підрозділів противника, їх організаційно-штатною структурою.

Ліцеїстам доводять основні тактики, які застосовує противник під час ведення бойових дій.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

Семінарське заняття 1. Розвідувальні ознаки розташування на місцевості ворожої техніки та озброєння. Тактика дій противника (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; семінарське заняття.

Методичні рекомендації:

Семінар проводиться у складі навчальної групи під керівництвом інструктора.

Ліцеїсти, опрацювавши попередньо вивчені матеріали, беруть участь у спільному обговоренні основних розвідувальних ознак, за якими можливо виявити на місцевості озброєння та техніку противника: танки, гармати, ПТКР, стрілецьку зброю, кулемети, гранатомети, засоби ППО, РЛС.

Викладач використовує наочні матеріали: фото, схеми, аерознімки, відеофрагменти – для ілюстрації типових позицій, характерних слідів техніки, розміщення укриттів, інженерних споруд.

Особливу увагу приділяють ознакам маскування та імітації, які часто використовує противник.

У другій частині заняття аналізується тактика дій

механізованих, танкових, артилерійських підрозділів ворога: типові побудови бойових порядків, порядок висування та ведення бою, способи організації оборони та засідок.

Під час обговорення групи ліцеїстів готують короткі доповіді на основі заданих кейсів або карток із завданнями, що імітують розвідувальну ситуацію.

Насамкінець – підбиття підсумків, оцінювання участі та уточнення окремих положень.

Самостійне заняття 1. Основні ознаки розташування противника на місцевості (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; індивідуальна підготовка у визначений час самопідготовки або у вільний час.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Учні самостійно вивчають матеріали з теми (лекції, фото, схеми, аерознімки, відео), які ілюструють ознаки розташування техніки та озброєння ворога. Опрацьовують типові схеми розміщення танків, гармат, ПТКР, РЛС, кулеметів, позицій артилерії. Готують короткий текстовий звіт, який відображає ключові ознаки розташування техніки на місцевості.

Знання перевіряються під час семінарського обговорення і подальших практичних занять.

Самостійне заняття 2. Організаційно-штатна структура ворожих підрозділів (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; індивідуальна підготовка у визначений час самопідготовки або у вільний час.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Ліцеїсти самостійно вивчають матеріали з теми. Вони знайомляться зі штатною структурою загонів ворога, а саме: зі штатом мотострілецького батальйону, мотострілецької роти. Окремо вивчають особливості і структуру штурмових загонів РФ (так звані штурмові роти «В» і «Шторм Z»).

Їх знання будуть перевірені під час семінарів і подальших практичних занять.

Самостійне заняття 3. Тактика дій противника в різних умовах бойових дій (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; індивідуальна підготовка у визначений час самопідготовки або у вільний час.

Методичні рекомендації:

Самостійну підготовку ліцеїсти проводять індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Вони самостійно опрацьовують матеріали з теми. Використовують джерела зі списку запропонованої літератури, також можуть застосовувати й інші джерела з теми.

Працюючи самостійно, особливу увагу учні ліцею мають звернути на теми: тактика дій противника в лісовій місцевості, лісосмузі; на відкритій та у степовій місцевості; тактика дій ворога в урбанізованій місцевості; особливості тактики дій штурмових підрозділів противника.

Під час самостійного опрацювання теми ліцеїсти складають короткий конспект і занотовують основну інформацію.

ТЕМА 2. Ведення спостереження (10 год.: практичні заняття – 8 год.; самостійні заняття – 2 год.)

Практичне заняття 1. Вибір місця для спостережного поста (2 год.).

Умови:

Навчальне тактичне поле, ділянка місцевості, блокпост; у світлу пору доби.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі груп (5-6 осіб). Інструктор пояснює принципи вибору спостережного поста з урахуванням укриття, видимості та безпеки. Кожен ліцеїст практично обирає позицію, облаштовує спостережне місце і доповідає про його переваги. Використовуються природні об'єкти для укриття. У групі ведеться обговорення щодо вибору найефективнішої позиції.

Вивчається порядок доповіді про результати спостереження. Ті, хто навчається практично, доповідають керівнику про виконання завдання.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

Знання та навички, одержані на занятті, вдосконалюються на заняттях з тактичної підготовки.

Практичне заняття 2. Порядок маскуванню місця для спостереження (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості з елементами природного укриття.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти вивчають основні принципи візуального маскуванню (кольорова відповідність, тінь, форма, блиск). Завдання: замаскувати своє спостережне місце та оцінити його з точки зору виявлення противником. Проводиться обмін позиціями – один спостерігає, інший шукає замасковану точку.

Підбиваються підсумки з демонстрацією типових помилок.

Практичне заняття 3. Складання схеми місцевості на спостережному пості (2 год.).

Умови:

Навчальне тактичне поле, ділянка місцевості, блокпост; у світлу пору доби.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти вчаться фіксувати орієнтири, замальовують схему місцевості: лінії горизонтів, укриття, дороги, умовні цілі. Інструктор демонструє приклад схеми, звертає увагу на точність та логіку розміщення елементів. Після складання схем кожен учень проводить короткий брифінг за своєю схемою.

Практичне заняття 4. Дії спостерігача на спостережному пості (2 год.).

Умови:

Навчальне тактичне поле, ділянка місцевості, блокпост; у світлу пору доби.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в складі навчальної групи на місцевості у світлий час доби. Після обладнання СП ліцеїсти чергують у ролі спостерігача, ведуть фіксацію обстановки: переміщення «противника» (роль «противника» виконує інша група). Опрацьовуються методи ведення записів та складання короткого звіту. Особлива увага приділяється питанням взаємовиручки і узгодженості дій у складі підрозділу.

На допомогу керівникові заняття додатково виділяється група імітації (група показу дій) до 3-5 осіб.

Кожен ліцеїст на практиці виконує доповідь про ситуацію керівнику. Після виконання – короткий аналіз роботи спостерігача та підбиття підсумків.

Самостійне заняття 1. Ведення спостереження (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; індивідуальна підготовка у визначений час самопідготовки або у вільний час.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Ліцеїсти самостійно повторюють та вивчають основні правила вибору місця для СП та принципи маскування. Використовують матеріали попередніх занять, методичні посібники, відео та візуальні матеріали. За потреби складають таблицю «Помилки спостерігача та варіанти їх усунення».

Здобуті знання використовуються під час практичних тренувань з тактики спостереження.

ТЕМА 3. Розвідувальна засідка (6 год.: практичне заняття – 6 год.)

Практичне заняття 1. Засідка. Добування розвідувальних відомостей про противника і місцевість (2 год.).

Умови:

відкрита ділянка, спорядження для імітації.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти ознайомлюються з поняттям і тактикою засідки, розташуванням груп спостереження, вогневого ураження та блокування. На місцевості визначаються позиції для засідки з урахуванням маскування, секторів обстрілу і шляхів відходу. Група проводить імітаційне розгортання та дії за сигналом інструктора.

Практичне заняття 2. Порядок дій підгрупи (групи) спостереження (2 год.).

Умови:

Ділянка з укриттями, спостережний сектор.

Методичні рекомендації:

Підгрупа спостереження отримує завдання виявити «об'єкт» у встановленому секторі, передати сигнал вогневій групі. Практикується беззвучна сигналізація, раптове спостереження з коротким часом дії. Виконується аналіз точності спостереження, команд та передачі інформації.

Практичне заняття 3. Порядок дій підгрупи (групи) вогневого ураження. Допит полонених і перебіжчиків. Обшук затриманого, вивчення у противника документів, зразків ОВТ. Огляд загиблого (2 год.).

Умови:

Навчальне тактичне поле, ділянка місцевості, обладнаний блокпост; практично; у світлу пору доби; імітація вогневого контакту (без застосування зброї).

Методичні рекомендації:

На допомогу інструктору заняття додатково виділяються два інструктори та група імітації (група показу дій) до 3-5 осіб.

Після отримання сигналу від групи спостереження група вогневого ураження займає позицію, проводить умовне ураження «противника». Відпрацьовується координація між спостереженням, вогнем і відходом. Сценарій проводиться кілька разів з різними змінами для кожного учня.

У разі успішної засідки ліцеїсти навчаються способам і порядку обшуку взятих в полон або загиблих, а інструктори показують, як діяти, практично діючи в парі.

Потім навчальну групу розбивають на відділення і на чолі з інструкторами вони приступають до відпрацювання завдань. Відділення ділиться на групи – по 3 ліцеїсти в кожній. Один виконує роль полоненого, інший його обшукує, а третій його

прикриває. Інструктори на місцях проведення заняття пояснюють, показують і тренують дії, вказуючи на помилки і способи їх усунення.

Насамкінець інструктор підбиває підсумки заняття.

Ліцеїсти удосконалюють свої практичні навички під час подальшого тактичного заняття.

Самостійне заняття 1. Розвідувальна засідка (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; індивідуальна підготовка у визначений час самопідготовки або у вільний час.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Учні ліцею вивчають порядок організації засідки, дії підгруп спостереження, вогневого ураження, блокування. Опрацьовують зразки схем засідок, алгоритми передачі інформації та умовної сигналізації. Знайомляться з найуспішнішими зразками засідок в історії військового мистецтва – починаючи від часів давнини до нашої сучасності, враховуючи досвід російсько-української війни (з 2014). Також ліцеїсти пробують самостійно спланувати і намалювати схему власної «ідеальної засідки», повторюють правила обшуку полонених і порядок поводження з документами противника.

Ці знання будуть застосовані під час тактичного заняття та навчально-польових зборів.

5.4. ОСНОВИ АЕРОРОЗВІДКИ

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Сучасна аеророзвідка: її функції, завдання і можливості	12	2	-	6	4
Всього:		12	2	-	6	4

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Сучасна аеророзвідка: її функції, завдання і можливості (12 год.: лекція – 2 год.; практичні заняття – 6 год.; самостійні – 4 год.)

Лекція 1. Аеророзвідка у сучасній війні. Використання дронів, коптерів, мінікоптерів, БпЛА для ведення розвідки. Загальна будова літальних апаратів та функції для ведення розвідки/дорозвідки. Вплив природних умов на роботу дронів. Яку загрозу становлять ворожі БпЛА. Дії військовослужбовця під час появи ворожого дрона. Способи боротьби з БпЛА. Варіанти глушіння дронів (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

На лекційному занятті ліцеїсти знайомляться із сучасними підходами до аеророзвідки в ЗСУ та світі. Інструктор розкриває головні функції аеророзвідки: виявлення цілей, коригування вогню, спостереження за противником, передача розвідданих у режимі реального часу. Доцільно використати відеофрагменти роботи БпЛА, схеми бойового застосування та приклади з

реальних бойових дій. Рекомендується акцентувати увагу на перевагах аеророзвідки перед традиційними методами спостереження та її ролі в сучасній тактиці.

Самостійне заняття 1. Природні умови та ворожі БпЛА. Дії військовослужбовця під час виявлення дрона. Засоби боротьби з БпЛА (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Учні опрацьовують питання впливу погодних і природних умов (температура, вітер, опади, рельєф) на ефективність роботи дронів та БпЛА.

Окрема увага приділяється загрозам, які створюють ворожі дрони на полі бою, та діям військовослужбовця у разі їх виявлення.

Ліцеїсти досліджують сучасні способи боротьби з БпЛА: глушіння, радіоелектронна боротьба, фізичне знищення та маневрування.

У ході заняття учні також опрацьовують доступні зразки дронів (коптери, міні-БпЛА), які використовуються ЗСУ та противником, занотовують їх характеристики, особливості застосування і навчаються ідентифікувати їх за зовнішнім виглядом та характерними звуками.

Практичне заняття 1. Опанування управління дронами на програмі-симуляторі (2 год.)

Умови:

Навчальний комп'ютерний клас обладнаний програмами-симуляторами дронів; практично.

Методичні рекомендації:

У ході практичної складової даного заняття ліцеїсти опановують управління дронами і БпЛА. Для цього використовується тренажер-симулятор польотів дрона. Таким чином, учні вчатьсЯ основам керування дрона: зліт, політ, переміщення з точки А в точку В, скид боєприпасу, посадка.

Самостійне заняття 2. Опанування керування дроном на симуляторі (2 год.)

Умови:

Навчальний комп'ютерний клас, обладнаний програмами-симуляторами дронів; практична.

Методичні рекомендації:

Під час заняття ліцеїсти індивідуально або в парах працюють із програмою-симулятором польоту дрона.

Вони відпрацьовують основні навички керування: запуск, зліт, переміщення до цілі, орієнтація на місцевості, повернення, посадка. За можливості тренується імітація скидання умовного боєприпасу на ціль.

Здобуті навички будуть використані під час подальших занять у складі підрозділів, зокрема при моделюванні розвідки на місцевості або в умовах тактичної гри.

Практичне заняття 2. Основи управління дроном Mavic 3 (2 год.)

Умови:

Відкрита ділянка місцевості, футбольне поле, плац. Дрон Mavic і пульт керування.

Методичні рекомендації:

У ході другого практичного заняття ліцеїсти вчатьсЯ управляти дроном Mavic. До управління справжніми дронами допускаються учні ліцею, які навчилися літати на програмі-симуляторі. Ліцеїсти під керівництвом інструктора вчатьсЯ літати

на дроні Mavic – зліт, посадка, переміщення з точки А в точку Б, подолання перешкод.

Практичне заняття 3. Основи управління FPV-дроном (2 год.).

Умови:

Відкрита ділянка місцевості, футбольне поле, плац. FPV-дрон і пульт керування.

Методичні рекомендації:

У ході третього практичного заняття ліцеїсти вчаться управляти FPV-дроном. До керування справжніми FPV-дронами допускаються ліцеїсти, які навчилися літати на програмі-симуляторі та дроні Mavic. Ліцеїсти під керівництвом інструктора вчаться літати на FPV-дроні – зліт, посадка, переміщення з точки А в точку Б, подолання перешкод, пробують робити скиди і влучати в ціль.

Для поглиблення знань ліцеїстів та опановування практичних навичок застосування коптерів може бути проведене практичне заняття в межах полігонної практики. До такого заняття будуть допущені лише ті учні, які добре завершили навчання за темами: «Безпілотні системи та комплекси, їх роль і значення у сучасній війні» та «Сучасна аеророзвідка: її функції, завдання і можливості» та мають достатній рівень навичок пілотування дронів. Таке заняття проводиться на місцевості в складі відділення або взводу. У ході виконання практичного завдання здійснюється огляд функціоналу пульта, відпрацьовується підйом та посадка коптера. Керівник особливо має звертати увагу особового складу на заходи безпеки під час роботи з мінікоптерами.

5.5. ІНЖЕНЕРНА ПІДГОТОВКА (МІННА БЕЗПЕКА)**Предмет навчання і розподіл часу**

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Основи мінної безпеки у складі підрозділу	4	2	-	-	2
2.	Тема 2. Організація інженерної розвідки. Пророблення проходів у мінних полях	4	-	-	2	2
3.	Тема 3. Обладнання позицій і взводного опорного пункту	4	-	-	2	2
Всього:		12	2	-	4	6

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Основи мінної безпеки у складі підрозділу
(4 год.: лекція – 2 год., самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Ризики мінної небезпеки для підрозділу. Порядок дій при виявленні вибухонебезпечних предметів. Поведінка особового складу у замінованих районах (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Під час заняття інструктор доводить до особового складу основні поняття мінної безпеки, особливості дій підрозділу при виявленні мін, СВП або підозрілих об'єктів. Демонструються

зразки (макети) мін, типові схеми замінування, сигнальні позначки. Здійснюється розбір типових ситуацій: виявлення вибухонебезпечного предмета, евакуація з мінного поля, виклик саперів. Наприкінці заняття – підсумки, відповіді на запитання.

Отримані знання застосовуються під час тактичних занять, навчально-польових зборів, тренувань у полі.

Самостійне заняття 1. Тактика дій підрозділу у замінованих районах (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Учні самостійно вивчають тактику дій підрозділу у замінованих районах. Такі дії вимагають суворої дисципліни та чіткого виконання інструкцій. Ліцеїсти мають запам'ятати і законспектувати основну послідовність дій. Зокрема, перед входом у потенційно заміновану зону необхідно провести розвідку для виявлення мінно-вибухових загороджень. Рух здійснюється обережно, визначеними маршрутами, з дотриманням безпечної дистанції між військовослужбовцями. Виявлені міни позначаються та, за можливості, знешкоджуються саперними підрозділами. У разі неможливості знешкодження обхід здійснюється з урахуванням усіх заходів безпеки, а інформація про міни негайно передається командуванню. Готовність до можливого підриву та швидка евакуація поранених є ключовими аспектами для збереження особового складу.

ТЕМА 2. Організація інженерної розвідки. Пророблення проходів у мінних полях (4 год.: практичні заняття – 2 год., самостійні заняття – 2 год.)

Практичне заняття 1. Завдання і порядок дій інженерної розвідки у складі підрозділу. Виявлення мінних полів. Засоби та способи пророблення проходів у мінних загородженнях (2 год.).

Умови:

Спеціально обладнана ділянка місцевості; практично.

Методичні рекомендації:

Під час заняття інструктор пояснює основні завдання інженерної розвідки, методику її організації у складі підрозділу, порядок виявлення мінних загороджень за зовнішніми ознаками, а також способи їх документування.

Ліцеїстам демонструються схеми організації інженерної розвідки, умовні знаки, макети інженерних засобів.

Розглядаються типові ситуації: вихід у розвідку, виявлення мінного поля, оцінка масштабу загрози, передача інформації командирі.

На спеціально обладнаній ділянці місцевості інструктор закладає тренувальні вибухові пристрої різних типів. Ліцеїстів навчальної групи ділять на умовні відділення по 8-10 осіб. Їм ставиться завдання: пройти через «заміновану» ділянку місцевості; виявити максимальну кількість умовних вибухових пристроїв завдяки спеціальним пристроям (щупи, металошукачі і ін.); при проходженні «замінованої» ділянки максимально зберегти особовий склад. Кращим визнається те відділення, яке зберегло особовий склад, не «підірвалося на мінах» і виявило та знешкодило максимальну кількість навчальних вибухових пристроїв.

Самостійне заняття 1. Методи подолання мінних полів (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

У ході самостійної підготовки ліцеїсти вивчають:

- методи пророблення проходів у мінних загородженнях (ручним способом, із використанням підривних засобів, спеціальних інженерних машин);
- послідовність дій групи при організації проходу для наступу;
- правила встановлення сигнальних позначок та розмітки маршрутів руху.

Рекомендується використання відеоматеріалів, наочних схем, інструкцій.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

У подальшому здобуті знання та навички закріплюються під час тактичної та полігонної підготовки та під час занять на навчально-польових зборах.

ТЕМА 3. Обладнання позицій і взводного опорного пункту (4 год.: практичні заняття – 2 год., самостійні заняття – 2 год.)

Практичне заняття 1. Порядок вибору місця, розмітки та фортифікаційного обладнання бойових позицій підрозділу. Обладнання окопів, бліндажів, ходів сполучення, вогневих точок, укриттів та командного пункту. Маскування і взаємозв'язок між елементами взводного опорного пункту (2 год.).

Умови:

Полігон, спеціально обладнана ділянка місцевості; практично.

Методичні рекомендації:

Практичне заняття проводиться на місцевості, що імітує бойову обстановку. Інструктор (викладач) доводить до ліцеїстів принципи вибору місця для ВОП та вимоги до його обладнання відповідно до призначення підрозділу. Ліцеїсти під керівництвом наставника виконують розмітку опорного пункту, відривають окопи, умовно обладнують бліндажі, встановлюють сигнальні засоби, імітують хибні позиції.

Пояснюється значення взаємного прикриття вогнем, ефективного маскуванню та організації сполучень між елементами ВОП. Заняття супроводжується демонстрацією схем і пояснень щодо розміщення командного пункту, місць укриття техніки та особового складу.

Після виконання практичних дій інструктор проводить аналіз: обговорює помилки, дає поради щодо вдосконалення організації інженерного обладнання позицій.

Набуті знання та навички застосовуються під час подальших занять з тактичної підготовки та під час польового виходу.

Самостійне заняття 1. Обладнання позицій і ВОП (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

На самопідготовці учні поглиблюють раніше отримані знання.

Вони вивчають принципи вибору місця для ВОП, вимоги щодо його обладнання, основні принципи будівництва бліндажів, окопів, укриттів, їх маскуванню та організації сполучень між

елементами ВОП. У ході самостійного заняття доцільно надати ліцеїстам плани-схеми ВОП та інших позицій, місць укриття техніки та особового складу.

Як додаткове заняття ліцеїсти мають скласти власну план-схему ВОП.

5.6. ТАКТИЧНА МЕДИЦИНА

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Організація домедичної допомоги в умовах бойових дій (відділення, взвод) підрозділу	6	2	-	2	2
2.	Тема 2. Евакуація та транспортування пораненого. TACEVAC	10	-	-	8	2
Всього:		16	2	-	10	4

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

Тема 1. Організація домедичної допомоги в умовах бойових дій (відділення, взвод) (6 год.: лекція – 2 год.; практичні заняття – 2 год.; самостійні заняття – 2 год.)

Лекція 1. Організація домедичної допомоги в умовах бойових дій (відділення, взвод) (2 год.)

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Під час проведення занять інструктор інформує про організацію домедичної допомоги у взводі, що передбачає, щоб кожний член взводу мав навички та знання для надання першої допомоги до прибуття медиків. Інструктор доводить основні елементи організації домедичної допомоги у взводі, а саме:

1. Навчання: регулярне проведення тренувань та навчання, на яких члени взводу відпрацьовують навички домедичної допомоги.

2. Оснащення: забезпечення взводу необхідними засобами для надання першої допомоги, такими як аптечки, турнікети, шини для іммобілізації тощо.

3. Розподіл обов'язків: призначення відповідального за надання першої допомоги та організацію евакуації поранених, а також забезпечення чіткого розподілу обов'язків у разі потреби.

4. Взаємодопомога: створення атмосфери, в якій кожен член взводу буде готовий допомогти товаришам у разі потреби.

5. Евакуація: планування та організація евакуації поранених з бойових ділянок, враховуючи наявні засоби та можливості.

6. Зв'язок: забезпечення можливості зв'язку з медичними службами та передача інформації про поранених для організації швидкої допомоги.

Практичне заняття 1. Елементи організації надання домедичної допомоги у взводі (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; практично.

Методичні рекомендації:

Під час занять ліцеїсти розбирають елементи організації надання домедичної допомоги у взводі, самостійно визначають

потребу у медичному оснащенні (аптечки, турнікети, шини для іммобілізації тощо) для взводу, розподіляють обов'язки та призначають відповідального, планують організацію евакуації та забезпечення зв'язку з медичними службами. Учні надають опрацьовану інформацію у письмовому вигляді. Інструктор перевіряє засвоєння матеріалу.

Самостійне заняття 1. Обов'язки бойового медика взводу (2 год.)

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проводиться ліцеїстами індивідуально – у час, визначений для самопідготовки, або у вільний час.

Під час самостійної підготовки вони ознайомлюються з професійним стандартом «бойовий медик», вивчають обов'язки бойового медика взводу.

ТЕМА 2. Евакуація та транспортування пораненого.
TACEVAC (10 год.: практичні заняття – 8 год.; самостійні заняття – 2 год.)

Практичне заняття 1. Переміщення пораненого (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, ділянка місцевості, спортзал; теоретично і практично.

Методичні рекомендації:

Під час проведення практичних занять інструктор для якісної організації заняття використовує наявні матеріальні засоби: елементи індивідуального спорядження, стропи тощо. Ліцеїсти повинні мати спорядження відповідно до штату.

Інструктор доводить заходи безпеки при переміщенні пораненого в укриття та на прикладі 2-4 ліцеїстів демонструє:

- переміщення постраждалого з поля бою одним рятувальником;
- переміщення постраждалого з поля бою в складі групи з 2-х осіб.

Ліцеїсти виконують норматив Н-ВМП-9, 10 (переміщення пораненого на собі в положенні лежачи, стоячи).

Наприкінці заняття учні повинні отримати базові знання та навички щодо здійснення переміщення пораненого.

Практичне заняття 2. Порядок евакуації поранених з поля бою, траншеї (окопу) (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, ділянка місцевості, спортзал; теоретично і практично.

Методичні рекомендації:

Інструктор заняття для групи з 8-10 ліцеїстів проводить тактичний сценарій з надання домедичної допомоги на етапі під вогнем, в якому відпрацьовується порядок евакуації з поля бою, траншеї:

- тактична складова організації дій умовного підрозділу на етапі під вогнем;
- зупинка критичної кровотечі з кінцівок із застосуванням механічних засобів;
- переміщення пораненого в укриття;
- евакуація поранених з поля бою, траншеї.

У подальшому тренування у виконанні нормативів здійснюється в ході занять з тактичної та вогневої підготовки.

Практичне заняття 3. Способи наближення до поранених, відтягування їх в укриття (2 год).

Умови:

Навчальний клас, ділянка місцевості, спортзал; теоретично і практично.

Методичні вказівки:

Під час проведення практичних занять інструктор для якісної організації заняття використовує наявні матеріальні засоби: елементи індивідуального спорядження, стропи тощо. Ліцеїсти повинні мати спорядження відповідно до штату.

Інструктор демонструє способи наближення до поранених, доводить алгоритм дій при первинному контакті з пораненим. Ілюструє і пояснює способи відтягування пораненого в укриття, використання евакуаційної стропи.

У процесі практичного відпрацювання ліцеїсти виконують норматив Н-ВМП-8 (відтягнення пораненого).

Практичне заняття 4. Організація транспортування пораненого (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, ділянка місцевості, спортзал; теоретично і практично.

Методичні рекомендації:

Під час проведення практичних занять керівник заняття (інструктор) для якісної організації заняття використовує наявні матеріальні засоби: елементи індивідуального спорядження, стропи тощо. Ліцеїсти повинні мати спорядження відповідно до штату.

На прикладі 2-4 ліцеїстів інструктор демонструє та коментує переміщення пораненого з поля бою одним рятувальником; переміщення постраждалого з поля бою в складі групи з 2-х осіб. Показує організацію транспортування пораненого за допомогою

підручних засобів на довгі відстані у складі відділення. Ліцеїсти відпрацьовують ці дії.

Наприкінці заняття учні повинні отримати базові знання та навички щодо здійснення організації транспортування пораненого на довгі відстані у складі відділення.

Самостійне заняття 2. Підготовка постраждалого до тактичної евакуації (TACEVAC) (2год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти вивчають порядок підготування пораненого до транспортування, а саме як:

- проводити постійну оцінку пораненого за алгоритмом MARCH;
- закріпити ремені нош, як передбачено інструкцією до їх застосування;
- заповнити Медичну інформаційну картку (DD 1380) та прикріпити її до пораненого;
- закріпити всі кінці бандажів та пов'язок;
- закріпити ковдри/накидки/ремені, що застосовувались для попередження гіпотермії;
- подбати про те, щоб особиста зброя та індивідуальне спорядження було транспортоване разом з пораненим.

Інструктор доводить до ліцеїстів алгоритм передачі інформації про пораненого евакуаційній бригаді. На прикладі двох ліцеїстів показує порядок передачі інформації відповідно до картки пораненого. Наприкінці заняття вони повинні отримати базові знання та навички з підготовки постраждалого до тактичної евакуації.

5.7. ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/п	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1 Управління вогнем відділення взводу	10	2	-	2	6
2.	Тема 2. Колективна зброя, зброя відділення	14	2	-	8	4
3.	Тема 3. Прийоми та способи ведення вогню зі стрілецької зброї бойових груп	16	-	-	16	-
Всього:		40	4	-	26	10

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

ТЕМА 1. Управління вогнем взводу (10 год.: лекція – 2 год., практичні заняття – 2 год., самостійні заняття – 6 год.)

Лекція 1. Вогонь, як спосіб знищення противника в бою (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Інструктор, виходячи зі змісту основних положень Бойового статуту Сухопутних військ ЗС України, розповідає ліцеїстам, що основним способом знищення (розгрому) противника в бою є вогонь, який забезпечує ураження противника стрільбою (пуском) з різних видів зброї. Доводить, як він розрізняється за

тактичними завданнями та способами ведення.

Наприкінці лекційного заняття інструктор підбиває підсумки та дає завдання для самостійної підготовки.

Самостійне заняття 1. Маневр вогнем (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проходить у визначений для неї час або у вільний час ліцеїстів.

Учні ліцею самостійно вивчають, що таке маневр вогнем, його призначення та завдання. У разі виникнення питань вони звертаються до інструктора за допомогою і роз'ясненням.

Самостійне заняття 2. Система вогню підрозділу (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проходить у визначений для неї час або у вільний час ліцеїстів.

Ліцеїсти самостійно вивчають основні складові системи вогню підрозділу, головні принципи побудови системи вогню. Вони повинні засвоїти, що система вогню підрозділу є важливим елементом бою, який дозволяє підрозділу ефективно використовувати свої вогневі можливості для досягнення цілей. Якщо виникають питання, ліцеїсти звертаються до інструктора за допомогою і роз'ясненням.

Самостійне заняття 3. Схема ведення вогню підрозділу (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Самостійна підготовка проходить у визначений для неї час

або у вільний час ліцеїстів.

Вихованці самостійно вивчають сутність схеми вогню, принципи її побудови. Основним завданням цього вивчення є усвідомлення ліцеїстами ролі і місця кожної бойової одиниці в системі вогню. Вони звертаються до інструктора за допомогою і роз'ясненням.

Практичне заняття 1. Визначення орієнтирів для складання схеми вогню (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, полігон; практично.

Методичні рекомендації:

Інструктор розповідає про вибір вогневих позицій та визначення орієнтирів для складання схеми вогню. Ліцеїсти практично визначають орієнтири на місцевості та ознайомлюються з правилами нанесення орієнтирів на карту.

ТЕМА 2. Колективна зброя, зброя відділення (14 год.: лекція – 2 год., практичні заняття – 8 год., самостійні заняття – 4 год.).

Лекція 1. Види колективної зброї взводу (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично.

Методичні рекомендації:

Інструктор доводить ліцеїстам призначення та види колективної зброї взводу, визначає завдання для самостійної підготовки.

Практичне заняття 1. Кулемет Калашникова модернізований (рос. – ПКМ) (4 год.).

Умови:

Навчальний клас, тактичне містечко; практично; під

керівництвом інструктора.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти вивчають тактико-технічну характеристику, будову та особливості застосування цього кулемета. Під керівництвом інструктора розбирають та збирають його, вивчають заряджання, правила ведення вогню та тактику застосування.

Практичне заняття 2. Ручний протитанковий гранатомет (РПГ-7) (4 год.).

Умови:

Навчальний клас, тактичне містечко; практично; під керівництвом інструктора.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти вивчають тактико-технічну характеристику, будову та особливості застосування цього гранатомета (РПГ-7). Під керівництвом інструктора вивчають заряджання, правила прицілювання та тактику застосування. При наявній можливості використовуються засоби симуляційного навчання (мультимедійний тренажер).

Самостійне заняття 1. Колективна зброя підрозділів НАТО (4 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретично; самостійна підготовка.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти вивчають зразки колективної зброї підрозділів НАТО, що знаходяться на озброєнні Сил оборони України, розглядають тактико-технічні характеристики, особливості застосування тощо. А також звертаються до інструктора за допомогою і роз'ясненням.

ТЕМА 3. Прийоми та способи ведення вогню зі стрілецької зброї у складі бойових груп (16 год.: практичні заняття – 16 год.).

Практичне заняття 1. Навчання веденню вогню у складі бойової двійки різними способами (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, мультимедійний тир; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі навчальної групи з практичним виконанням завдань. На допомогу керівнику заняття додатково виділяють двох інструкторів.

Керівник заняття пояснює, як відбувається ведення вогню у складі бойової двійки, а інструктори демонструють роботу двійок на практиці. Потім навчальна група поділяється на частини, які вчаться практично виконувати вправи з бойових стрільб КС 6.18.2.3 «Ведення вогню у складі бойової двійки різними способами» (у світлий час доби).

Інструктори вчать ліцеїстів, контролюють їх дії, коментують помилки і дають поради.

Практичне заняття 2. Навчання веденню вогню у складі бойових груп (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, мультимедійний тир; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі навчальної групи з практичним виконанням завдань. На допомогу керівнику заняття додатково виділяються два інструктори.

Керівник заняття пояснює, як відбувається ведення вогню у складі бойової двійки, а інструктори показують роботу двійок на

практиці. Потім навчальна група поділяється на частини, які практичного відпрацьовують підготовчу вправу № 22 «Стрільба у складі бойової четвірки під час пересування на полі бою».

Інструктори вчать ліцеїстів, контролюють їх дії, коментують помилки і дають поради.

Практичне заняття 3. Навчання стрільби по піхоті, що атакує, та ведення бою в окопі (траншеї) (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, мультимедійний тир; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі навчальної групи з практичним виконанням завдань. На допомогу керівнику заняття додатково виділяють двох інструкторів.

Керівник заняття пояснює, як відбувається ведення вогню у складі бойової двійки, а інструктори показують роботу двійок на практиці. Потім навчальна група поділяється на частини. Перша частина навчається практичному виконанню підготовчої вправи № 16 «Бій в траншеї у складі двійки з бойовою стрільбою». Інша частина виконує норматив Н-Вог-31, 32, 33 (приготування до стрільби з різних положень).

Інструктори вчать ліцеїстів, контролюють їх дії, коментують помилки і дають поради.

Практичне заняття 4. Навчання метання ручної гранати при зачищенні окопу (траншеї) (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, мультимедійний тир; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проходить у складі навчальної групи з практичним виконанням завдань. На допомогу керівнику заняття виділяють двох інструкторів.

Керівник заняття пояснює, як відбувається ведення вогню у складі бойової двійки, а інструктори практично ілюструють роботу двійок. Потім навчальна група поділяється на дві частини. Перша частина навчається практичному виконанню підготовчої вправи з метання гранати № 3 «Метання гранати на дальність з різних положень з короткої відстані в траншею, в траншею із кута, з незручного положення». Друга відпрацьовує початкову вправу КС 4.16.1.1 «Метання ручної оборонної гранати з місця в пішому порядку».

Інструктори вчать ліцеїстів, контролюють їх дії, коментують помилки і дають поради.

5.8. ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА

Предмет навчання і розподіл часу

№ з/	Тема	Всього годин	Заняття			
			Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Самостійні заняття
1.	Тема 1. Дії солдата в районі зосередження та на марші	8	-	-	8	-
2.	Тема 2. Застосування індивідуальних навичок під час виконання завдань у складі відділення (взводу)	18	2	-	12	4
3.	Тема 3. Ведення бойових дій в населеному пункті у складі відділення (взводу)	14	2	-	6	6
Всього:		40	4	-	26	10

ТЕМИ І ЗАНЯТТЯ ПРЕДМЕТУ НАВЧАННЯ:

**ТЕМА 1. Дії солдата в районі зосередження та на марші
(8 год.: практичні заняття – 8 год.)**

Практичне заняття 1. Дії солдата при розташуванні підрозділу на місці (в районі зосередження). Порядок розташування підрозділу в районі зосередження, організація маскування ОВТ. Дії особового складу за сигналами оповіщення та у разі раптового нападу противника. Несення служби в патрулі та на спостережному посту (4 год.).

Умови:

Навчальне тактичне поле; практично; у світлу пору доби; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проводяться на тактичному полі у складі груп до 10 осіб під керівництвом інструктора.

Ліцеїсти займають район зосередження підрозділу у готовності до дій за сигналами оповіщення (відбиття наземного, повітряного противника). Вони здійснюють заходи маскування місць розташування особового складу, відпрацьовують порядок дій по відбиттю раптового нападу ворога, здійснюють патрулювання та виконують обов'язки на спостережному посту.

Ліцеїсти виконують нормативи:

- Н-Тк-1 (заняття окопу, траншеї або вказаного місця);
- Н-Тк-11 (доставка боєприпасів під вогнем противника: переповзанням, перебіжками).

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

Практичне заняття 2. Дії особового складу на марші в пішому порядку. Розміщення на (в) техніці, порядок ведення спостереження під час руху та дій на привалі. Особливості дій

при потраплянні в засідку, спішування з техніки, розгортання у бойовий порядок підрозділу. Знищення живої сили противника. Порядок дій у складі бойової групи (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

У ході заняття інструктор розповідає про дії особового складу на марші в пішому порядку, на бойовій броньованій техніці, на автомобілях, в ході розгортання в бойовий порядок та знищення живої сили противника. Ліцеїсти слухають та тренуються у виконанні вправи з розгортання в бойовий порядок з прийняттям положення для ведення вогню з АК-74 (його аналогів) під час знищення живої сили ворога зі зміною позицій та положень для стрільби. Для тренування застосовується навчальна зброя. Керівник доводить особливості дій при потраплянні в засідку. Відпрацьовуються питання порядку дій на привалі.

Наприкінці заняття підбиваються підсумки.

ТЕМА 2. Застосування індивідуальних навичок під час виконання завдань у складі відділення (взводу) (18 год.: лекція – 2 год., практичні заняття – 12 год., самостійні заняття – 4 год.)

Лекція 1. Способи пересування особового складу у складі підрозділу. Порядок подолання мінних полів, заражених ділянок місцевості (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретичне, лекційне заняття.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться в складі навчальної групи. Інструктор доводить ліцеїстам дії солдата на марші у складі підрозділу,

способи пересування особового складу у складі підрозділу та порядок подолання мінних полів, заражених ділянок місцевості.

Практичне заняття 1. Завдання вогневої (маневреної) групи. Завдання і способи дій військовослужбовців у складі бойових груп (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Навчання проводиться у складі взводу на місцевості у світлий час доби. На допомогу керівникові заняття виділяють двох інструкторів та групу імітації (група показу дій) до 3-5 осіб. Заняття складається з двох частин.

У ході першої частини розглядаються теоретичні питання. Друга частина заняття проводиться на місцевості, де відпрацьовуються питання розгортання відділення у бойовий порядок. Керівник пояснює обов'язки і порядок дій тих, хто навчається при русі в різних місцях бойових порядків. Потім відділення розбиваються на групи (пари), а керівник заняття вказує, який вид бойового порядку буде відпрацьовуватись.

Навчанням відділень керують інструктори, які контролюють, підказують і пояснюють допущені помилки. Доцільно підготовку дій в інших бойових порядках проводити на різних ділянках місцевості.

У ході заняття в комплексі відпрацьовуються питання безпеки бою, інженерної, фізичної, психологічної підготовки, підготовки зі зв'язку, тактичної медицини шляхом доведення ситуаційних завдань.

Ліцеїсти виконують нормативи:

- Н-Тк-30 (тактичні дії у складі бойових груп);
- Н-Тк-31 (переміщення у складі двійок-трійок).

Вихованці ліцею удосконалюють свої практичні навички під час подальшого тактичного заняття.

Практичне заняття 2. Підготовка до штурму окопів противника. Порядок підходу до ворожих окопів. Дії особового складу під час зачистки окопів (переміщення, стрільба, кидок гранати, захід в окоп та вихід з окопу) (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практично; використовують навчальну або страйкбольну зброю.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі взводу на місцевості. Для допомоги керівникові заняття виділяють двох інструкторів та групу імітації (група показу дій) до 3-5 осіб. Заняття ділиться на дві частини.

У першій частині командир взводу (призначений інструктор) доводить можливі варіанти дій, ознайомлює з місцевістю (картою або макетом місцевості), пояснює порядок входу до лінії траншей противника, застосування наступальних (оборонних) гранат, маркування входу, комунікацію з групою прикриття.

Потім ліцеїсти навчаються діяти у складі відділення, вони мають бути ознайомлені з діями груп прикриття і пересування. Відпрацьовується питання щодо порядку дій особового складу у разі артилерійського та кулеметного вогню противника, порядок виходу у фланг ворога.

Проводиться розподіл по відділеннях: одне відділення відпрацьовує проникнення до траншей, а інше підтримує їх вогнем, третє відділення обороняється та виконує роль противника. Відпрацьовується питання входу у траншеї, пересування по лінії окопів, комунікація під час пересування, зайняття вогневих точок ворога. Після відпрацювання цих дій здійснюється короткий розбір дій. Потім групи міняються.

Особлива увага приділяється питанням взаємовиручки та узгодженості дій у складі підрозділу. Практична частина заняття проводиться у складі відділення з використанням імітаційних засобів.

Важливо відпрацювати питання евакуації пораненого з траншеї.

Навчанням відділень керують інструктори, які контролюють, підказують і пояснюють допущені помилки. Доцільно навчати ліцеїстів діям в інших бойових ситуаціях та проводити на різних ділянках місцевості.

У ході заняття в комплексі відпрацьовуються питання безпеки бою, інженерної, психологічної підготовки, підготовки зі зв'язку та тактичної медицини шляхом доведення ситуаційних завдань.

У кінці заняття підбиваються його підсумки по відділеннях за результатами досягнення зазначеної мети.

Практичне заняття 3. Вогнева засідка. Приховане розміщення засідки на вірогідних напрямках руху (наступу) противника. Дії у вогневій засідці. Ураження ворога з близької відстані несподіваним вогнем (4 год.).

Умови:

Ділянка місцевості; практично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі взводу на місцевості у світлий час доби у два етапи. Спочатку командир взводу (призначений інструктор) пояснює теорію дій при організації, підготовці і проведенні засідки. У наступній частині заняття ліцеїсти під керівництвом інструкторів практично відпрацьовують питання заняття, устаткування і дій в засідці.

Особлива увага приділяється питанням взаємовиручки та узгодженості дій у складі підрозділу. Заняття проводиться у складі взводу. Для допомоги керівникові заняття додатково виділяють групу імітації (група показу дій) до 3-5 осіб.

У кінці заняття підбиваються його підсумки.

Самостійне заняття 1. Відділення (взвод) в оборонному бою. Порядок обладнання взводного опорного пункту та дії

особового

складу при відбитті наступу ворога. Зміна вогневих позицій. Порядок виконання завдань у складі чергового підрозділу та за сигналами оповіщення (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, теоретично, самостійне заняття.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти самостійно вивчають порядок дій особового складу в оборонному бою у складі підрозділу. Особлива увага приділяється питанням узгодженість дій у складі підрозділу.

Самостійне заняття 2. Відділення (взвод) в наступі. Бойовий порядок підрозділу. Порядок дій особового складу під час атаки в пішому порядку, подолання загороджень і перешкод. Бій у першій траншеї. Утримання захоплених позицій (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, теоретично, самостійне заняття.

Методичні рекомендації:

Заняття проходить самостійно у відведений для самопідготовки час. Ліцеїсти вивчають дії особового складу в наступі у складі підрозділу. Особлива увага приділяється питанням узгодженості дій у складі підрозділу.

ТЕМА 3. Ведення бойових дій в населеному пункті (14 год.: лекція – 2 год., практичні заняття – 6 год., самостійні практичні – 6 год.)

Лекція 1. Особливості ведення бойових дій в населеному пункті (2 год.).

Умови:

Навчальний клас; теоретичне, лекційне заняття.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі навчальної групи. Інструктор доводить ліцеїстам особливості ведення бойових дій в населеному пункті. Разом розбирають тактику пересування по вулицях, коридорах, будівлях та по інших об'єктах, аби уникнути вогню противника, а також застосування різних видів вогню: з різних позицій (укриттів, відкритих позицій), з різних видів озброєння (ручна зброя, артилерія тощо).

Самостійне заняття 1. Способи ведення розвідки під час ведення бойових дій в населеному пункті (2 год.).

Умови:

Навчальний клас, теоретично, самостійне заняття.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти самостійно вивчають порядок і способи ведення розвідки під час ведення бойових дій в населеному пункті. Як результат вивчення теоретичного матеріалу, в учнів повинні сформуватися чіткі алгоритми дій при веденні розвідки в населеному пункті, усвідомити значущість розвідки.

Самостійне заняття 2. Способи пересування особового складу в населеному пункті у світлу та в темну пору доби у складі відділення (взводу). Пересування по вулицях, подолання перехресть у населеному пункті (4 год.).

Умови:

Навчальний клас, теоретично, самостійне заняття.

Методичні рекомендації:

Ліцеїсти самостійно вивчають порядок і способи дій підрозділів у населеному пункті, порядок подолання перехресть, використання різноманітних укриттів під час переміщення, заняття позиції у складі відділення (взводу) при зустрічі з ворогом.

Практичне заняття 1. Підготовка, захоплення будівлі та її зачистка. Порядок проникнення особового складу в будівлю, дії під час захоплення приміщень (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, де є будівля, вогневе містечко; практично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі відділення на місцевості, у вогневому містечку, де є будівлі з вікнами. Інструктор пояснює і показує порядок дій при проникненні в будівлі. Відділення ділиться на групи по 4 особи. Перша група відпрацьовує проникнення в будівлю, друга із зручного місця підтримує її дії вогнем. Третя група має обороняти та втримувати будівлю. Інструктор спостерігає за діями тих, хто навчається, і вказує на помилки. Після відпрацювання цієї ситуації здійснюється короткий розбір дій усіх груп. Потім групи міняються.

Для допомоги керівнику заняття додатково виділяється група імітації (група показу дій) до 3-5 осіб.

Насамкінець заняття підбиваються підсумки.

Практичне заняття 2. Дії під час переміщення по сходах будівлі під час захоплення поверхів (приміщень) (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, де є будівля, вогневе містечко; практично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі відділення на місцевості, де є будівлі зі сходами, або на вогневому містечку. Інструктор пояснює і показує порядок і способи дій при пересуванні по сходових прогонах самотійно та в складі пари. Відділення розділяють по парах і у їх складі воно відпрацьовує різні способи пересування. Після відпрацювання дій однією групою робиться короткий розбір її дій. Згодом групи міняються.

Інструктор спостерігає за діями тих, хто навчається, і вказує

на їх помилки. Для допомоги йому додатково виділяється група імітації (група показу дій) до 3-5 осіб.

У кінці заняття підбиваються підсумки.

Практичне заняття 3. Приховане та безпечне переміщення по коридорі. Порядок входу до приміщення та його захоплення (2 год.).

Умови:

Ділянка місцевості, де є будівля, вогневе містечко; практично.

Методичні рекомендації:

Заняття проводиться у складі відділення на місцевості, де є будівлі з внутрішніми приміщеннями, або на вогневому містечку. Інструктор пояснює і показує порядок і способи дій при пересуванні по коридорі, як вриватися в закриті приміщення (кімнату) і які позиції займати, діючи в парі. Пояснює порядок доповіді після заняття приміщення.

Відділення розділяють по парах і у їх складі відпрацьовуються різні способи пересування і проникнення в приміщення. Після цього робиться короткий розбір їх дій і групи міняються. Інструктор спостерігає за діями тих, хто навчається, і вказує на їх хиби. Йому на допомогу додатково виділяється група імітації (група показу дій) до 3-5 осіб.

У кінці заняття підбиваються підсумки.

6. НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ЗБОРИ (ДІЇ У СКЛАДІ ПІДРОЗДІЛУ)

Під час навчально-польових зборів здійснюється групова підготовка ліцеїстів, відбувається процес злагодження підрозділу. На відпрацювання дій у складі підрозділу відводиться сумарно **35 годин навчального часу**. Навчально-польові збори (дії у складі підрозділу) відбуваються у форматі комплексного тактичного заняття.

Комплексне тактичне заняття – це етап групового практичного навчання ліцеїстів, які проходять спецкурс загальновійськової підготовки, що відбувається на спеціально обладнаних полігонах. Це тактичне заняття підрозділу є частиною загальної програми загальновійськової підготовки і спрямоване на закріплення теоретичних знань та навичок в умовах, максимально наближених до бойових. Воно також передбачає польовий вихід підрозділу та його дії в умовах незнайомої місцевості як у світлий, так і темний час доби.

Комплексне тактичне заняття дозволяє учасникам не лише отримати досвід в обстановці, наближеній до бойової, а й розвинути впевненість у своїх силах, навчитися діяти у команді (підрозділі), швидко реагувати на зміну ситуації, а також забезпечити підготовку до виконання завдань в умовах, наближених до реальних бойових дій, у складі підрозділу (відділення, взвод, рота). Це важливий етап підготовки, який готує підрозділ до практичного застосування набутих знань.

Основні аспекти комплексного тактичного заняття.

Умови:

Практично; на полігоні; на незнайомій місцевості; у світлий та темний час доби.

Основна мета комплексного тактичного завдання:

удосконалення знань, умінь та практичних навичок ліцеїста, набутих під час курсу загальновійськової підготовки.

Для планування комплексного тактичного заняття визначаються:

1. Маршрути висування (до 5 км) (на підрозділ (роту) визначається три і більше маршрутів з контрольними точками. Час висування та прибуття до районів зосередження (місць розташування) визначається командиром підрозділу); райони (місця) для розташування на місцевості.

2. Райони (місця) проведення занять, де проводиться тренування основних індивідуальних навичок з тактичної, вогневої підготовки та супутніх предметів, їх застосування під час виконання завдань (тактичне поле, обладнана ділянка місцевості); час, який виділяється для відпрацювання навчальних питань, що потребує використання тактичних полів, техніки, мішеневої обстановки, групи імітації тощо.

3. Маршрути для проведення марш-кидка до 3 км (визначається маршрут з контрольними точками. Час висування та прибуття до районів зосередження (місць розташування) визначається командиром підрозділу).

Зміст комплексного тактичного заняття:

1. Заняття напередодні – проводяться формулювання завдань, заходи щодо організації підготовки до виходу, здійснюється підготовка екіпірування, його припасування тощо.

2. Висування в район зосередження (здійснення маршу в пішому порядку) – здійснюється у складі взводу за різними маршрутами (до 5 км) та визначеними контрольними точками. Під час висування в район зосередження тренуються навички: орієнтування на місцевості, рух за азимутом; обхід перешкод, способи дотримання вказаного напрямку руху; дії на замінованій ділянці місцевості та при виявленні мін та вибухонебезпечних предметів; виконання завдань у складі двійки-трійки; встановлення зв'язку з кореспондентом; дії за сигналами оповіщення; порядок подолання зараженої ділянки місцевості.

3. Розташування на місцевості, організація безпосередньої охорони – проводиться на визначеній ділянці

місцевості (поблизу ділянки для відпрацювання питань тактичної підготовки). Набувають досвіду щодо обладнання місць для відпочинку, виживання в різних умовах (приготування їжі, добування води, розведення (добування вогню), маскуванню слідів свого перебування), виконання окремих заходів щодо безпосередньої охорони (дії в складі безпосередньої охорони, групи під час відбиття нападу ДРГ, вміння визначати відстані (окомірно, кроками, через співвідношення швидкості світла і звуку), вибір та обладнання одиночного окопу для стрільби, його маскуванню).

4. Тренування психологічної стійкості – проводиться під час відпрацювання питань із формування та зміцнення взаємодовіри. Заняття проводиться на відкритій галявині, яка має природні або штучні підвищення. Військовослужбовці практично виконують вправи на взаємодовіру, а саме: «Падіння на довіру», «Зв'язування групи», «Повторення рухів», «Скелелаз», «Віддзеркалення», «Подібність і відмінність»; формування та зміцнення психологічної стійкості особового складу під час подолання психологічної смуги перешкод у складі підрозділу із застосуванням засобів імітації умов бою. Навчання проходять на спеціальній смузі, на якій підрозділ долає перешкоди у повному спорядженні та з додатковим вантажем у вигляді поранених товаришів, ящиків з боєприпасами (вагових макетів). У разі відсутності стаціонарної смуги перешкод на виділеній ділянці тактичного поля обладнується її аналог із підручних засобів, який може включати: траншеї, рови, ходи сполучень, перекриті щілини, містки, протитанкові рови, дротяні інженерні загородження, завали з деревини та габаритного будівельного сміття, зношені автомобільні покришки та інше.

5. Тренування з тактичної підготовки – проводиться на спеціально обладнаній ділянці місцевості, яка раніше не використовувалась під час проведення занять. Порядок проведення тренувань з тактичної підготовки визначається керівником заняття з урахуванням раніше проведених занять. У

ході удосконалення навичок з тактичної підготовки проводиться тренування супутніх предметів навчання (психологічна підготовка, розвідувальна підготовка, тактична медицина, інженерна підготовка, мінна безпека, підготовка із зв'язку, підготовка з РХБ захисту, військова топографія) з обов'язковим виконанням нормативів.

6. Тренування з вогневої підготовки – проводиться на військових стрільбищах (обладнаних ділянках для стрільби). Виконання стрільб здійснюється на загальному тактичному фоні (із висуванням з глибини, зайняттям вогневої позиції тощо). Бойова вогнепальна зброя буде замінена на страйкбольну зброю, пневматичну зброю, зброю, обладнану системою лазер-таг. У ході тренування виконуються: нормативи з тактичної та вогневої підготовки; вправа стрільб КС 6.18.2.5 «Ведення вогню у складі бойової двійки різними способами» (у світлий час доби); підготовча вправа 9 «Тренування психологічній стійкості при веденні спільного вогню по нерухомих цілях на коротких відстанях» (умови виконання вправи визначені додатком 5 цієї Програми).

7. Тренування індивідуальних фізичних якостей – проводиться шляхом: супутнього фізичного тренування протягом всього комплексного тактичного заняття (під час пересування підрозділу до місць проведення занять та повернення з них, прискорене пересування дорогами та поза ними, у тому числі і пересіченою місцевістю у поєднанні з подоланням природних і штучних перешкод; посадка на автомобілі та висадка з них; швидкісний біг і швидкісне подолання перешкод; багаторазове подолання перешкод та інженерних загороджень на навчальних полях; метання гранат (предметів) на дальність і в ціль; здійснення марш-кидка на 3 км, який проводиться у складі підрозділу).

Методичні рекомендації:

Комплексне тактичне заняття проводиться протягом 3-добового польового виходу на завершальному етапі навчання для удосконалення знань, умінь та навичок ліцеїстів, що пройшли підготовку за програмою спецкурсу. Заняття плануються і проводяться на єдиному тактичному фоні у складі роти (взводу) методом окреслення і виконання завдань на місцевості у темну і світлу пору доби. У навчаннях беруть участь усі інструктори. Керівник заняття ставить бойові завдання взводам, які максимально наближені до бойових умов. Усі навчальні питання протягом усього комплексного тактичного заняття відпрацьовуються на єдиному тактичному фоні. Виконуючи поставлені завдання, ліцеїсти повинні використати усі знання і вміння, отримані в ході усього курсу навчання.

У ході відпрацювання завдань інструкторський склад контролює дії ліцеїстів, виправляє помилки та надає методичну допомогу.

З метою наближення тактичної обстановки до бойових умов і удосконалення психологічної стійкості тих, хто навчається, застосовуються засоби імітації. Дії противника імітує призначена група імітації. Всі заходи підготовки проводяться із суворим дотриманням вимог безпеки.

При виконанні тактичних завдань відпрацьовуються практичні навички, психологічна стійкість і витримка кожного ліцеїста у складних умовах і стресових ситуаціях.

У ході занять передбачається відпочинок.

У кінці заняття підбиваються підсумки, виставляються оцінки, визначаються завдання щодо покращення індивідуальних навичок для подальшого виконання навчальних завдань.

За результатами занять інструкторський склад визначає шляхи удосконалення змістовного наповнення програми спецкурсу за допомогою зворотного зв'язку від учнів ліцею.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Вправа – цілеспрямоване та планомірно-організоване виконання розумових та практичних дій (прийомів) з метою засвоєння знань, оволодіння, формування та удосконалення практичних умінь та навичок.

Дія(ї) – виконання чогось, вплив на щось.

Завдання (підзавдання) – це чітко визначена дія(ї), яка(ї) оцінюється та виконується органом військового управління, військовою частиною (штабом, підрозділом, тимчасово створеним військовим формуванням), військовослужбовцем.

Знання військовослужбовця – сукупність усвідомлених відомостей, понять, процесів, процедур, отриманих в процесі військового навчання.

Коригування – зміна навчальних цілей, способів, форм та методів навчання відповідно до отриманих результатів.

Навички військовослужбовця – здатність військовослужбовця автоматично виконувати певні дії. Практичне застосування знань, умінь та навичок у ході навчального процесу забезпечує їх перетворення на професійну майстерність.

Норматив – часовий, кількісний і якісний показник виконання окремими військовослужбовцями або підрозділами поставлених завдань, прийомів і дій, пов'язаних із застосуванням зброї та військової техніки в ході бойової підготовки.

Предмет навчання – система понять про явища, закономірності, закони, теорії будь-якої відповідної сфери діяльності із визначенням потрібного рівня сформованості у тих, хто навчається, певної сукупності знань, умінь і навичок.

Прийом – окрема дія, рух.

Психологічна стійкість – здатність особи підтримувати необхідний рівень психологічної готовності протягом визначеного часу у конкретних умовах обстановки та швидко відновлювати свій психоемоційний стан після екстремальних (кризових) ситуацій.

Психологічна готовність – це взаємопов'язана система мотиваційних чинників, вольових ресурсів, а також професійної компетенції і витривалості особового складу, що забезпечує реалізацію ним поставлених завдань.

Стандарт підготовки – нормативний документ (уніфікований процес), який визначає послідовність досягнення органами військового управління (штабами, військовими частинами, підрозділами, кораблями, військовослужбовцями) оперативних (бойових, спеціальних), індивідуальних спроможностей до виконання конкретних завдань та визначає критерії їх оцінки. Стандарти підготовки (далі – СТП) поділяються на стандарти індивідуальної (базової загальновійськової, фахової) підготовки (далі – СТІ) та колективної підготовки (далі – СТК) і спрямовуються на досягнення сумісності у підготовці підрозділів ЗС України та держав-членів НАТО.

Тренування – осмислене багаторазове повторення (виконання) вже вивчених вправ (прийомів, дій) з метою їх закріплення (удосконалення).

Уміння військовослужбовця – здобута на основі отриманих завдань у військовій сфері здатність військовослужбовців виконувати належним чином певні дії на практиці. Систематичні та цілеспрямовані тренування тих, хто навчається, шляхом виконання певних дій, які забезпечують перетворення знань та умінь на навички.

Цитата (*citation*, від лат. *cito* – зрушую, викликаю) – фрагмент (уривок) з правомірно оприлюдненого твору, записаного

виконання, правомірно оприлюдненої фонограми або відеограми, що використовується, з обов'язковим посиланням на його автора та/або виконавця, виробника фонограми, виробника відеограми і джерела цитування, іншою особою з метою зробити більш зрозумілими власні твердження або для посилання на вираження іншої особи в незмінному (автентичному) вигляді або в перекладі такого фрагмента (уривка) [1].

Інші терміни, які використовуються у цій Програмі, вживаються у значеннях, наведених в Настанові «З бойової підготовки у Збройних Силах України», яка затверджена Начальником Генерального штабу ЗС України 07.10.2020 (посилання 10), та інших нормативно-правових актах України (посилання 1-4), Міністерства оборони України (посилання 5-6), Головнокомандувача ЗС України (посилання 7-8), Генерального штабу ЗС України (посилання 9, 11, 14-18) та Командування Сухопутних військ ЗС України (посилання 12-13).

ПОСИЛАННЯ НА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ

Позначка нормативно- правового акта та ВП	Повне найменування нормативно правового акта та військової публікації
	Закон України «Про правовий режим воєнного стану», введений в дію постановою Верховної Ради України № 389-VIII від 12.05.2015 (зі змінами, внесеними протягом 2022-2024 років)
	Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу», введений в дію постановою Верховної Ради України № 2233-XII від 25.03.1992
	Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 № 2834-IX (зі змінами 2023 року)
	Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України», введений в дію постановою Верховної Ради України № 548-XIV від 24.03.1999 (зі змінами №3621-IX від 21.03.2024)
ВКП 7-00(72)01.02	Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України» від 05.08.2021 № 225
	Наказ Міністра оборони України «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у ЗС України» від 23.03.2017 № 164
	Наказ Головнокомандувача ЗС України «Про затвердження Інструкції з організації психологічної підготовки у ЗС України» від 18.09.2024 № 431

СПЕЦКУРС ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Позначка нормативно- правового акта та ВП	Повне найменування нормативно правового акта та військової публікації
	Директива Головнокомандувача ЗС України «Про організацію підготовки ЗС України у 2024 навчальному році» від 04.12.2023 № Д-11/дск
	Наказ Генерального штабу ЗС України «Про удосконалення діяльності навчальних центрів ЗС України» від 05.03.2012 № 41
ВКДП 7-00(03).01	Настанова «З бойової підготовки у Збройних Силах України», затверджена Начальником Генерального штабу ЗС України 07.10.2020
КРП 03.032.056- 2018(01) ТП 7-00(201).01	Курс «Стрільб зі стрілецької зброї і бойових машин», затверджений та введений в дію наказом ГШ ЗС України від 17.04.2018 № 160 (зі змінами та доповненнями: НГШ ЗС України від 10.01.2019 № 17; НГК ЗС України від 01.02.2021 № 25; НГШ ЗС України від 12.10.2024 № 368)
СБП 3-(01,02,04).58(59)	Бойовий статут «Механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України», частина III (взвод, відділення, екіпаж), затверджений та введений в дію наказом командувача Сухопутних військ ЗС України від 25.05.2016 № 238 (зі змінами, накази КСВ ЗС України: від 11.11.2017 № 567; від 29.03.2018 № 185; 02.08.2018 № 454; від 18.03.2019 № 140; від 05.03.2023 № 253, від 04.10.2023 № 628од; від 10.09.2024 № 746од)
БП 3-(01,04) 11(55).01	Тимчасовий Бойовий Статут «Механізованих військ Сухопутних військ Збройних Сил України» Частина 1 (бригада). Командування підготовки Командування Сухопутних військ Збройних Сил України; Березень 2021
	Стройовий Статут Збройних Сил України. Затверджений Законом України від 24.03.1999 № 549- XIV (зі змінами)

Позначка нормативно- правового акта та ВП	Повне найменування нормативно правового акта та військової публікації
СТП 7-00(194)	Збірник «Нормативів з бойової підготовки сухопутних військ Збройних Сил України (за досвідом російсько-Української війни 2014-2023 років)», затверджений командувачем Сухопутних військ ЗС України в 2001 році (зі змінами та доповненнями від 19.07.2023)
СТІ 000Г.22Л.03 та ДМ до СТІ 000Г.22Л.03	Стандарт індивідуальної підготовки з довідковим матеріалом «Психологічна підготовка (навчальний курс)», затверджений заступником Начальника ГШ ЗС України 22.09.2023
ВП 7-00(01).01	Методичний посібник «Комплекси спеціальних фізичних вправ для колективної підготовки військовослужбовців та підрозділів у Збройних Сил України», затверджені начальником Головного управління підготовки Збройних Сил України – заступником начальника ГШ ЗС України 19.06.2019
ВП 7-00(72)01.01	Методичні рекомендації «З організації підготовки військовослужбовців за БАрС», затверджені начальником Генерального штабу ЗС України 28.02.2021
ТКП 1-160(31)03.01	Методичні рекомендації «З психологічної підготовки військовослужбовців ЗС України щодо формування стресостійкості до дій в умовах різкої зміни бойової обстановки», затверджені начальником ГШ ЗС України 13.01.2021
ВП 1-00(189)	Інструкція «З порядку отримання електронних або друкованих військових публікацій, відеоматеріалів, проведення дистанційних курсів Збройних Сил України та країн-партнерів», затверджена начальником Головного управління доктрин та підготовки Генерального штабу (J7) ЗС України 08.03.2024

СПЕЦКУРС ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Позначка нормативно- правового акта та ВП	Повне найменування нормативно правового акта та військової публікації
ТП 7-00(206)246.63	Програма «Базової загальновійськової підготовки (для підготовки мобілізаційних ресурсів)» червень 2023
	Тимчасова інструкція «З процесу аналізу проведених дій заходів підготовки», ВП 7(3)-00(01).01. Затверджена начальником Головного управління підготовки ЗС України – заступника начальника Генерального штабу ЗС України 27.12.2019 року
ПВП 10-30(245)	Довідник «З військової топографії». Командування Сил Підтримки Збройних Сил України; січень 2023
УДК 358.4 Т 41	Тимчасове керівництво з бойової роботи підрозділів безпілотних авіаційних комплексів ракетних військ і артилерії Збройних Сил України. К. : Міністерство оборони України, 2019. 92 с.
СТІ 000 Г.08Л	Розвідувальна підготовка (навчальний курс). Центр оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України спільно з Головним управлінням підготовки Збройних Сил України; 2019
СВП 3-00(51)238 1.	Рекомендації щодо обладнання окремих елементів базового табору підрозділу при розташуванні на відокремленій ділянці місцевості. Управління підготовки у ВВНЗ та НЦ командування підготовки Командування Сухопутних військ Збройних Сил України спільно з управлінням 3 артилерійського дивізіону військової частини А7113. Листопад 2022. 32 с.

Примітка. Якщо військову публікацію (нормативно-правовий акт, національний або військовий стандарт, керівний документ і стандарт НАТО та держав-членів НАТО тощо), на яку є посилання, замінено новою або до неї внесено зміни, то потрібно застосовувати нову військову публікацію, охоплюючи всі внесені до неї зміни.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вогнева підготовка. Частина I :навч. посіб. / О. І. Бірюков, Р. В. Кізян, К. А. Задорожний та ін.: Київ. : КІ НГУ, 2023. 352 с.
2. Бойовий статут сухопутних військ Збройних Сил України. Частина II. Батальйон, рота. Київ : Алерта, 2024. 286 с.
3. Боротьба з безпілотними літальними апаратами (за досвідом проведення ООС (раніше АТО). Київ : Центр учбової літератури, 2022. 43 с.
4. Вербин Н. Б., Жембровський С. М., Петрачков О. В. та ін. Витримка та виживання на полі бою : підруч. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2019. 188 с.
5. Дядченко В. В., Шершньов І. В., Чмут О. І., Петрухін С. Ю. Засоби індивідуального та колективного захисту : навч. посіб. Харків : ФВП, 2013. 256 с.
6. Вогнева підготовка : навч.-метод. посіб. / Тимофеев В. П., Жбанчик А. В., Комісаров О. Г. та ін. Дніпро : ДДУВС, 2017. 200 с.
7. Зайцев Д. В., Наконечний А. П., Пахарев С. О та ін. Військова розвідка : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 335 с.
8. Захист України (10-11 класи). Профільний рівень. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти військового профілю (військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою). 2022. 130 с.
9. Інженерна підготовка: навч. посіб. Київ : Скіф; 2024. 550 с.
10. Йосипів Ю. Р., Синенький В. М., Курляк М. Д. та ін. Сучасні види вогнепальної стрілецької зброї підрозділів МВС України : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 184 с.
11. Кельм Н., Губашов Д. Повітряні війни. Безпілотні літальні апарати захопили небо. URL: <https://texty.org.ua/projects/107398/povitryani-vijny-bezpilotni-litalni-aparaty-zahopyly-nebo/>.
12. Керівництво зі стрілецької справи 5,45-мм автомати Калашникова (АК-74, АКС-74, АК-74Н, АКС-74Н) та 5,45-мм ручні кулемети Калашникова (РПК-74, РПКС-74, РПК-74Н, РПКС-74Н).

Київ : Центр учбової літератури, 2023. 130 с.

13. Концепція ТССС: що це, алгоритми надання допомоги. URL : https://sich.ua/domedychna-dopomoha/kontseptsii-tccc-shcho-tse-alhorytmy-nadan-nia-dopomohy/?srsltid=AfmBOorGIbBU-PvUJMnN1cysja4M3hbv6YJNnuIaM79_bvazy2t5WvX3.

14. Особливості надання домедичної допомоги та евакуації під час операцій на воді. Узагальнення військового досвіду операцій 2022-2024 рр. Київ, 2024. 54 с.

15. Пам'ятка стрільця. Збройні Сили України. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Ministerstvo_oborony_Ukrainy/Pamiatka_striltsia.pdf.

16. Петренко В. М., Кривошеев А. М., Ляпа М. М., Семененко В. В. Стрілецька зброя та вогнева підготовка: підруч. Суми : СумДУ, 2020. 372 с.

17. Петков С. В. Підготовка з радіаційного, хімічного, біологічного захисту. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 64 с.

18. Полторак С. Т., Ткаченко М. Д., Лисенко О. В. та ін. Загальна тактика : навч. посіб. Харків : ХУПС, 2012. Ч. 1. 288 с.

19. Програмний комплекс «Кропива». Посібник користувача. Київ : КБ «Логіка», 2022. 118 с.

20. Розвідувальна підготовка для навчання військовослужбовців, призваних за мобілізацією : метод. рекомендації. Київ : СВАРОГ, 2023. 64 с.

21. Романов Р. В. Застосування озброєння іноземного виробництва Силами безпеки та оборони України (інструкції з використання). Київ, 2023. 400 с.

22. Стандарт умовних знаків для графічного оформлення оперативних (бойових) документів. Київ, 2016. 197 с.

23. Статути Збройних Сил України: чинне законодавство України зі змінами та доповненнями станом на 14 серпня 2023 р. (відповідає офіційному текстові). Київ : ВД «Професіонал», 2024. 480 с.

24. Тактична підготовка механізованого батальйону. Методичний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 164 с.

25. Тактична підготовка солдата, механізованого відділення і взводу : навч.-метод. посіб. Київ : Вид-во географічної літератури

«Обрії», 2008. 128 с.

26. TCCC – курс тактичної медицини. *Tactical Combat Casualty Care*. URL : <https://tccc.org.ua/>.

27. Фука М. М., Гарасимів І. М., Паніко К. О. та ін. Захист Вітчизни. Профільний рівень : підруч. для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2019. 328 с.

28. Фука М. М., Гарасимів І. М., Свідерський Ю. Ю. та ін. Захист України. Профільний рівень : підруч. для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2022. 328 с.

29. Чижевський С. О., Іванова О. В., Колесніченко О. С. Методичні рекомендації про засади побудови та порядок експлуатації психологічної смуги імітації екстремальних (бойових) умов СБД підрозділів НГУ. Київ : ІВЦ НГУ, 2015. 101 с.

30. Шанюк О. В. Тактика : конспект лекцій. Одеса : ОДЕУ, 2021. 137 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

УМОВИ

виконання підготовчих вправ стрільб
до Програми базової загальновійськової підготовки
(які не визначені Курсом стрільб зі стрілецької зброї
та бойових машин)²

Підготовча вправа № 1

«Навчання кучності стрільби на відстані 25 м»

Цілі: мішень №4 (можуть використовуватися № 4А, № 4Д, № 6), яка кріпиться на щиті 0,75 м х 0,75 м.

Дальність до цілі: 25 м.

Час на стрільбу: до 1,5 год.

Кількість боеприпасів для автомата – 30 набоїв.

Положення для стрільби – лежачи без упору на ліктях.

Оцінка:

– на першій стрільбі стріляючий не оцінюється; той, хто стріляє, повинен намагатися зробити максимальну кучність влучень, яка вміщується в круг діаметром не більше 100 мм;

– на другій і наступних стрільбах:

– «залік» – кучність не більше 85 мм;

– «незалік» – кучність перевищує 85 мм.

Особливості виконання вправи:

На цілі викладається добре помітна стрільцю точка прицілювання; таких точок може бути декілька (наприклад, хрест 5х5 см, квадрат 5х5 см, коло діаметром 5 см тощо).

² Під час тренувань і практичних занять передбачено використання малокаліберної зброї калібру 22LR, навчальної зброї, масогабаритних макетів, страйкбольної зброї, зброї лазер-таг та зброї, яка використовується в мультимедійному тирі.

Режим ведення вогню – одиночними пострілами. Вправа: п'ять серій по 3 постріли (точка прицілювання – хрест, квадрат, коло...) з контролем пробойн після кожної серії і проведення розбору стрільби; в подальшому виконується три серії по 5 пострілів, з яких перша і друга – тренувальні, третя – залікова. Після кожної серії з 5 пострілів проводиться аналіз.

Підготовча вправа № 2

«Навчання кучності стрільби з різних положень на відстані 25 м»

Ціль: три стрільці – грудна фігура (мішень №6) або гонг (мішень № 4б або №4г), що встановлена по фронту на рівні 1 м від нижнього зрізу мішені до землі, нерухома.

Дальність до цілі: 25 м.

Режим стрільби: одиночний.

Кількість боєприпасів: 15 шт. У кожній серії по 5 шт. з трасуючою кулею.

Час на стрільбу: необмежений.

Положення для стрільби: лежачи без упору, з коліна, стоячи.

Оцінка:

- «відмінно» – 15-14 влучень,
- «добре» – 13-11 влучень,
- «задовільно» – 10-9 влучень.

Порядок виконання: за командою «До бою!» стрілець висувається на РВВ, приймає положення лежачи, заряджає зброю та доповідає «Готовий». За командою «Вогонь!» ідентифікує ціль чітко та голосно командою «Ціль» та проводить п'ять прицільних пострілів, зміщується з лінії атаки вправо або вліво, за командою або самостійно приймає положення в коліно, ідентифікує ціль чітко та голосно командою «Ціль» та здійснює чергових п'ять пострілів. Зміщується з лінії атаки вправо або вліво, за командою або самостійно приймає положення «бойова стійка», ідентифікує ціль чітко та голосно командою «Ціль» та здійснює останніх п'ять пострілів. По закінченні виконання

вправи зміщується з лінії атаки вправо або вліво з одночасним прийняттям положення в коліно та доповідає «Закінчив».

Підготовча вправа № 3

«Навчання кучності стрільби на відстані 100 м»

Мета: навчити кучності стрільби з різних положень, визначити потребу у корегуванні точки прицілювання та приведення зброї до нормального бою.

Цілі: мішень № 4 (може використовуватися № 6), яка кріпиться на щиті 0,75 м x 0,75 м.

Дальність до цілі – 100 м.

Час на стрільбу – до 2 годин.

Кількість боеприпасів до автомата – 90 набоїв.

Положення для стрільби – лежачи, з коліна, стоячи. Якщо військовослужбовець виконує стрільбу стабільно на позитивну оцінку («5» або «4»), то додаються положення сидючи, навприсядки.

Оцінка:

- серія з 10 пострілів з положення лежачи:
- «відмінно» – 92 бали;
- «добре» – 87 балів;
- «задовільно» – 82 бали;
- «незадовільно» – менше 82 балів.
- залікова серія з 5 пострілів:
- з положення лежачи – «відмінно» – 42 бали, «добре» – 37 балів, «задовільно» – 32 бали;
- з положення з коліна – «відмінно» – 40 балів, «добре» – 35 балів, «задовільно» – 30 балів;
- з положення стоячи – «відмінно» – 38 балів, «добре» – 33 бали, «задовільно» – 28 балів.

Особливості виконання вправи:

- при виконанні першої стрільби перевіряється бій зброї (12 набоїв); виконується три серії (по 3+5+5 набоїв) пострілів з положення лежачи; виконуються дві серії по 10 пострілів з

положення лежачи (друга залікова);

– при виконанні наступних навчальних і контрольних стрільб після першої серії стрільб (5 набоїв) перевіряється бій зброї; виконуються дві серії (по 5+5 набоїв) пострілів з положення лежачи, три серії (по 5+5+5 набоїв) пострілів з положення з коліна, три серії (по 5+5+5 набоїв) пострілів з положення стоячи; кожна остання серія з різних положень залікова;

– після кожної серії з п'яти пострілів проводиться розбір.

Підготовча вправа № 6³

«Стрільба з місця після пересування по піхоті, що атакує, та ведення бою в окопі (зачистка траншеї)»

Цілі:

– бронеціль, що підтримує штурмові дії, – БТР (мішень № 13) або БМП (мішень № 14);

– група піхоти, що атакує, – дві ростові фігури (мішень № 8) по фронту не менше 3 м, що розташовані на відстані 10 метрів від бронецелі;

– вогнева точка – кулеметна обслуга (мішень № 10а);

– стрілець на підступах до окопу – гонг (мішень № 4б або 4г), що розташовується під кутом 30-60° до площини стрільби або грудна фігура (мішень № 6);

– стрілець, що веде вогонь в ходах (окопних) сполучень, – грудна фігура з колами (мішень № 4) або грудна фігура (мішень № 6);

– стрілець, що намагається зайняти окоп (траншею), – мішень МКПС метрична (мішень № 4д), що розташовується на передньому бруствері окопу, нерухома;

– стрілець у закритому дверному прорізі – мішень МКПС метрична (мішень № 4д), що розташовується в габариті дверного прорізу бліндажа в глибині входу на відстані до 2 м від зачинених дверей;

³ Бойова зброя буде замінена на страйкбольну зброю і зброєю з системою «Lazertag».

– група піхоти, що атакує, – три ростові фігури (мішень №8) по фронту не менше 6 м для метання навчально-імітаційної гранати.

Під час виконання стрільб у лісистій місцевості дозволяється встановлення замаскованих мішеней між деревами (в чагарнику, в траві) або вкопаних для імітації цілей.

Дальності до цілей:

– бронеціль, що підтримує штурмові дії (для стрільби із ПУС-7 або РПГ-18 (РПГ-22, РПГ-26) з системою «Lazertag», – 200-250 м;

- група піхоти, що атакує – 150-200 м;
- вогнева точка – 100-150 м;
- стрілець на підступах до окопу – 75-100 м;
- стрілець, що веде вогонь в ходах (окопних) сполучень – 5-12 м; стрілець, що намагається зайняти окоп (траншею) – 5-10 м;
- стрілець у закритому дверному прорізі – 3-5 м;
- група піхоти, що атакує (для метання навчально-імітаційної гранати) – 25 м.

Час на стрільбу: 10 хв.

Кількість боєприпасів:

- для автомата – 60, з них 9 з трасуючими кулями;
- для РПГ з ПУС-7 – 1 або РПГ-18 (РПГ-22, РПГ-26) з системою «Lazertag» – 1;
- навчально-імітаційна (навчальна) граната – 1.

Положення для стрільби:

- з окопу (з-за укриття або з амбразури перекритої щілини);
- при зачищенні траншеї – на вибір того, хто стріляє.

Оцінка:

- «відмінно» – уразити всі цілі та влучити гранатою в габарит;
- «добре» – уразити п'ять цілей та влучити гранатою в габарит;
- «задовільно» – уразити три цілі та влучити гранатою в

габарит.

Особливості виконання вправи:

Для тих, хто навчається, набої споряджаються в три магазини по 10 набоїв, з них 3 із трасуючими кулями. 30 набоїв знаходиться у стрільця в пачці і використовуються для додаткового спорядження магазину. Гранатомет РПГ з ПУС-7 в спорядженому положенні знаходиться в окопі біля першої невеликої заглибини. При використанні вправи з РПГ-18 (РПГ-22, РПГ-26) з системою «Lazertag» гранати знаходяться в похідному положенні у стрільця.

ВАЖЛИВО! Перед виконанням вправи бойовими набоями ті, хто навчається, проходять тренування вправи тактико-стройовим методом без витрати боєприпасів.

УВАГА! З метою контролю дотримання заходів безпеки стрільцем під час виконання вправи керівнику стрільби дозволяється перебувати біля того, хто виконує вправу, на такій відстані, що дозволить безпечно здійснювати нагляд за порядком виконання вправи та дотримання заходів безпеки.

За командою керівника стрільби «До бою!» той, хто навчається, перебіжкою висувається в окоп (траншею). У ході висування заряджає зброю та приймає положення для стрільби стоячи з-за укриття в першій заглибині окопу, за командою керівника стрільби «Вогонь!» розпочинає стрільбу по цілі № 1 із гранатомета РПГ з ПУС-7 або РПГ-18 (РПГ-22, РПГ-26) з системою «Lazertag», потім самотійно продовжує стрільбу по цілі № 2 з тієї ж вогневої позиції. Завершивши стрільбу, змінює вогневу позицію (переміщується до другого заглиблення в траншеї). При переміщенні на наступну вогневу позицію виконує швидкісну заміну магазину, при цьому голосно подає команду «Зміна!», приймає положення для стрільби та продовжує стріляти по цілі № 3.

Після виконання цього завдання змінює вогневу позицію (переміщується до третьої заглибини у траншеї). При переміщенні виконує швидкісну заміну магазину, при цьому

голосно подає команду «Зміна!», приймає положення для стрільби та продовжує стрільбу по цілі № 4.

Після виконання завдання по цілі № 4 або закінчення боєприпасів той, хто навчається, проводить спорядження магазину набоями з пачки (або розсипом) на ділянці руху в траншеї в перекритій щілині (захисній споруді) (виконує норматив з вогневої підготовки № 16). Потім продовжує виконання вправи лише тією кількістю боєприпасів, які він встиг спорядити в магазин за час виконання нормативу на оцінку «задовільно».

Доповнивши магазин набоями, при необхідності заряджає зброю та доповідає керівнику про готовність – «Готовий» і за командою керівника стрільби «Зачистити!» приступає до виконання вогневих завдань із зачищення траншеї (окопних сполучень). Потім здійснює пересування по траншеї з метою виявлення та знищення противника. При виявленні цілі № 5 та № 6 голосно подає команду «Контакт!» або іншу команду та самотійно знищує їх вогнем короткими чергами або здвоєним пострілом. Після знищення обох цілей чітко крикнув «Чисто» та продовжував пересуватися по траншеї (окопним сполученням).

При підході до бліндажа знищує ціль №7 автоматичним вогнем (короткими чергами) через зачинені двері і проводить швидкий огляд бліндажа.

Після відпрацювання вогневого завдання по цілі № 7 та з виходом на рубіж виконання завдання по цілі № 8 за командою керівника «Гранатою вогонь!» здійснює метання гранати по групі піхоти.

ВАЖЛИВО! Переміщення та зміна вогневої позиції відбувається зі зброєю на запобіжнику за командою керівника «Змінити вогневу позицію!». При переміщенні зброя перебуває в такому положенні, щоб убезпечити стрільця та керівника стрільби від випадкового пострілу, але мати можливість швидкого застосування зброї для виконання вогневого завдання.

У кінці окопного сполучення після закінчення вправи керівник командує: «Розряджай, зброю до огляду!», після чого перевіряє зброю, аби вона була розряджена, та робить заміну тих, хто навчається.

Вправу рекомендовано виконувати зі зброєю, що має коліматорні приціли. Якщо такі відсутні, то вправу можна здійснювати, використовуючи штатні прицільні пристрої стрілецької зброї.

Для створення ефекту використання противником під час штурмових дій димових завіс можуть бути використані піротехнічні засоби задимлення місцевості.

Підготовча вправа № 9

«Тренування психологічної стійкості при веденні спільного вогню по нерухомих цілях на коротких відстанях»

УВАГА!!! Вправа виконується за рішенням начальника навчальної частини (центру, загальновійськового полігону) з урахуванням психологічної готовності особового складу, що навчається, його професіоналізму та наявності обладнаної ділянки (місця) для стрільби.

Ціль: мішень МКПС метрична (мішень № 4д) на щиті 0,46x0,76 м, що встановлюється навпроти того, хто стріляє, на висоті його очей. Для кожного стрільця своя мішень.

Дальність до цілі – 10 м.

Кількість боєприпасів – 8 набоїв.

Час на стрільбу – необмежений.

Положення для стрільби – стоячи.

Режим ведення вогню – одиночними пострілами.

Безпека дій – відповідність визначеним вимогам заходів безпеки. При порушенні стрілець отримує незадовільну оцінку і усувається від подальшого виконання вправи.

Оцінка:

- «відмінно» – 6 влучень в мішень;
- «добре» – 5 влучень в мішень;

– «задовільно» – 4 влучення в мішень.

Особливості виконання вправи:

Вправа виконується малою тактичною групою у складі 4-х військовослужбовців (стрільців), які розбиваються на дві вогневі пари (перша та друга відповідно).

Цілі розташовуються на рівні стріляючого на двох вогневих рубежах з інтервалом 4 метри.

Стрільці знаходяться на двох вогневих позиціях, які розміщені одна навпроти іншої, дистанція між ними 10 м. Потім вони розміщуються в шаховому порядку між цілями протилежної вогневої групи. Інтервал між ціллю та стрільцем – не менше двох метрів.

Керівник стрільби розбиває групу на вогневі пари і призначає старшого кожної вогневої пари, доводить до їх відома порядок та особливості дій при виконанні вправи. Кожний стрілець споряджає вісім набоїв в один магазин. За командою керівника стрільби «На вогневий рубіж – вперед!» група виходить на вогневий рубіж в колону по одному, розташовується по фронту і зупиняється навпроти своїх мішеней. За командою керівника стрілець заряджає зброю, ставить на запобіжник, приймає бойову стійку і опускає зброю під кутом 45° вниз та доповідає про заняття позиції та готовність до виконання вправи: «Стрілець Денисюк вогневу позицію зайняв, до бою – готовий».

Переконавшись у готовності вогневих пар до виконання стрільб, керівник подає команду «Вогонь!». Старші вогневих пар голосно подають команду «Ціль!». За цією командою стрільці піднімають зброю та відкривають вогонь одиночними пострілами по своїх мішенях. Після закінчення стрільби приймають положення для стрільби з коліна, що є сигналом про закінчення боеприпасів, та ставлять зброю на запобіжник. Керівник стрільби особисто проводить перевірку зброї та оглядає мішені з кожним стрільцем.

Підготовча вправа № 16

«Бій у траншеї у складі двійки з бойовою стрільбою»⁴

(виконується 2 рази)

Цілі:

- стрілець, що веде вогонь в окопних ходах сполучення, – 4 мішені МКПС метричних (мішень № 4д), з розрахунку по 2 мішені на кожного стрільця;
- стрілець, що намагається зайняти окоп (траншею) – 4 мішені МКПС метричних (мішень № 4д), що розташовуються на передньому бруствері окопу, нерухомі, з розрахунку по 2 мішені на кожного стрільця;
- противник без свідомості – манекен (імітація трупа противника) із розрахунку по одному на кожного стрільця.

Під час виконання вправ стрільб в лісистій місцевості дозволяється встановлення замаскованих мішеней між деревами (у чагарнику, у траві) або вкопаних для імітації цілей.

Дальності до цілей:

- стрілець, що веде вогонь в окопних ходах сполучення – 3-7 м;
- стрілець, що намагається зайняти окоп (траншею) – 5-10 м.

Час на стрільбу – 4 хв.*

** – час, розрахований для ділянки траншеї протяжністю до 50 м.*

Кількість боєприпасів:

- для автомата – 40 набоїв на кожного стрільця;
- габаритно-ваговий макет гранати – по 3 на кожного стрільця (для першого разу виконання вправи);
- навчально-імітаційна (навчальна) граната – по 3 на кожного стрільця.

Положення для стрільби:

- при зачищенні траншеї – на вибір того, хто стріляє.

⁴ Бойова зброя буде замінена на страйкбольну зброю і зброєю з системою «Lazertag».

Оцінка:

- «відмінно» – уразили всі цілі;
- «добре» – уразили 7 цілей;
- «задовільно» – уразили 6 цілей.

Оцінка знижується на 1 бал:

- а) якщо час на виконання вправи було перевищено;
- б) якщо в тактичних діях були допущені такі помилки:
 - не здійснювався контроль ураження цілей стріляючими;
 - стрілець втратив контроль під час пересування по траншеї (опускав голову та не стежив за своїм сектором);
 - під час прострілювання кутів виглядали частини тіла (нога, голова, плече);
 - стрілець не подав команду при виявленні цілі «Ціль!».

Особливості виконання вправи:

Для тих, хто навчається, набої споряджаються у два магазини по 20 набоїв, навчальні гранати споряджені і знаходяться у підсумках.

ВАЖЛИВО! *Перед виконанням вправи бойовими набоями, ті, хто навчається, проходять обов'язкове тренування вправи з використанням страйкбольного обладнання.*

УВАГА! З метою контролю дотримання заходів безпеки стрільцем під час виконання вправи керівнику стрільби дозволяється перебувати біля того, хто виконує вправу, на такій відстані, що дозволить безпечно здійснювати нагляд за порядком виконання вправи та дотриманням заходів безпеки. Під час виконання вправи керівнику рекомендовано подавати голосно додаткові команди, створюючи морально-психологічний тиск на стрільця.

Ті, що навчаються, знаходяться на початковому рубежі – 10 м від траншеї. За командою керівника стрільби «**До бою!**» вони перебіжками висуваються до траншеї. У ході висування заряджають зброю та приймають положення для стрільби, стоячи за укриттям біля першого повороту ходу сполучення. Перший номер готується до стрільби, другий готує гранату. За командою керівника стрільби «**Зачистити!**» другий з двійки

закочує гранату за поворот траншеї. Після вибуху гранати перший розпочинає ведення вогню (2-3 постріли із-за кута) з подальшим оглядом простору з метою виявлення цілі. Потім висувається до бокової бійниці і знову здійснює 2-3 постріли з-за кута. І при виявленні цілі голосно подає команду «Ціль!», після чого прицільно вражає її здвоєним пострілом та подає команду «Контроль» і здійснює контрольний постріл. Оглянувши бокову бійницю, продовжує пересуватися по траншеї (окопним сполученням). Другий з двійки веде спостереження поверх бруствера. Виявивши ціль № 2, стрілець, що намагається зайняти окоп (траншею), голосно виголошує «Ціль!», після чого прицільно її вражає здвоєним пострілом та подає команду «Контроль!» і здійснює контрольний постріл.

Закріпившись перед наступним поворотом, другий з двійки кидає гранату над бруствером у бік наступної бокової бійниці. Після вибуху гранати двійка розпочинає ведення вогню, повторюючи попередні дії.

Закріпившись на цій позиції, другий кидає третю гранату через два повороти. Після її вибуху двійка виконує ці самі дії.

Під час пересування по траншеї (окопним сполученням) перший з двійки виявляє та уражає цілі, інший в цей час спостерігає поверх бруствера, а під час зачистки контролює простір попереду першого номера.

Після витрати боєприпасів у магазині перший з двійки командує «Заміна!», занижує силует для відкриття робочого простору для другого з двійки, після чого виконує швидку заміну магазину. Другий з двійки голосно подає команду «Крию!» та здійснює 2-3 постріли, а при виявленні цілі голосно кричить «Ціль!», після чого прицільно вражає ціль здвоєним пострілом, подає команду «Контроль!» та здійснює контрольний постріл.

У разі виявлення противника без свідомості учень здійснює ті ж самі дії, завершуючи їх контрольним пострілом.

Після ураження двох цілей біля другої бокової бійниці стрільці міняються місцями, після чого двійка продовжує

пересування по траншеї (окопним сполученням) та виконує дії, описані вище.

ВАЖЛИВО! При переміщенні зброя перебуває в такому положенні, щоб убезпечити стрільця та керівника стрільби від випадкового пострілу та мати можливість швидкого застосування зброї для виконання вогневого завдання.

У кінці окопного сполучення після закінчення вправи керівник подає команду: «Стій! Розряджай! Зброю – до огляду!», після чого перевіряє зброю на розряджання та робить заміну тих, хто навчається.

Вправу рекомендовано виконувати зі зброєю, що має коліматорні приціли. Якщо такі відсутні, то вправу можна виконувати, використовуючи штатні прицільні пристрої стрілецької зброї.

Підготовча вправа № 22⁵

«Стрільба у складі бойової четвірки під час пересування на полі бою»

Цілі:

- вогнева група № 1 – кулеметна обслуга (мішень № 10а) і грудна фігура (мішень № 6) по фронту до 6 м;
- піхота, що залягла, – чотири головні фігури (мішень № 5а), що з'являються на двох напрямках на двох рубежах;
- вогнева група № 2 – ручний кулемет (мішень № 10) та дві головні фігури (мішень № 5) в окопі по фронту не менше 10 м і завширшки 1 м;
- група піхоти в окопі – дві головні фігури (мішень № 5) на фронті не менше 6 м;
- маневрена група (та, що відходить або атакує) – дві ростові фігури (мішень № 8) по фронту не менше 3 м.

ВАЖЛИВО! У разі відсутності можливості виконати дану вправу з мішенними підйомниками вона замінюється гонгами

⁵ Бойова зброя буде замінена на страйкбольну зброю і зброєю з системою «Lazertag».

50х40 см, які виставляються на визначену дистанцію і регулюються по висоті.

Дальності до цілей:

- вогнева група № 1 – 100 м; піхота, що залягла;
- на ближньому рубежі – 40 м; на дальньому – 50 м;
- вогнева група № 2 – 75-100 м; група піхоти в окопі – 50-75 м; маневрена група – 150-200 м.

Час на стрільбу: обмежується часом руху і показу цілей.

Кількість боєприпасів: 60 набоїв, із них 15 шт. з трасуючими кулями; димова граната – 1.

Оцінка:

- «відмінно» – уразити всі цілі, при цьому обов'язково кулеметну службу та ручний кулемет;
- «добре» – уразити чотири цілі або три цілі, в тому числі кулеметну службу та ручний кулемет;
- «задовільно» – уразити три цілі.

Особливості виконання вправи:

Склад бойової четвірки – дві двійки навчаючих. Набої заряджаються у 4 магазини з розрахунку: 2 магазини по 20 набоїв та 2 – по 10 набоїв.

ВАЖЛИВО! *Перед виконанням вправи з бойовою стрільбою напередодні ті, що навчаються, обов'язково проходять тренування вправи без бойової стрільби під керівництвом інструкторського складу.*

За командою інструктора вони займають позицію на початковому рубежі в положенні лежачи і приєднують магазин до зброї (зброя знаходиться на запобіжнику). Потім висувуються на рубіж відкриття вогню (РВВ) по-пластунськи і готуються до стрільби з положення лежачи.

Зайнявши позиції на РВВ, учні знімають зброю із запобіжника, досилають патрон в патронник та доповідають про готовність до стрільби. Інструктор подає команду про зайняття вогневих позицій і взаємне прикриття вогнем один одного під час висування (перебіжками по 5-7 м).

Друга двійка навчаючих з положення лежачи подає команду

«Тримаю! (Крию!)», що є сигналом для першої двійки до здійснення перебіжки. Одночасно з початком її руху починається показ вогневої точки.

Перша двійка учнів під прикриттям вогню другої двійки робить перебіжку, тримаючи зброю в напрямку противника, займає позицію і відкриває вогонь по цілі, подаючи команду для другої двійки навчаючих «Тримаю! (Крию!)». Вона під прикриттям вогню першої двійки виконує чергову перебіжку, тримаючи також зброю в напрямку противника. Всі учні діють у такому порядку до зайняття зазначених вогневих позицій.

Потім інструктор подає команду на відхід. Навчаючі перезаряджають магазини та доповідають про готовність.

За наказом інструктора вони починають відходити. Перша двійка, яка готується до відходу, дістає димову гранату, ініціює її та кидає у бік противника і чекає, поки вона почне працювати. Після того як граната спрацювала, друга двійка подає команду «Тримаю! (Крию!)», що є сигналом для першої двійки для здійснення перебіжки.

Перша двійка навчаючих здійснює перебіжку, тримаючи зброю двома руками стволом догори на рівні очей під кутом 60 градусів.

З початком її руху здійснюється показ піхоти, що залягла. Друга двійка одразу веде вогонь по цілі з положення лежачи.

У цей час перша двійка, здійснивши перебіжку, займає позицію і відкриває вогонь по цілях, що з'являються, та подає команду другій двійці «Тримаю! (Крию!)», що є сигналом для неї для здійснення перебіжки. Друга двійка під прикриттям вогню першої робить чергову перебіжку, тримаючи зброю двома руками стволом догори на рівні очей під кутом 60 градусів. Ті, що навчаються, діють у такому порядку до зайняття зазначених вогневих позицій.

Під час зміни вогневої позиції учнями інструктор контролює знаходження їх вказівного пальця на ствольній коробці автомата.

Режим ведення вогню – одиночними пострілами або короткими чергами. Загальна глибина пересування від РВВ – до 50 м.

Після закінчення вправи проводиться її аналіз.

УМОВИ

**виконання підготовчих вправ з метання гранати⁶
до Програми базової загальновійськової підготовки
(що не визначенні Курсом стрільб зі стрілецької зброї
та бойових машин)**

Підготовча вправа з метання гранати № 1

«Метання гранати на дальність з різних положень»

Цілі: група піхоти, що атакує – три ростові фігури (мішень № 8) в позначеному на відкритій місцевості габариті по фронту 10 м та в глибину 5 м.

Дальність до цілі: не менше 40 метрів в коридорі метання 10 метрів.

Час на стрільбу: не обмежений.

Кількість боєприпасів: навчально-імітаційні гранати (габаритно-вагові макети, болванки) – 6 шт.

Положення для метання: з розбігу та з окопу.

Оцінка:

– «залік» – метнути не менше трьох навчально-імітаційних гранат (габаритно-вагових макетів, болванок) на відстань понад 30 м.

– «незалік» – невиконані вимоги на «залік».

Особливості виконання вправи:

Вправа виконується на облаштованій ділянці місцевості відповідно до Схеми 1.

Ті, хто навчається, за кожен підхід виконують по три кидки імітаційної гранати (габаритно-вагового макету, болванки) з укриття та по три кидки імітаційної гранати (габаритно-вагового макету, болванки) з траншеї. Кількість підходів необмежена.

За командою інструктора «Гранатою вогонь!» той, хто

⁶ Під час тренувань і практичних занять передбачено використання навчально-імітаційних гранат.

навчається, висувається до рубежу кидання гранати з укриття та виконує метання імітаційної гранати на дальність (не більше 3-х спроб) з місця чи розбігу. Після виконання завдання учень та інструктор підбивають підсумки метання гранати та переходять на місце для метання гранати з окопу.

Аналогічно той, хто навчається, виконує метання імітаційної гранати на дальність з окопу.

Підготовча вправа з метання гранати № 2

«Метання гранати на точність з різних положень»

Цілі: габарит діаметром 1 м, позначений в будь-який спосіб на ділянці місцевості.

Дальність до цілі: по зростанню – 10 м, 15 м, 20 м, 25 м.

Час на стрільбу: не обмежений.

Кількість боєприпасів: навчально-імітаційні гранати (габаритно-вагові макети, болванки) – на кожну дальність по 3 шт.

Положення для метання: із-за укриття та з окопу.

Оцінка:

– «відмінно» – влучити хоча б однією навчально-імітаційною гранатою (габаритно-ваговим макетом, болванкою) на кожній фіксованій відстані;

– «добре» – влучити хоча б однією навчально-імітаційною гранатою (габаритно-ваговим макетом, болванкою) на трьох фіксованих відстанях;

– «задовільно» – влучити хоча б однією навчально-імітаційною гранатою (габаритно-ваговим макетом, болванкою) на двох фіксованих відстанях;

– «незадовільно» – невиконані вимоги на «задовільно».

Особливості виконання вправи:

Вправа виконується на облаштованій ділянці місцевості відповідно до Схеми 2.

Ті, хто навчається, за кожен підхід виконують по три кидки імітаційної гранати з укриття та по три кидки імітаційної гранати

з траншеї. Кількість підходів необмежена.

За командою інструктора «Гранатою вогонь!» учень висувається до рубежу кидання гранати з укриття та виконує метання імітаційної гранати на точність, намагаючись влучити у визначені габарити. Спочатку виконується метання імітаційної гранати на дальність габариту на 10 м, потім на 15 м, на 20 м, 25 м (на кожен дальність виконується не більше 3-х спроб). Після виконання завдання вони разом підбивають підсумки метання гранати та переходять на ділянку для метання гранати з окопу.

Там виконуються ті ж самі дії.

З урахуванням навченості тих, хто навчається, керівник заняття може збільшувати дистанцію для метання гранати.

Підготовча вправа з метання гранати № 3

«Метання гранати при переміщенні в траншеї»

Цілі:

- край траншеї: ціль № 1 – (грудна фігура (мішень № 6));
- невелика заглибина в траншеї: ціль № 2 – (грудна фігура (мішень № 6));
- нора (бліндаж) в траншеї: ціль № 3 – (грудна фігура (мішень № 6));
- група піхоти, що атакує, – дві ростові фігури (мішень № 8) по фронту не менше 2-х м (ростові фігури розміщені в габариті діаметром 5 м), що розташовані на відстані 25 м від заглиблення № 1 (ціль № 4).

Кількість боєприпасів: навчально-імітаційні гранати (габаритно-вагові макети, болванки) – 4 шт.

Оцінка:

- «відмінно» – уразити всі цілі;
- «добре» – уразити три цілі, в тому числі ціль № 4;
- «задовільно» – уразити дві цілі з цілей № 1, № 2, № 4.

Особливості виконання вправи:

Ті, хто навчається, знаходяться в повному екіпіруванні

(особиста зброя (розряджена), засоби індивідуального захисту), 4 навчально-імітаційні гранати (габаритно-вагові макети, болванки) розміщуються у гранатних підсумках на РПС (розгрузці).

З метою дотримання заходів безпеки стрільцем під час виконання вправи керівнику навчальної точки (інструктору) дозволяється перебувати біля того, хто виконує вправу, на такій відстані, що дозволить безпечно здійснювати нагляд за порядком виконання вправи та дотримання заходів безпеки.

За командою керівника (інструктора) «До бою!» учень перебіжками висувається до окопу (траншеї). За 15 м до краю траншеї він приймає положення лежачи, дістає гранату, готує її до кидка, подає команду «Граната» і здійснює метання гранати в траншею, намагаючись в неї попасти.

Після вибуху гранати він швидко переміщується в траншею і біжить по ній вперед до заглиблення № 1 та займає його.

Далі, виглянувши з нього, визначає розміщення сусіднього заглиблення № 2 і кидає туди гранату навісним способом. Після спрацювання гранати він продовжує переміщуватись по траншеї вперед до ніші (нори) (ціль № 3).

За 2 м до нори він дістає гранату, готує її до кидання, підходить за 0,5-1 м до нори, кидає туди гранату і відходить від неї на 2-3 м. Після вибуху той, хто навчається, продовжує переміщуватись по траншеї вперед до заглибини № 2 і займає її.

Звідси він оцінює обстановку за межами траншеї, знаходить ціль для ураження (група піхоти), готує гранату, подає команду «Бачу ворожу групу піхоти» і здійснює метання гранати по цілі № 4. Після цього переміщується в кінець окопного сполучення.

ВАЖЛИВО! При переміщенні зброя перебуває в такому положенні, щоб мати можливість швидко її застосовувати для виконання вогневого ураження.

У кінці окопного сполучення після закінчення вправи керівник підсумовує дії та робить заміну тих, хто навчається.

Навчальне видання

**Моргунов Олександр Анатолійович
Кийко Андрій Сергійович
Дідик Сергій Сергійович**

СПЕЦКУРС ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Навчально-методичний посібник

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Редактор *М. С. Касян*

Підп. до друку 18.08.2025. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Папір – офісний.
Гарнітура – Palatino Linotype. Ум.-друк. арк. 9,77. Обл.-вид. арк. 10,50.
Наклад – 60 прим. Зам. № 05/25-нп

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців ДК № 8112 від 13.06.2024